

Ramon Etxezarreta: "Nikolas Redondok arrazoi hierarkikoak erabiltzen ditu"

ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

01828

Basoa eta Gizakia

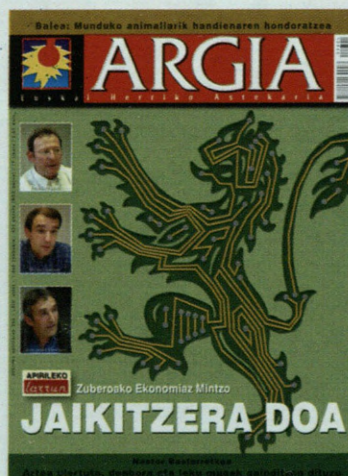
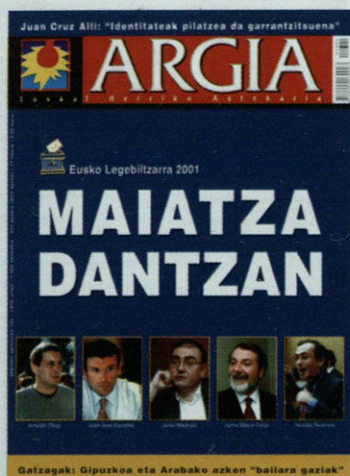
GURE PARADISU ARTIFIZIALA

Mikel Urmeneta

"Neure markaz ere barre egiten dut"

Astero Euskaraz Bizitzeko

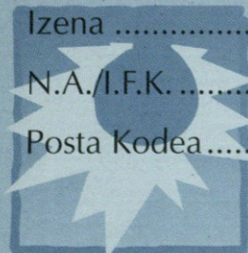
Ezagutu ARGIA hilabetez doan

Konpromisoaren koloreak ditugu

Izena 1. deitura 2. deitura
 N.A./I.F.K. Helbidea
 Posta Kodea Herria Telefonoa

DATA:

SINADURA:

ARGIA

■ Gamesaren hedapena
gerarazi du iraileko
atentatuak 12

■ Gizakiaren neurria
egindako oihana 18

■ Luis Bandres: "Gazte askok
aisialdirako 'txipa' erdaraz
dauka" 15

■ Munduko dantza
garaikidea lehian 40

ORRIZ ORRI

Oihartzunak 4

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa 5

Elkarriketa: Ramon Etxezarreta.

Mikel asurmendi 8

EKONOMIA

Gamesaren hedapena gerarazi du iraileko atenta-
tuak. Daniel Udalaiz 12

EUSKARA

Elkarriketa: Luis Bandres.

Katixa Garate / Nagore Irazustabarrena 15

GIZARTEA

Gizakiaren neurria egindako oihana.

Maidar Zapirain 18

Altzairuaren urrezko garaia.

Gontzal Landa 26

Elkarriketa: Mikel Urmeneta.

Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre 29

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak 36

Jojo eta Ramuntxo: "Guretzat disko bakoitza

abentura berri bat da". Mikel Asurmendi 38

Munduko dantza garaikidea lehian.

Jon Maya 40

Orain Dela 30 Urte

Pilar Iparragirre 43

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak 46

Agenda 49

Bizia 50

Ihesi 51

Denborapasak 55

IRITZIAK

Politika: Bixente Serrano Izko 7

Kultura: Ur Apalategi Idirin 35

Azkena: Elixabete Garmendia 58

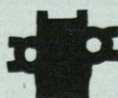
Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitalpen baten ediziorik laguntzaile.

kutxa
zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

ARGIA

O I H A R T Z U N A K

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 LEHENDAKARIA: Joxe Mari Irazusta
 ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
 Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
 Baleren Bakaikoa.
 Erredakzioa: Katixa Garate, Nagore
 Irazustabarrena, Onintza Irureta,
 Izaskun Jauregi, Xabier Letona.
 Maketazioa: Berdaitz Goia.
 Administrazioa: Marijo Aierza.
 Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
 Urruzmendi.
 Hedapena: Ixabel Bereziartua.
 Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
 Soraluze, Bego Zuza.
 Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160
 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak:
 943 37 34 03 (erredakzioa) / 943 36 10
 48 (komertziala).
 IPARRALDEA: Xalbardin baita.
 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.
 Faxe: 559 47 60 01.
 NAFARROA: Gazteluko Plaza 44,
 3.eskuina. 31001 Iruñea.
 Tel.: 948 22 22 85.
 POSTA ELEKTRONIKOA:
 Erredakzioa: kazeta@argia.com
 Komertziala: komertzial@argia.com
 WEB ORRIALDEA
 www.argia.com
 LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.
 ISSN: 0213-909X.
 BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
 INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria	17.300 pta./104 euro
Ipar Euskal Herria	828 lib./126 euro
Espainia	17.300 pta./104 euro
Beste atzerriak	22.145 pta./133 euro
Airez	34.600 pta./208 euro

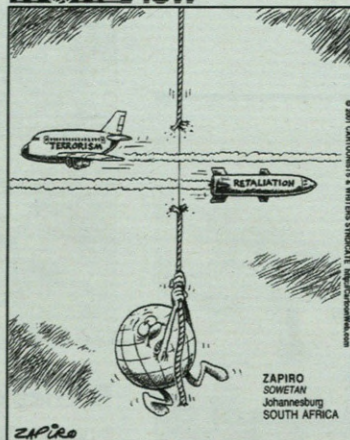

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaiña Taldeko partaidea da

■ Zapiro, Hego Afrikako "Sowetan" egunkarian

WORLDview

RELEASE: 10/22/01

cartoonista
& writers
syndicate

© 2001 CARLOS ZAPIRO & WRITERS SYNDICATE

-Goiko hegazkinean: Terrorismoa.

-Beheko hegazkinean: Kontraerasoa.

■ Evans, Zelanda Berriko "New Zealand Herald" egunkarian

-Talibanak kexu dira zibilen hainbat eraikin txikitu ditugulako.

- A, bai!

Hiruko Txikian

LATZA IZAN DA

Joxe Arregik. Demokrazia formalak eragotzi ez duena. Tortura. Sistema-ren sukarra neurtzen duena. Euskaldunok euria bezain etxeko duguna. Orain hogeita bost bat urte izango dira jada, "Zeruko Argia" bere koloretako azala Anparo Arangoa torturatuari eman ziola. Joxe Arregiren hitzak bezain lagarria zen irudi hura ekarri dit gogora Iratxe Sorzabalena ikustek. Orduan ez zen erraza komisaldegietako berri inon ematea, Estatuaren kontrolpeko hedabideen morrontzari gainontzekoen beldurra erantsi beharra baitzegoen. Hala ere, torturatuzaileen izenak ezagutzen genituen. Eta guardia zibiletakoak kuarteli-

lloetan eta polizia nazionaletakoak komisaldegietan bereizteko gauza ginen. Bertakoak eta Madrilekoak. Ez genuen aldeko egunkaririk. Telebista bakarrean bizi ginen. Gure elkarteetan hedatzen genuenaz osatzen ginen. Eta torturatuzaileek izen-abizenak zituzten. Konplizeek ere. Egun, nahigabeen ere isiltasun eroso beldurtiak egin gaitzake konplize. Iratxe Sorzabalek agerian utzi digu lehendik ere bagenekiena, Estatuak bere gurutzadan inoiz ez diola utzi euskal militanteak torturatzeari alegia. Oinarritzko giza eskubideetaz ari nintzaizuen. Hau da, oinpolitikaz

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

TERMOMETROA

AUTOGOBERNUAREKIKO IKUSPEGI DESBERDINAK

Gernikako Estatutua osatu eta eguneratzeko batzordea eratuko da. EAJ, EA eta EBren onepenarekin atera da aurrera ekimena. PP eta PSE-EE batzordea eratzearen aurka agertu ziren eta Batasunak ez zuen bozketan parte hartu. Alabaina, bakoitzak bere ikuspuntua defendituz, alderdi guztiek partehartuko dute batzordean. Aurreikusita zegoen bezala, bakegintza eta autogobernuaren osoko bilkurek ez dute berrikuntzarik ekarri; hori bai, talde bakoitzak bi gaiei buruz dituen iritzia argi geratu dira. Baina aurretik ere argi ziren.

IKASGAI BERRI BAT IPAR IRLANDAKO PROZESUTIK

IRA erakunde armatuak bere armategia desegiteari ekin dio eta horren inguruan balorazio asko egin daitekeen arren,

■ Belfastko mural bat.

ikasgai gisa bat ispilatzen da Euskal Herrian bizi den gatazkan: une horretara heltzeko prozesu oso luze bat behar izan dute, azken zazpi urteetan bake prozesu gisa garatu dena, eta bere fase bortitzenetan ere elkarriketa ardatz izan duena. Prozesuaren hastapenera jotzeko 1992raino jo behar dugu, SDLPko John Hume eta Sinn Feineko Gerry Adamsen artean irtenbideari buruzko elkarriketa sakonari ekin ziotenean, artean IRAk bere jarduerarekin jarraitzen zuenean. Besteak beste, irlandar nazionalisten arteko elkarriketaren haritik heldu ziren 94ko IRAren su-etenera. Gero etorri zen gainerakoekiko akordioa. Inoiz ezin da mimetismorik egin, baina ikasgai gisa

behinik-behin balio dezake hangoak, alor askotan gainera. Baina aurretik, zer nahi den finkatzea eta adostea ere komendi da.

IBARRETXE GOGOR KRITIKATU DU ETA-K

'GARA' eta 'Egunkaria'n argitaratutako komunikatuan, ETak oso modu gogorrean kritikatu du Juan Jose Ibarretxe lehendakariaren jarduna, eta bereziki kontsulten inguruan agertu dituen asmoekin, ETAren ustez kontsulta mehatxu gisa erabiltzen duelako. Bake alternatibarik sendoena ezker abertzaleak eskaintzen duela dio erakunde armatuak eta ezker abertzaleak baduela nahiko indar Euskal Herria askatzeko.

TXANPONA

SALTOKIAK ETA JAI EGUNAK

Eusko Jaurlaritzak komertzioek urteko lau igande edo jai egunetan beren dendak ireki ahal izateko dekretu bat prestatzen ari dela iragarri du, sektorearen "adostasun orokorra" argudiatuz. Dirudienez, adostasun hau ez da existitzen ordea, sindikatu eta komertzianteen aldetik jaso dituen kritikak ikusita. Ondorioz, plangintza honek merkataritza gune handien presioei egiten die men. Dagoeneko sindikatuek mobilizatzeko nahia iragarri dute, baita greba egitearena ere, dekretua ezartzen bada. Merkatarien elkarteek, Bizkaiko Cecobik eta Gipuzkoako eta Arabako merkataritza federazioek egun bezala jarraitzea hobe dela adierazi dute,

bestela sektorearentzat kaltegarria izango litzatekeelako. Igande edo jai egunetan irekitzeak saltoki handiei egingo lieke mesede soilik, saltoki asko betiko itxia ekarriko bailuke eta lan ezegonkorra bultzatuko bailuke. Ibarretxeren gobernuaren irtenbide duin bakarra, euskal hiritarren interesen gehiengo babesteko, dekretu posible hori berehala deuseztatzea da. Anged merkataritza gune handien elkarteak berak azkenean erabakitzen den proposamena onartuko duela esanez erraza jartzen dio; izan ere, jai egunetan irekitzea ez da "lehenasuna" beretzat ●

◆ DANIEL UDALAITZ

GIRO BEROA SOZIALISTENEAN

ABENDUKO konferentzia politikoa hurbil du ahala adierazpenak borborka ari dira ateratzen sozialisten lapikotik. Jesus Eigurenen txostenean oinarriturik, eta PSEko zuzendari-tzak honi egindako ekarpenak kontuan hartuta, txosten ofiziala idazteko enkargua jaso du Nicolas Redondo Terreros idazkari nagusiak. Egungo ildoarekiko aldaketa datorrela iragarri da eta autogobernuaren osoko bilkuran keinuren bat espero bazen ere, nagusiki orain arteko edukiari eutsi zion PSEk. Baina aldaketa etorri ei dator, eta apurka ikusiko ei dugu.

■ Sozialisten artean giro gorria bizi da.

17 ERREFUXIATU ENTREGA ARRISKUPEAN

HILABETE bat pasatu da jadanik Paueko prefetak 16 euskal errefuxiatu eta herritar arrunt bat Frantzia utz dezaten agindua eman zuenetik. Bien bitartean, 16 pertsona hauetako hiruk helegitea aurkeztu dute Paueko Administrazio Auzitegian. Kasuko epaileak helegitea atzera bota du alabaina. Iparraldean bizi diren pertsona hauek lana galdu dute dagoeneko. Kari

honetara, eta Frantziako administrazioak aginduen kanporaketak bertan behera utz ditzan, Koordinaketa eta errefuxiatuen kolektiboa manifestaldi bat antolatzen ari dira. Berau, azaroaren 24an Baionan burutuko da "Euskal Herrian bizitzeko eskubidearen alde" lelopean.

PARIS ETA BRUSELA TRENBIDEAREN ALDE

PIRINIOA zeharkatzeko garraio azpiegitura eraikitzeke trenbidea edo autobidea aukerak aurreikusi eta aztertu izan dira Paris, Madril eta Bruselan. Hala ere, Frantziako Estatuak eta Europako Batzordeak buruturiko azterketen ondorioz trenbide berri bat eraikitzearen asmoa indartzen ari da. Espainiako Estatuaren izenean Nafarroako Gobernuak eskusartze eta segimendua egin dio azpiegituren egitasmoari. Nafarroako Gobernuak autobidearen alternatiba lehenetsi du hasieratik. Pirinio Atlantikoko Kontseilua eta Nafarroako Gobernuaren arteko harremanek ez dute emaitza komunik ekarri alabaina. Jean Jacques Lasserre Kontseiluko presidentea oraingo errepideak hobetzearen alde agertu da eta trenbidearen trazaketa lehenetsi du. Miguel Sanz, aldiz, kexu agertu da Pirinioetako Lan Elkartek eramandako politikarekin. Bere hitzetan, trenbidea hobestea Nafarroako interesen aurka jotzea da.

BERRIKUNTZA BAT MIKEL ZABALZAREN SUMARIOAN

MIKEL Zabalza 1985eko azaroan Intxaurren hil zela adierazi zuen aspaldi Vicente Soria guardia zibilak. Geroago, aldiz, epailearen aurrean ezeztatu egin zuen bere hasierako deklarazioa. Orain, Mikel Zabalzaeren sumarioa daraman epaileak, Soria guardia zibilaren lehenengo adierazpena aintzat hartzea erabaki du eta berau sumarioan sartu du.

■ Nicolas Redondo.

IZPIAK

Nicolas Redondo Terreros PSE-EEko idazkari nagusi gisa jarraitzen duen hala ez datozen hilabeteetan ikusiko da, eta abenduko konferentzian gertatzen dena erabakiorra izango da horretarako. Edozein modutan, jadanik argi dago Redondo Terreros ez dela berriz lehendakari gisa izango.

Xabier Arzalluz ustez, hedabideek egiten dituzten gehiegikerietatik defenditzeko prentsa auzitegi bat behar-ko litzateke.

Antoni Batista Kataluniako 'La vanguardia' egunkariko kazetariak *Euskadi sin prejuicios* liburua kaleratu berri du. Bertan Lizarra-Garaziko Ituna sinatu zenetik maiatzaren 13ko hauteskundeetako tartean komunikabideek egindako lanaren azterketa oso kritikoa egiten du.

Jose Elorrieta ELAko idazkari nagusiak Gernikako Estatutua hilda dagoela berretsi du, eta honen berrosatze ahalaginetatik ez dela onurarik izango. Elorrietaren ustez, soberaniaren aldeko indarren arteko akordiotik eraiki behar da alternatiba, eta horretarako oinarriak Lizarra-Garaziko akordioan daudela irizten dio.

■ Jose Elorrieta.

B A H E A

- Juan Jose Ibarretxe lehendakariak Eusko Legebiltzarrean: "Arazoaren gakoa honetan datza, onartzean Euskal Herria ez dela Estatuaren menpe dagoen zati bat, berezko nortasuna duen herri bat baizik. Beraz, ez gaude arazo juridikoen aurrean. Borondate politikoaren aurrean gaude eta kito".
- Jaime Mayor Oreja, PPko parlamentariak Eusko Legebiltzarrean: "Euskal nazionalistak izan dira autonomiaren benetako motorra".
- Jose Maria Aznar, Espainiako Gobernuaren lehendakaria: "Batzuek horren gustuko duten prozesu horretan (Irlandakoagatik), armak entregatu arte autonomia eta erakunde irlandarrak indargabetu zituen Gobernu britainiarrak. Niri, halakorik egiteko iradokitzen ez aritzea espero dut".
- Joseba Azkarraga, Jaurlaritzako Justizia sailburuak Efe agentziari: "Autonomi Estatutua bete ez dutela ikusita, herri honek burujabetasuna lortzeko aukera izan behar du, hau da, independentzia politikorako".

Duda egin nahi dut

Sozilogian lizentziatuei sukaldaritzakoaren gisa-ko titulua eman beharko liekete: "Jakiak manipulatze-ko Agiria"ren antzeko "Aburuak manipulatze-ko Agiria", alegia. Izan ere, gero eta argiago, ikerlari soziologikoen profesionaltasuna ez da neurtzen errealtaterantz hurbiltzen diren arabera, kontrata-tzaileen desioak ispilatzen dituzten arabera baizik. Nolakoa errealtate irudikatu nahi duen bezeroak hala saiaturako dira kabinete soziologikoak gaiak oratzen, beren profesionalta-suna maila jokoa bada ere.

Orain berri argitaratu ditu Nafarroako Gobernuak CIES kabineteak egindako azken "barometro soziopolitikoak". Bezeroa, noski, UPNren Gobernuak. Egia da, emaitzak ikusi-ta, ez zaizkiola ongi ateratzen kontuak bezeroari. Baina, hainbat gairi buruzko itaunketa prestatu duen kabinete honen maila profesional aparteko honi ezin diogu uko egin jakina.

HONA nire dudak. Miresgar-ria da, bereziki, zein zintzo ibili den CIES hau bezeroekin. "Zein egoera izanen zenuke gustuko-koen Nafarroarentzat" itaunari eskai-nitako aukeren sailkapenari erre-paratzen badiogu: aukera baka-rra - "Erkidego berezi eta propio, dagoen bezala jarraitzea"- UPNk desio dituen ustekoentzako, baina lau aukera alternatibo gai-nerako Hego Euskal Herriareki-ko loturak gustuko izanen geni-tuzkeenentzat - "Hego Euskal Herria espainiarra" bi aukeretan (ezetz asmatu zein bitan banatu duten hau!) eta "Hego Euskal Herria independente" bertze bitan (berriro ere ezetz asmatu!)-. Hau profesionaltasun froga sotila, CIESkoena!

Baina egon badago bertzeren bat. Hainbat arlotako Gobernu-aren kudeaketa balioztatze-ko sai-lean, euskararena dugu desadostasun maila altuenetarikoa eta adostasunik baxuena adierazten duena emaitzetan. Areago, aurten protestarik jendetsuenak sorrarazi dituen dugu euskararekiko Gobernuaren jarrera. Bada, hara!, CIESkoek ez dute gai hau "Gehien kezkatzen zaituzten arazoak" sailean sartu. Ez dut uste, jakina, gai baten kudeaketarekiko desadostasunak, berez, kezka maila parekoa ekartzen duenik: gauza bat baita zerbaitekin ados

ez egotea, eta bertze bat horretaz bizi-ko kezkatzea. Baina, badirudi interesgarria izanen litzatekeela (benetako baro-metro soziopolitiko batean) jakitea zein neurritan kezka-tzen duen gizartea horren desadostasun maila altua isla-tzen duen arlo batek. Finezia handiz ibili dira honetan ere CIESko profesionalak.

Descartesen garaietatik, duda sistematikoa izan bada, ezagumendura iritsi ahal izateko bide zuhurrena, gaur, bote-re mediatikoen garaietan, hauek diotenari buruzko duda tematia dugu buru-osasunerako botikarik oinarritzko eta ezinbertzekoena. Itzal handietako kazetaritzak eta ikerlari soziopolitikoek, pultsoka irabazita, meritu hori dute: karte-sianismoa osasunbide ere bihurtzekoa. Eskerroneko nau-zuen honek hau guttienez pozik eta gustura eskertzen diet.

Bixente Serrano Izko
Irakaslea

"Susmoa dut barometroko emaitzak ez daudela oso desbideratuak. Aspalditik nago nafar gehiengo soziala ez dela tontolapikoa, lapiko ustelari muzin egiten ez dioten horietako izan arren"

HONA nire ustea. Ez diot, benetan, segimendurik egin CIESek kontsulta askotan lortu-riko igarpen mailari hauteskun-deetako boto-intentzioari dago-kionez. Baina honetan, goian azalduko duda sanoak gorabe-hera, susmoa dut barometroko emaitzak ez daudela oso desbide-ratuak. Aspalditik nago nafar gehiengo soziala ez dela tontola-pikoa, lapiko ustelari muzin egi-ten ez dioten horietako izan arren. Hainbat arlotan, askok Gobernuak egindako politikari gaizki deritzotelarik ere, ez diru-di prest daudenik UPNri boto-zigorrik ezartzeko.

Logalegarriegia Cordobillako paperaren itzala? Paper horren irakurle goaren zati handi bat eskelazalea omen da gehien bat: erran liteke hilerrietako betiereko lozorroa nahiago duela, lau haize aldakorretako bizitasuna baino. Baina hori bakarrik izanen balitz!

Zeren eta, artean, horra hor gure abertzale ortodoxoak, kutsu

kristaueko eskuzabaltasunaz, botoak mila oparitzeko prest. Hilotzen Berpizkunde Eguna gertu dagoela sinetsi-ta-edo, baina, alafede!, etsaiak eskomikatuz bizirik dirau-gun bitartean hilerriak ere egurastu nahi dituztenak.

Déjà vu. Descartes jauna, otoitz, irakats nazazu hone-taz ere duda egiten! ●

R A M O N E T X E Z A R R E T A

Donostiako udal krisiaren ondoren izan gara Ramon Etxezarreta alkateordearekin. PPren udaletxean izaniko tirabirak eta alderdi sozialistaren Konferentzia Politikoaren inguruan sortzen ari diren espektatibei buruz hitz egin dugu PSE-EEko kide honekin.

“NICOLAS REDONDOK ARRAZOI HIERARKIKOAK ERABILTZEN DITU”

■ “Gure ildoak EAEn nagusitzea ezinbestekoa da Espainia mailako alderdi sozialistan aldaketa eman dadin”.

Alderdi sozialista autonomo-agoa agertzean PP baka-rrik gelditzeko beldur dela esan duzu orain gutxi. Hori udal krisian biziriko inpresio bat da edo inpresio orokor bat?

PPren politikarekiko PSOE autonomo-ago batez ari nintzen, baina euskal alderdi sozialistarentzat balio du ere bai. Hau da, EAEko alderdi sozialista Espainiako alderdi sozialistarekiko burujabeagoa agertzen denean PP beldurtzen da. Hala ere, Nicolas Redondok predikatzen duena ikusita, badirudi alderdi honek ez daukala batere interesik autonomoago izateko. Batzutan, arrazoirik ez daukanaren arrazoia atera nahi du Redondok, eta arrazoi hierarkikoak erabiltzen ditu. Euskal sozialistoi aukera gehiago eman behar zaigu. Kataluniako sozialisten -Pascal Maragallena bereziki, sentsibilitatea

Espainiako alderdi sozialistaren barruan nagusia izan dadin euskaldunon laguntza behar du. Gure ildoak EAEn nagusitzea ezinbestekoa da Espainia mailako alderdi sozialistan benetako aldaketa eman dadin.

■ Nicolas Redondoren ordezkorik ba al dago euskal sozialismoan?

Ez naiz kapaz hori esateko.

□ “Rodriguez Zapatero idazkari nagusia Odon Elorzaren ildotik erosoago ibiliko litzatekeela ziur nago”

■ Odon Elorza alkatearen ondokoa zara. Ehuneko ehunean sostengatzen al duzu alderdian daraman jokamoldea?

Bai. Odon Elorza ondo kokatua ikusten dut alderdi sozialistaren eztabaidan, une honetan posible den puntu eta muturreraino eramaten ari da bere estrategia.

■ Odon Elorzak Konferentzia Politi-

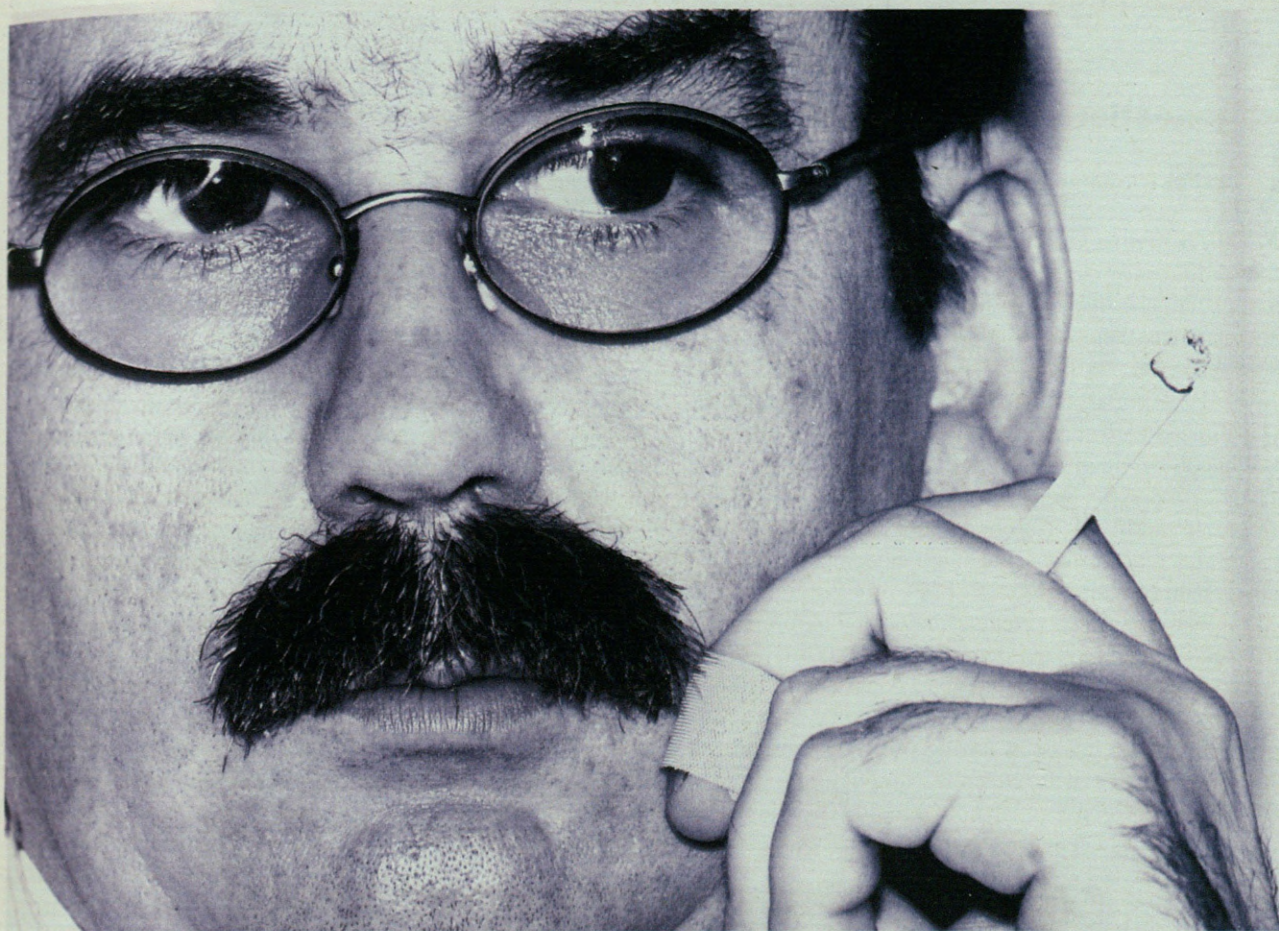
koa baino ezohiko Biltzar Nagusia eskatu dio alderdiari. Elorzak eta bere ildokoek ba ote duzue indar nahikoa alderdiaren norabidean eragiteko?

Kalkulu organikoak egiten desastre samarra naiz eta alderdi hau ezagutzea kosta egiten zait oraindik. Kanpotik imajinatzen oso zaila den funtzionamendu tradizional bat dauka. Nik ezohiko biltzar bat izatea nahi nuke. Horrek onartuko den diskurtso politikoarekin guztiz ados dagoen zuzendaritza bat bermatuko bailuke, eta ez oraingo zuzendaritza iritziz aldatzera behartu. Sinesgarritasun

gehiago edukiko luke barrura nahiz kanpora begira. Ez ohiko batzar bat burutzea oso zaila ikusten dut, hala ere.

■ Jesus Egigurenek Konferentzia Politikorako idatzitako dokumentua nahita egindako filtzazioa izan al da?

Nahita eta interesatua. Filtrazioak beti dira interesatuak.

DANI BLANCO

■ "Alderdi sozialista zaharra aldatuko bada, Maragallen tesien ingurutik aldatzen eta bide berriak urratzen hasiko da".

■ Zein asmoz egina kasu honetan?

Alderdiaren barneko eta honen inguruko jendearen tenperatura hartzeko asmoarekin egin dela iruditu zait. Iritzi azterketa eta gizartearen ikuskera haute-mateko asmoarekin egin da nolabait.

■ **Dokumentuak ez duela alderdi sozialista islatzen esan du Rodriguez Zapaterok. Odon Elorzarekin ere ez du aparteko elkartasunik izan udal krisi garaian.**

Ziur nago Rodriguez Zapatero Odon Elorzaren ildotik erosoago ibiliko litzatekeela. Kontuan hartu behar da Donostiako udal krisia eta Egigurenen dokumentua, Elkarri-ren Konferentziarekiko Odon Elorzak erakutsitako atxikimendu unean eta Galiziako hauteskundearen kanpaina garaian izan direla. PSOEko idazkari nagusiaren jarrera ez da berdina izango Galiziako hauteskundearen testigutik kanpo.

■ **Galiziako hauteskundeek zerbait argitu al dute?**

Ez. Hauteskunde bakoitzak bere testuingurua dauka eta Espainia mailan terrorismoak esanahia handia dauka. Terrorismoa dagoen bitartean PPren alduntze guztiak zailak dira. Alderdi sozialista zaharra aldatuko bada -eta aldatzen ari delakoan nago-, Maragallen tesien ingurutik aldatzen hasiko da eta bide berriak urratzen. Zapatero askoz ulerkorrago izango litzateke euskal

□ "EAJ eta EA alderdiak jakitun dira ez daukatela nazionalismoaren gehienezko eskaeretara iristerik"

sozialistek planteatu dezaketenarekin euskal sozialistei makurtze hierarkiko bat eskatzearekin baino. Zapaterok bere zuzendaritzako ordezkari orokor baten laguntzari eutsi behar dio, ordea, Redondoren botoa behar du une honetan.

■ **Zer behar da PSE-EEren Konferentzia Politikoa autodeterminazioari buruzko eztabaida eman dadin?**

Euskal gizartearen berme demokratikoa.

■ **Non dago eztabaida gauzatzeko oztopo gehiago EAEn bertan edo Madrilan?**

Ez naiz ausartzen esatera. Batzutan EAEn oztopo gehiago dagoela ematen du, autodeterminazioa eztabaidatu nahi dugunok atzera bota izan gaituzte hemen. Normala ere bada, hemen hainbat jende ez du bere burua aske sentitzen zenbait gairi buruz eztabaidatzeko. Orduan, baliteke EAEn oztopo gehiago sortzea.

■ **Zer inpresioa duzu EAJk eta EAK autogobernuaren gaiari buruz eraman nahi duten politikaz? Eusko Jaurlaritzaren politika argi bat ikusten al duzu?**

Baietz uste dut. EAJ-EA kolalizioak alderdi guztion artean zehaztu beharreko eztabaidagai nagusiak erabakita dituela iruditzen zait. Halaber, une honetan, EAJ eta EA alderdiak jakitun dira ez daukatela nazionalismoaren gehienezko eskaere-

■ Udal krisia Donostian

“Donostiarrek nagusiki gu aukeratu gintuztela onartu behar du PPK”

Donostiako udal gobernua osatzen duzuen PSE-EE eta PPren arteko krisia bizi izan duzue berriki. Zein izan dira krisi honen arrazoiak? Egungo testuinguru politikoaren krisiak ziklikotzat jo behar al dira?

Krisi guztien arrazoiak prozesu baten gailurra izaten dira. PPekin harremanak inoiz ez dira errazak, gero eta zailagoak egiten ari zaizkigu. Gu proposatzen ari garen oro moteldu helburu dauka. Popularrak datozen hauteskundearen kalkulua egiten ari dira eta gero eta egur gehiago emateko prest daude. Gu prest gaude beraiekin segitzeko baina gure pentsaeraren muina galdu gabe. Krisi honen eragileak bi izan dira: batetik, tasa eta prezio publikoak ez kobratzearekin mehatxatu digu PPK. Esaterako, musika eskola eta haurtzaindegietako prezioak garestitu nahi izan ditu, zerbitzu horiek diru sarrerak ekarri behar dituztelakoan. PPko zinegotzi baten alabak biola klaseak hartzeko 15 mila pezeta pagatzen duelako hilabeteen, beste gainontzekoek prezio bera pagatu behar zutela zioten. Ez gaude hori onartzeko prest.

■ **Krisiaren arrazoiak ez al daude politika orokorri lotuak, PSOE eta PPren Itunaren testuinguruan?**

Ez. Nahiz guk -Odon Elorzak konkretuki- Terrorismoaren Aurkako Ituna kritikatu egin genuen bere garaian, udal krisia ez dugu testuinguru horretan kokatzen. Hala ere,

tara iristerik. Ez dut modu interesatuaz esaten, alderantziz, batzutan nazionalismoaren helburuak maximizatu egin badira ere, aldi berean helburuak denboran hurbildu egin zaizkigula iruditzen zait, autodeterminazioaren eta independentziaren perspektibak hurbilagoak ditugu, alegia. Une honetan orain dela bi urte ez bezala, euskal nazionalismoak euskal gizarteak eduki litzakeen helburuekin bat egiteko asmoa daukala pentsatzen dut. Zentzu honetan denborarekin denok eskertuko dizkiogun mugimenduak egingo dituela espero dut. Juan Jose Ibarretxe lehendakaria norabide horretan ikusten dut.

■ **“Euskal nazionalismoak euskal gizarteak eduki litzakeen helburuekin bat egiteko asmoa daukala ikusten dut une honetan”.**

■ **Euskal nazionalistengan konfiantza gehiago duzu orain bi urte baino?**

Nazionalismoa eta sozialismoaren arteko sintesia oso mesedegarria izango litzateke herri honentzat. Jende gehienaren helburuak -urrutien daudenak, denboran lortzeko luzeen direnak barne- lor-

egia da, garai berean alkatea Elkarriren Konferentziara joan zen eta Egigurenen dokumentua egunkarietan agertu zen. PSE-EEen piztu den eztabaida ere tarteko izan da eta jende askok hori kokatu du krisia. Zalantzarik gabe aurrerantzean faktore horiek pisua izango dute udal gobernu honetan.

■ **Krisia legealdi osorako itxi al da?**

Oraingoz itxi da baina zauriak bizirik daude, eta ez dakit berriro ere berritu daitezkeen. Hala ere, donostiarrek nagusiki gu aukeratu gintuztela onartu behar du PPK, gurea da aukera botatuena. Alkateak ez du inoiz elkarizketarako bere joera ezkutatu, ezta euskal gizartearen eta bere alderdian rol bat jokatu nahia Euskal Herriaren bakegintzaren alde. PPrentzat, ordea, jarrera hori oztopo eta eraso motibo bat da. Etorkizunean hortik hausturaren bat etor daitezkeen edo ez, PPK erabaki beharko du.

■ **Krisia gainditzeko ez duzue alderdiaren goi-agintarien aldetiko inolako presiorik sentitu?**

Bat: guk ez dugu inorekin ezer kontsultatu. Bi: ez dakit inor ausartu den agindurik ematera; nik dakidala ez. Hiru: Nicolas Redondori gure jarreraren arrazoiez jabetu zedila eskatu genion, zerk eramaten gintuen krisia zabaltzera eta ixtera. Inoiz ez dira estatu arrazoiak ez udal testuinguruaren kanpoko faktoreak izan. Eta hori inori garbi esan baldin badiogu Nicolas Redondo jaunari esan diogu ●

garriak izan zitezkeelako. Azken finean, heziketa kontua da. Alderdi sozialistako zahar jendeak pentsatzen duenak ez du zer ikustekorik etorkizuneko alderdi sozialistaren jendeak pentsatzen duenarekin. Gaur egun, alderdi sozialistan dauden gazteak Euskal Herrian jaioak dira, euskal bizitza bat izan dute eta euskarekiko beste sen-

tsibilitate bat dute. Hainbat kontzeptu eta aldaketa politikoren aurrean ez dira izutzen, prest daude gai guztiez hitz egiteko. ■ **Biolentziarik gabe autodeterminazio eskubidea eztabaidatzeko aukera ikusten al duzu alderdi sozialistaren oinarritzko egituretan?**

Nire etorkizuneko kalkulua hauxe da: euskal sozialisten umeak ikastolan edo euskal eskolan heziak izan dira, beste harreman bat dute Euskal Herriarekiko eta euskal sentsibilitatearekiko. Independentzia eta autodeterminazioa ez zaizkie kontzeptu arrotzak, kontzeptu horiekiko jarrera irekiago bat hartu dute. Biolentziarik ezak, autodeterminazio eskubidea planteatzen duenari errazago egin ahal izatea baimenduko dio, eta intereseko gaia ez duenak ere askatasun osoz ezetz esatea izango du. Autodeterminazioaren eztabaidan alde guztien nahiaeren sintesia bilatu beharra daukagu.

■ **Lizarra-Garazi bezalako beste foro edo mintegi batean ikusten al duzu zure burua?**

Bai. Baina, akordio berri horri beste gizarte baldintzak eskatuko nizkioke. Prozeduraren aldetik Lizarra-Garaziko Akordioari ez nioke eragozpen handirik jarriko, baldin haren ondorioz bizi izan genuen prozesu politikoa bizi izan ez bagenu. Nik zenbait jendearengandik bazterketa bizi izan nuen, eta bazterketa hori oso kontziente izanaren sentsazioa daukat oraindik ere. Gure alderdia Lizarran ez egoteagatik guretako zenbaitek prezio garestia ordaindu genuen gizarte bizitzan. Akordioaren kudeaketa famatu hori beste era batera egin beharko litzateke.

□ “Lizarrako

Akordioari ez nioke eragozpen handirik jarriko, baldin haren ondorioz bizi izan genuen prozesu politikoa bizi izan ez bagenu”

■ **Zer iritzi duzu Elkarri-ren Konferentziaz?**

Begi onez ikusten dut. Elkarri une honetan zerbait eskaintzen ari bada, lasaitasuna da, eta antolatu duen Bake Konferentzia burutzearen aldekoa naiz. Elkarri ezker abertzalearen mugimendu bakezale bezala hartua izan zen hasieran, gero abertzaleen bake foro gisa. Hala izanik ere, Euskal Herriko herritarrek pentsatzen dutena jakin dadin borondate tinkoa eta

ABERTZALE EZ NAZIONALISTA

Urrestillan jaioa da. Abertzaletasuna eta sozialismoaren sintesia du helburu, EEn behiala eta PSE-EEn orain. Nazionalismoekin kezkatzeko EEBBen eta Aznarren jarrerrei begiratzea baino ez dagoela dio, baita, tamalez, bortizkeria darabilen etxeko nazionalismoari ere. Lurraldetik gabe bizitzeko prest dagoela esan digu, baina komunitatea behar duela, oso komunitate sendoa gainera.

argia ikusten diot Elkarri-ri, egin nahi dutena garbi esaten du. Ikasgai handia ematen ari da eta marko hori eroso iruditzen zait. Nik eskertzen diot bere lana.

■ **Zer pertzepzio dago PSE-EEn Ramon Etxezarretarekiko?**

Oraindik ere elementu arraro bat bezala ikusia naiz. Euskaraduna edota

euskaltzalea izateaz aparte, baserri munduan jatorria izaki, elementu bitxi bat bezala hartua naiz nonbait. Etorri berria izanaren jitea daukat oraindik, “Nondik etorri ote zaigu morroi hau?” galdetuko balute bezala. Baina ez naiz bakarria PSE-EEn. Odon Elorza ondoan dut, ibilbide historiko bat dauka alderdian eta bera ni baino abertzaleago egina dago kasik (irriak).

■ **Zure eraginez edo?**

Odonek konbikzio oso sakonak eta bereak ditu. Gainera, alkatetzak asko laguntzen du herritarrek eza-gutzen eta honek herritarren nahikundetara jartzen zaitu nolabait.

■ **Zer garrantzia du Donostiako udalak alderdi sozialistarentzat?**

Nolabaiteko garrantzia dauka, alderditik harantzago doan garrantzia eta alderdi sozialistak hori neurtzen jakin behar du. Alderdi sozialistak badaki Donostian badagoela plus bat, alderdi sozialistaren barne sentsibilitate eta ildo konkretu batena, eta hori guztiz kontuan hartu behar duela ere badaki.

◆ **MIKEL ASURMENDI**

ITZULPEN ZERBITZUA

eskura

SERVICIO DE TRADUCCION

**EUSKARA - GAZTELANIA
GAZTELANIA - EUSKARA**

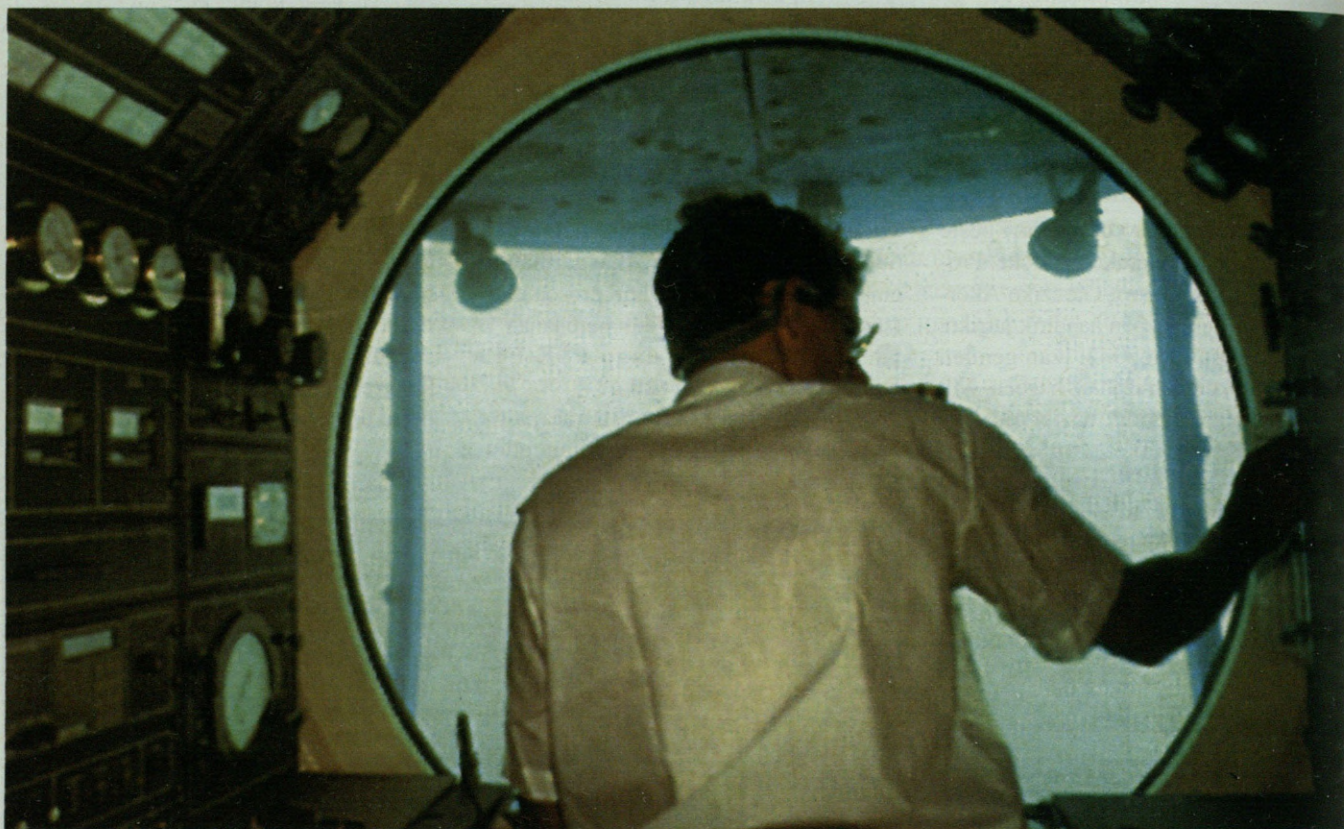
Bezeroen beharretara egokituz,
Ingelesa, Frantsesa, Alemaniera, Italiara,
Katalana, Portugesa, Galegoa...

1985EAN SORTUA

JOSÉ ARANA, 15 BEHEGAINA • 20001 DONOSTIA
TEL.: 943 29 18 30 • FAXA: 943 27 58 69
eskura@eskura.com • www.eskura.com

Irailaren 11n Estatu Batuetako botere ekonomiko, politiko eta militarren aurka burututako atentatua krisialdi larria ari da eragiten aeronautikan, eta langile asko kaleratzen ari dira. Sektore horretako euskal enpresak ere eragin horren menpe daude, Gamesa adibidez.

GAMESAREN HEDAPENA GERARAZI DU IRAILEKO ATENTATUAK

■ Ipar Amerikako atentatuak aeronautika sektorean ezagutu den krisi handienetakoa eragin du.

Gamesa Aeronauticak enpresaren hedapen handia aurreikusten zuen, baina Estatu Batuen aurkako atentatuak errotik moztu ditu asmo guztiak. Atentatu horrek aire sektorean eragin duen kalteak -bidaiak eta bidaiariak murriztea- ondorio nabarmenak izan ditu sektore aeronautikoan edo hegazkinen fabrikatzaileengan. Konpainien hedapen planak bertan behera geratu dira, eta mundu guztiak baliabide kapitalista berbera erabili du kostuak murrizteko eta beren irabaziek beherakada handiegirik ez izateko: langileak kaleratzea. Ezin dugu ahaztu Gamesa Aeronautica bezalako hainbat

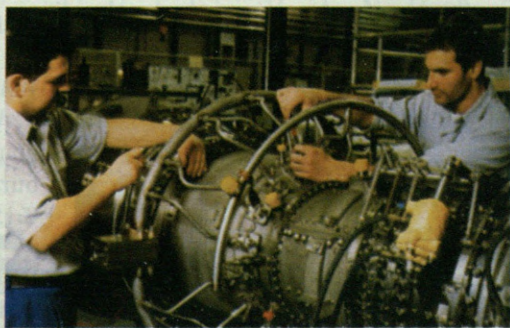
enpresa oso errentagarriak izan direla I-11 bitartean. Horrela, Grupo Gamesak, (aeronautikako saila horko partaide izaki), 127.000 milioi pezetako (5.080 milioi libera) fakturazioaren bidez, 2000. urtean, 15.216 milioi pezetako (609 milioi libera) irabazi gordinak lortu zituen, hau da, 1999. urtean baino %18 gehiago. Mozkin garbiak, zergak ordaindu ondoren, 11.456 milioi pezetakoak izan ziren 2000. urtean.

2001. urtean, Gamesak aurreko urtean baino %20-30 gehiago fakturatzeko asmoa du. Eta Estatu Batuetako I-11ko atentatuaren ondorioz 500 langile kaleratzeko asmoa iragarri zenetik egun

gutxi igaro ondoren, komunikabideren baten bidez publikoki jakinarazi da "konpainiak, oraindik ere, aurtan aurreikusten zituen irabaziak lortzeko itxaropenarekin jarraitzen duela, eta aurreikuspen horien arabera mozkin garbiak %37an igotzea espero" zutela (2001eko urriaren 14ko "El Correo Español"). Horrek esan nahi du Gamesak 15.000 milioitik gora pezeta inguruko mozkin garbiekin itxiko duela ekitaldia.

BOSTEHUN KALERATZE.

Gamesak I-11ko atentatuaren ondorengo egunean bertan 500 langileren kaleratzea iragarri zuen, eskaeren murrizketa argu-

■ Euskal sektore aeronautikoak Estatu guztiko %28 bereganatzen du.

diatuz; batez ere Embraer programako eskaeretan. Nagusiki, Arabako Miñano-ko langileei eragingo die. Gamesaren lehen krisialdia da, eta, gainera, sektorean ezagutu den handienetakoa eta bat-batekoenetakoa. Aldi berean, ekinean dituen proiektuen garapenari atxikirik ez dauden inbertsioak geraraziko dituela iragarri zuen. Gamesak, aurtengo urtean, 195 hegazkin entregatzea aurreikusten du, urte guztirako aurreikusten zituen 256 hegazkinen ordeza.

Datorren urtean emateko-ak zirenak ere murriztu ditu: aurreikusitako 283 unitateen ordeza 166 izango dira.

Sindikatuak (CCOO, ELA, LAB) oso gogor kritikatu dute neurri hori, zerren beren ustez, enpresak egituraketa planak konpontzeko aitzakia gisa erabili du EEBBetako atentatua, eta, gainera, guztiz neurri gogorrak hartzen baititu sektoreko beste enpresa batzutan hartu direnekin alderatuz gero. Horrela, Gamesan, plantilaren murrizketak aeronautikako sailaren %30 ingururi eragingo dio, eta, munduan zehar, sektoreko gainerako enpresek %20tik beherako murrizketak iragarri dituzte.

Euskal Herriko aeronautikaren sektoreak hiru oinarri nagusi ditu: Sener, ITP eta Gamesa. Horrez gainera, badira beste hamasei enpresa laguntzaile, euskal "cluster" aeronautikoaren kide direnak, eta horiek ere, gehiago edo gutxiago, eraginda gertatuko dira. Oraingoz ez dirudi Sener oso kalteturik gertatuko denik, oso sektore ezberdinetan aritzen delako. Aldiz, ez zaio hori gertatzen egoitza Zamudion duen ITP enpresari, honek batez ere sektore horretan garatzen duen bere eginkizuna. Aurten bertan ITPk Rolls Roycerekin kontratu garrantzitsu bat sinatu zuen. Akordio horri esker,

aurrerantzean Zamudioko euskal enpresa hori izango da prestaziorik handieneko Rolls-Royce hegazkinen motorretarako presio baxuko turbinen diseinatzaile eta fabrikatzaile bakarra.

Akordio hori betetzeko, bere gaur egungo 2.000 langileko kopurua 2005. urterako 3.000 langilera handitu behar zuen ITPk. Bere fakturazioa, epe horretan bertan, bikoiztu egingo zen, eta urtean 100.000 milioi pezetakoa izatera

□ Gamesak aurten, krisialdi eta guzti %37 igoko ditu bere mozkinak, 15.000 milioi pezetatik gora bilduz

iritsiko zen. Orain, atentatuaren ondoren, enpresa britainiarrak 3.000-4.000 langileren kaleratzea iragarri du. Beraz, ikusi egin beharko da ustekabeko egoera horrek zenbaterainoko eragina izango duen ITPren aurreikuspenetan, eta esan beharra dago bertako zuzendaritzak, oraingoz, ez duela inolako planik aldatu. Taldearen Precicast enpresa berriaren inaugurazioan, krisian egon arren, urte honetarako negozioekin bilduko duten diru kopurua 60.000 milioi pezetakoa izango dela ziurtatu zuen Joaquín Coello

zuzendari nagusiak. Halaber, orain duten 1.214 pertsonako plantila bere horretan mantenduko duela gaineratu zuen, bere sozioetako batek, Rolls-Royce multinazionalak, 3.000-4.000 langile kaleratuko dituela aurreikusi badu ere.

Euskal "cluster" aeronautikoa honako hauek osatzen dute: Burulan, Euro-blocks, Iontech, Lazpius, Messima Bilbao, Metralea, Novalti, EB-RIM, Nuter, Siegel, SK-10, Spasa, Talleres Aratz, Tecnichapa, Tratamientos Termicos TTT. Nabarmendu beharrekoa da euskal sektore aeronautikoa Espainiako Estatu-ko sektore guztiaren %28 bereganatzen duela. Une honetan ez dugu atentatu horrek enpresa horietako bakoitzean izan duen eraginari buruzko daturik, baina zentzuzkoa litzateke pentsatzea enpresa nagusiak eraginda gertatzen baldin badira, sektoreko gainerako enpresek ere, gehiago edo gutxiago, kalteak jasango dituztela.

Aitzaki bezala onartezina bada ere, egia da enplegu murrizketa planek eta hegazkinak egiteko murrizketak mundu guztian izango duela eragina sektore horretan. Horrela, Boeing-ek 30.000 kaleratze egingo dituela iragarri du 199.000 langileko enpresan (%15); aurten 500 hegazkin entregatuko ditu, aurreikusitako 538 hegazkinen ordeza, eta 2002. urtean, berriz, 400 hegazkin, aurreikusten zituen 510en ordeza. Airbus-ek, bestalde, oraingoz ez du inolako kaleratzerik iragarri, baina bere ekoizpena murriztu egin du, eta 2003. urtean 350 hegazkin egingo ditu, aurreikusten zituzten 450en ordeza. Bombardier-ek bere 56.000 langiletatik 3.800 kaleratzeko asmoa iragarri du (%6,7), eta aurten 370 hegazkin egingo ditu, bere aurreikuspenak 410

■ ITPk oraingoz 1.214 pertsonako plantila bere horretan mantenduko du.

■ Azaroaren 1az geroztik, Iberiak %11 murriztu ditu bere hegaldiak, eta gastu orokorrak murrizteko plan bati ekin dio.

egitea bazen ere. Embraer-ek 1.800 langile kaleratzeko asmoa adierazi du, eta urte honetan 160 hegazkin egingo ditu, hasiera batean 185 egiteko aurreikuspena izan arren, eta 2002. urtean 135 egingo ditu eta ez aurreikusitako 205 hegazkin. Azkenik, Honeywell, Rockwell Cololin eta Textron konpainiak, hurrenez hurren, 15.800 (%13), 2.600 eta 2.500 langile kaleratzeko-tan dabilta. Azken egunotan, Rolls Royce enpresa britainiarrak ere 3.000tik 4.000ra bitarteko langile kopurua kaleratzeko iragarpena egin du.

25 URTEKO ENPRESA. Gamesa duela 25 urte sortu zuten bi enpresarik, metalurgiaren sektorerako tailer mekanizatu gisa. Bi enpresari horiek, Juan Luis Arregi eta Joseba Grajales, oraindik akziodunak dira. Garai hartatik hona gorabehera ugari izan ditu negozioak. Hasierako mekanizatu lanen ondoren kontrol numerikoa etorri zen, eta gero zelula robotikoak, diseinuzko ingeniari-tza eta abar. Aldaketa nagusia 90eko hamarkadako lehen urteetan iritsi zen; izan ere, garai horretan egin zuen funtsezko jauzia talde bezala, eta hiru adarretan egituratu zen: aeronautika, auto-mozioa eta energia.

Gamesari 1990an iritsi zitzaion bultzada nabarmenena, Corporación IBV akziodunen artean sartu zenean. Bazkide berri hau garai hartan BBV zenak eta Iberdrolak osaturik zegoen, bakoitzak

%50eko partaidetza izanik. Hasieran Gamesaren %40ren jabe egin zen, eta handik bi urtera beste %40rena. Aeronautikaren sektorean, hutsetik abiatuta, 1994an sartu zen, eta dagoeneko bere bezeroen artean ditu Brasileko Embraer, Swearinge konpainia, eta helikopteroak egiten dituen Estatu Batuetako Sikorskye. Aeronautikaren sektoreak Gamesa-

□ Iberian egiten diren hegaldi erreserbak %18 jaitsi dira, eta aseguruaren kostu igoera 15.000 eta 20.000 euro bitartekoa izan da

ren negozio guztiaren %33 bereganatzen du. Bestalde, Gamesa Automocion, Mondragon Corporacion Cooperativa, MCC-ren, eskutik sendotzen ari da Hego Amerikan duen presentzia, eta horixe da jatorrizko lanarekin loturarik handiena duen saila; enpresaren fakturazioaren %25 bereganatzen du. Eta denen artean abiadura handiena daramana taldeko hirugarren eta azken oina da, Gamesa Energia. Bere helburua energia berriztagarriak dira, nahiz eta oraingoz energia eolikora mugatzen diren. Taldeko fakturazioaren %50 inguru bereganatzen du azken honek.

IBERIAK 2.500 LANGILE KALERATUKO DITU. Iberiak, Espainiako Estatuko aire konpainiarik garrantzitsuenak, murrizketa handia izango du, eta 2.500 langile kaleratu ditzake. Horrek,

noski, bere eragina izango du Hego Euskal Herriko langileengan ere. Azaroaren 1az geroztik, Iberiak %11 murriztu ditu bere hegaldiak, eta gastu orokorrak murrizteko plan bati ekin dio, bi urteren buruan 27.000 milioi pezeta, hau da, %15, aurrezteko xedez.

Bertako arduradunek diotenez, Iberia EEBBetako irailaren 11ko erasoaren ondorioei aurre egiteko ahaleginetan ari da. Data horrezkero Iberian egiten diren hegaldi erreserbak %18 jaitsi dira, eta aseguruaren kostu igoera 15.000 eta 20.000 euro bitartekoa izan da. Beti gertatu ohi denez, egoerari aurre egiteko lehen neurria langileak kaleratzearena izan da, nahiz eta, diotenez, kaleratze hori ez den traumatikoa izango erretiro aurreratua eta pizgarri bidezko bajak eta enplegu erregulaziorako espedienteren bat erabiltzeko direlako.

Iberiaren hegazkin kopurua ere eraginda gertatuko da planaren ondorioz. Konpainiak atzeratu egin du 19 airbus sartzeko zuen asmoa, eta beste 16 hegazkin ere utzi egingo diote beren jarduerari; horien artean Air Europako seiak eta Air Atlantako biak, eta horiei dagokienez Iberiaren baliabidez estaliko da.

Iberia enpresaren erradiografiak hauxe erakusten digu. 29.124 langile ditu eta 218 hegazkin; 95 norako ditu, eta beste 45 norako beste konpainia batzuekin batera, 42 herrialdetan banaturik. Eguneroko

batez besteko hegaldi kopurua 984koa da, egunean 123.000 jarleku eskainiz batez beste. 2000. urtean 30.000 milioi bidaiari garraiatu zituen. Urte horretan 730.000 milioi pezetako diru sarrerak eta 40.000 milioi pezetako mozkin garbiak izan zituen (zergen ondoren). Aurreko urtean, 1999.ean, 646.326 milioi pezetako fakturazioaren bidez, 31.082 milioi pezetako mozkinak izan zituen. Eta 1998. urtean, berriz, 65.967 milioi pezetako mozkinak eta 665.344 milioioko fakturazioa izan zituen.

Iberiako kapitala honela osaturik dago: Caja Madrid (%10), British Airways (%9), BBVA (%7,3), Logista (%6,7), El Corte Ingles (%3), Ahorro Corporación (%3), American Airlines (%1) eta gainerakoa, %60, Burtsan dago akziodun txikien eskuetan.

◆ DANIEL UDALAITZ

EAJko Gipuzkoako Kultura, Euskara, Gazteria eta Kirol diputatua. dugu Luis Bandres. EHUko Ingeniaritza fakultatean ematen ditu klaseak halaber. Aldundiko Euskara Zuzendari-tzak abian dituen ekimenak eta euskarak Gipuzkoan duen egoera izan ditugu hizpide.

“GAZTE ASKOK AISIALDIRAKO ‘TXIPA’ ERDARAZ DAUKA”

ALBERTO ELOSEGI

■ “Ezagupena eta erabilpenaren artean leize bat dago”.

Euskarazzzz” sentsibilizazio kanpaina amaitu da duela gutxi. Zein balorazio egiten duzu ekimenaz?

Guk jasotzen ditugun mezuen edo oihartzunen arabera, positiboa izan da, oihartzun handia izan du. Kanpaina hori indarrean egon dela jende asko konturatu da. Gero, horrek zer suposa dezakeen... hori soziologoek-edo esan beharko dute. Esate baterako, kanpainaren barne hegazkin bat izan da herriz herri. Kazetariak deitu digute deiak jaso dituztela hori nola izan den, nola parte hartu zitekeen galde-tuz. Gure iritziz, oso positiboa izan da.

■ Kanpaina hau, ordea, ez da Euskara Zuzendaritzatik bideratzen duzuen lehena. Aurretik “Euskara zure unibertsoan” egin zenuten. Bi kanpainak gazteen arreta deitu nahi dute, aisialdian euskara erabil dezaten.

Euskarari bultzada emateko kanpainak aspalditik egiten dira. Baina orain

arte, oso kanpaina tradizionalak izan dira. Alegia, egunkarietan, irratian edota kartel handietan iragarki batzuek ipintzer mugatzen ziren. Gauza bera egiten zen euskara sustatzeko edo edozein produktu saltzeko. Gu azkeneko bi urte hauetan gauza berri bat egiten saiatu gara, hain zuzen ere, gazteenganaino heltzeko. Gazteek normalean dauzkaten parametroak ez dira ehuneko ehun bat etortzen edadeko pertsonak dituztenekin. Memento honetan, Gipuzkoan, gazteen arteko euskararen ezagupena asko igo da. Baina gauza bat ezagupena da eta bestea erabilpena. Bi horien artean leize bat ikusten dugu guk eta kanpaina hauen bitartez ezagupen hori erabil dezatela nahi dugu. Edadeko jendeak bere bizia egin du eta ikasten badute eta erabiltzen badute, zer esanik ez, hobe, baina gure itxaropena eta gure geroa gazteengan dago. Hori dela-eta, gazteekiko lotura izan dezaket gaizkak egiten saiatu gara. “Euskara

zure unibertsoan” kanpainaren baitan iaz globo handi harekin hasi ginenean, herriko jaietara edo hondartzetara jo genuen, han pilatzen baitira gazteak. Aurten ere ildo horretatik jarraitzen dugu. Gauza apurtzaileak egiten saiatu gara, gazteen artean gure mezua zabaltzeko. Eta lortu dugula üste dugu.

■ Horiek dira jendea ohartu dadin egiten diren kanpaina handiak baina aldian aldian beste ekimenak egiten dituzue: “Hire esku”, irakurzaletasuna bultzatzeko egitasmoak...

Bai, halako ekimen ugari ari gara aurrera eramaten. Iaz adibidez, oso esperimentzia ona izan genuen. HABEk zuen material ugari Internet bitartez zabaltzeko programa abiatu genuen. Gazteen artean irakurzaletasuna zabaltzeari ere bultzada handia eman diogu. Hori aurrera eramateko, Galtzagorri elkartearekin hitzarmen bat egin genuen. Gazte bakoitzak hiru liburu irakurri behar zituen eta gero gehien gustatzen zitzaiena saritu genuen. Argitaletxei laguntza ematen diegu liburuak nahiz bestelako material teknologikoa ikastoletan eta eskoletan izateko. Unibertsitateko biblioteca klasi-ko bat izateko asmoz, laguntzak ematen ditugu. Nik Euskal Herriko Unibertsitatean klasea ematen dut, baina apunteak neronek egiten ditut eta lan bat bidaltzen badiet, ez daukate azpiegiturarik gaietan sakontzeko.

□ “Orain arteko kanpainak oso tradizionalak izan dira. Azken bi urte hauetan gauza berri bat egiten saiatu gara, gazteenganaino heltzeko”

■ **Kirol arloan ere euskara sustatzeko lanetan ari zarete. Oraintsu kanpaina bat abiatu duzue, zertan datza hiru urteko egitasmo hori?**

Badaramagu urte eta erdi-edo horretan. Hemen ere gauza bera gertatzen zaigu. Gazte askok eta askok euskaraz badakite, beharbada ikasletoetan edo familian euskaraz hitz egiten dute, baina gero kirol talde batean sartzen dira eta entrenatzaileek euskaraz ez dakitelako edo nahiz eta jakin ohitura ez dutelako edo terminoak nola erabili behar diren ez dakitelako erdaraz egiten dute. Arlo bakoitzak bere hiztegia dauka. Kirol arloan erabiltzen diren terminoak hartu, landu, eta egokitu ditugu; ikastaroak eman ditugu; jendea gonbidatu dugu, federazioekin hitz egin dugu... Lan gogorra da, ez da "kanpaina bat egingo dugu" esatea eta bat-batean denak kiroletako arlo desberdinetan euskaraz hitz egiten hastea. Kanpaina jendea zirikatzeke modua da, kiroletan euskaraz egin dadin eska dezan.

■ **Eusko Jaurlaritzaren Euskara Biziberritzeko Plana bere gain hartu zuen Gipuzkoako Aldundiak. Plana gizarteari begira eta aldundi barrura begira garatzen ari zarete.**

Eusko Jaurlaritzaren Euskara Biziberritzeko plana gure gain hartu genuen. Gazteak, aisialdia, kirola eta teknologia berriak bultzatu beharreko esparruak ziren eta lau zutabe horiek hartu ditugu euskararen aldeko politika aurrera eramateko.

Etxe barrura begira, funtzionarioen euskalduntze plana dugu. Alet programa ere martxan dugu langileek aldundian beren lana euskaraz egin dezaten. Gero itzulpena dago. Hemengo paper guztiak euskarara egokitzen ditugu eta ez bakarrik paperak, baita web orrialdetan ematen dugun informazioa ere. Itzulpena geroz eta gehiago egin beharra dago, baina ez gaztelatik euskarara edo euskaratik gaztelara bakarrik, geroz eta gehiago ingelesezetik itzultzen dugu. Internetetik edo bestela etortzen den dokumentazio asko ingelesez dator.

■ **Iaz "Gabonetan opariak euskaraz" kanpaina burutu zenuten. Estropaden inguruko bideojoko bat eta gabon kantendisko bat kaleratu zenuten. Ba al duzue antzeko asmorik aurtentzako?**

Jendeak ez zeukan buruan sartuta euskaraz ere opariak egiteko aukera bazegoela. Guk jendea horretaz jabetu zedin nahi genuen. Hori aurrera eramate-

■ "Euskarak gehiago iraungo badu, apustua irakurtzean dago".

ko erraztasunak jarri behar ziren. Euskaraz zeuden produktu guztiak saltokietako stand berezi batean jarri genituen. Arrakasta oso handia izan zuen eta horrekin jarraitu nahi dugu. Beste produktu batzuk ere egingo ditugu, eta horrela pixkanaka-pixkanaka hornitzen joango gara.

■ **Teknologia berriei garrantzia handia eman diezue.**

Jende gaztea geroz eta gehiago egoten da ordenagailu aurrean. Programa asko euskaraz ere badaude, baina aisial-

□ **"1999tik 2000ra ia bikoiztu egin zen aurrekontua. Diru gehiago behar genuen eta bikoitza bagenu ere gastatuko genuke"**

dikoak ez hainbeste. Kostu oso handiak dituzte eta gu oso herri txikia gara. CD-ROM baten kostua txikiagoa da erdaraz euskaraz baino, behar diren azpiegitura guztiak erdaraz daudelako. Nahiz eta kostu antzekoa izan, zure merkatua Espainia osoa, Hego Amerika bada, horren isla prezioan oso handia da. Hala eta guztiz ere, guk horretan jarraituko dugu.

■ **Hemen ba al daude enpresak euska-**

razko bideojokoak egiteko azpiegiturak dituztenak?

Bai, guk dakigunez bi daude, bata Gipuzkoan eta bestea Bizkaian. Agian gehiago izango dira. Bai estropada eta mendiaren ingurukoak euskaraz eginak daude, ez dira gaztelaraz egin eta gero itzuli. Guk hasieratik euskaraz egin nahi genituen. Joko horiek ez daude ez gazte-

leraz ez ingelesez. Gure merkatua oso txikia da, baina horrekin jokatu behar dugu. Gainera, ez dugu hasiera batean gaztelaraz itzultzerik nahi, Euskal Herriko gazte askok euskaraz jakin arren, aisialdirako "txipa" erdaraz daukatelako. Agian nahiago izango dute erdaraz erabiltzea, baina guk ez dugu dirua horretarako gastatzen.

■ **2000ko aurrekontua 597 milioikoa izan zen, 1999koa baino %40 gehiago. Zein da aurtengo aurrekontua?**

Ez dakigu, Batzar Nagusietatik pasatu behar du oraindik. Nik espero dut gutxienez hori izatea eta hortik gorakoa ahal bada. 1999tik 2000ra ia bikoiztu egin zen aurrekontua. Lehen diputazioaren eginkizuna gehienbat etxera begirakoa zen. Kanpora begira diru gehiago behar genuen eta hor gaude, bikoitza izango bagenu ere gastatuko genuke.

■ **Herri aldizkari eta euskara elkarrekin zein harreman duzue?**

Urtero dekretu bat ateratzen dugu eta dekretu horren bitartez elkarte desberdinek aukera daukate beren planak aurkezteko. Horren arabera mahai bat osatzen da hemen barruan eta bakoitzak lortutako puntuazioaren arabera eta daukagun diruaren arabera banaketak

egiten dira. Aldizkariak euskara hutsekoak izan behar dute dirua eskuratzeke. Hori dudan jarri izan dugu, Gipuzkoan zenbait lekutan argi dago euskara hutsean izan behar direla. Baina beste leku batzuetan nolakoak izan behar duten gure artean eztabaidatu izan dugu. Ni adibidez Pasaiakoa naiz eta hango egoera oso ondo ezagutzen dut. Eta nik badakit zein oihartzun izan dezakeen Pasai Antxo batean euskara hutsean egindako aldizkari batek,

ez dut nere burua engainatzen. Askotan pentsatu izan dugu zer gertatuko litzatekeen ehuneko zati bat euskaraz izango balitz eta gainontzekoa gazteleraz. Baina beldurra ematen digu, behin hasiz gero, oso zaila baita aurrera egitea. Gainera zaila litzateke zehaztea, zergatik izan behar du Pasaian elebiduna eta Azkoitian esaterako bestela? Eskarmentuak erakusten didanez, bi hizkuntzak batera agertzen saiatu direnak, "Deia" edo "Gara" esaterako, nahiz eta hasieran esan bi hizkuntzetan egingo dutela azkenean euskarak leku gutxiago hartzen du.

■ **Gipuzkoako Foru Aldundiko Euskaraz Zuzendaritzak urte gutxi ditu. Zuk, ordea, urte asko egin duzu euskararen inguruan lanean.**

Bizi guztia daramat euskararen alde lanean eta aldaketa ikaragarria eman da. Adibidez, zuek nola esango zenukete $3 + 4 = 7$?

■ **Hiru gehi lau berdin zazpi...**

Baina hori ez da euskara. Euskaraz "hiru eta lau zazpi dira" izan beharko luke, hau da, $3 + 4 = 7$. Baina horrek ez zuen balio eta "berdin" asmatu behar izan zen. "Eta" eta "gehi" kontzeptuak ere bereizi behar ziren. Testuak eta artikulak nola idatzi behar genituen, zukan ala hikan? Gaur egun normalizat hartzen diren gauza asko hutsetik abiatzea oso gogorra izan zen. Eta oso polita, bestalde. Humboldték 1850ean euskara gehienez beste ehun urtez biziko zela esan zuen. Eta pixka bat gehiago irauten ari dela dirudi. Gehiago iraungo badu, apustua irakurtzean dago, nire ustez. Gure hizkuntza ez dugu soilik kalean eta etxean jasotzen. Irakurtzen ere asko aberastu dezakegu hizkuntza. Askotan ikusten ditugu, oraindik ere, haurren bila eskolara joaten diren amak, beraien artean jo eta ke erdaraz eta haurrari euskaraz egiten. Eskandalu bat da hori askorentzat. Bada, niri erabat logikoa iruditzen zait: amak ez dira euskaraz heziak izan, ez dute euskaraz irakurri. Beraz, haur txikiei euskaraz egiteko adina badakite, baina handik aurrera euren euskara ez da nahikoa. Horregatik da hain garrantzitsua euskaraz irakurtzea eta gero hori erabiltzea. Bestela latinarekin gertatutakoa gertatuko zaio. Eskolan ikasten genuen, oso hizkuntza aberatsa zen, oso polita... baina apaletan gordea izateko. Hori gerta ez dadin kanpaina hauek guztiak eta gehiago egin beharko dira ●

◆ **KATIXA GARATE**

◆ **NAGORE IRAZUSTABARRENA**

Arturoren kaiera

BIZKAIERARI EUSTEKO ASMOZ

Bizkaiko euskaldun zaharrek euren euskara erabil dezaten helburu duen kanpainà abiatu du Bizkaiko Foru Aldundiak, "Berbarik onena, zeurea" lelopean. Aldundiaren arabera, euskaldun zahar asko ez dago alfabetatuta eta "berba aberatsa" egin arren, "lotsatu" egiten da. Ekimenak haiek euskaraz egitea lortu nahi du.

INE BI EUSKAL ENPRESARI ISUNA JARTZEKOTAN

Espainiako Estatistika Institutu Nazionalak (INE) isuna jarri nahi die Gipuzkoako bi enpresari, gaztelaniazko inprimakiak bete nahi izan ez dituztelako. Donostiako Galparsoro okindegiari 50.000 pezetako isuna ezarri diote jada. Inprimakiak euskaraz eskatu ondoren, okindegiak hala jaso zituen baina haiek betetzeko arauak gaztelaniaz zeuden. Irurako Atari zurgindegiak joan den astean izan zuen epaiketa Madrilén. Estatuaren abokatuak, lege, hiritarren batek euskarazko inprimakiak eskatzen baditu horretarako eskubidea duela adierazi zuen. Madriléko epaitegiak hilabete barru emango du epaia.

EUSKAL IKASLEEN IV. BILTZAR NAZIONALA

Urriaren 15etik "hezkuntza euskalduntzeko ikasle alternatiba" aztertzen ari da Euskal Ikasleen Biltzarra. Lanbide heziketa eta unibertsitatea euskalduntzeko proposamena, euskara eskubideak bermatzeko proposamena eta irakaskuntza ertaineko eta unibertsitateko euskal kurrikulurantz abiatzeko proposamena aztertzen jardun dute. Diagnosi orokorra egin dute. Hilaren 2an Donostian batzar nagusia egin ostean, behin betiko txostena landu eta hori ikastetxeetan lantzen hasiko dira.

ZARAITZUERA IKASTEKO AUKERA

Duela gutxi argitaratu da Aitor Aranek osatutako "Zaraitzuko Hiztegia". Zaraitzuar baten eskakizunari jarraiki, zaraitzuera ikasteko ikastaroa abiatuko dute azaroaren 10a eta 24a bitartean. Irakasle lanetan Aitor Arana bera arituko da, "Zaraitzuko Hiztegia" eta antzinako testu eta izkribuak oinarri hartuta.

Urrea

■ Marka guztiak gainditu ditu egin berri den Nafarroa Oinez festak: 125.000 pertsona inguru bildu ziren Lodosan eta Sartagudan. Eguraldi ona lagun, hainbat eta hainbat euskal herritarrek ez zion urteroko hitzorduari huts egin. Aipatzekoa da Nafarroako Gobernuaren ordezkariak ez zela egon.

I k a t z a

■ Horrela jarraitzen badu, ikatz tona ugari pilatuko du aurtén Nafarroako Gobernuak. Arrazoiak? Askok D ereduko Iruñeko Eunate ikastetxean atezain erdaldun bat jartzen saiatu zen, Hizkuntza Politikako dirua alemanaren, ingelesaren eta euskararen egoeraren inguruko azterketa soziologikoa egiteko erabili nahi du...

GIZAKIAREN NEURRIRA EGINDAKO OIHANA

■ Basoa natur altxorraz gain diru iturri da. Zuraren "premiak" gizakiak nahi bezalako zuhaitz estaldurak sortu ditu.

Batek dio harro sentitzen dela Euskal Herriak dituen baso zoragarriak udazkean hostoak galtzen eta kolorez aldatzen ikusita. Besteak egoera larria dela uste du; "oraingoak" ez dira "lehenko" basoak, dena da pinua, zuhaitz gazteen mendiak ditugu eta landareek eta animaliek ez dituzte jada orduko bizileku aproposak topatzen. Nolako basoak nahi ditugu? Eta zertarako?

Testuak: Maider Zapirain

Euskal Autonomia Erkidegoan zuhaitzek lurzoruko 384.750 hektarea betetzen dituzte. Bere horretan ez du ezer askorik esaten datuak ez baitugu inolako erreferentziarik. Alboko orrialdeko grafikoan begiratuz gero ordea, Europako Batasunean Suedia eta Finlandiaren ondoren Hego Euskal Herria hirugarren tokian agertzen dela ikusten da. Noski, baso estaldura askoz handiagoko estatuak badira, baina proportzioa kontuan hartuta bi herrialde nordikoak soilik ditu aurretik. Ezin ukatu beraz, Euskal Herrian basoak duen garrantzia, eta ez gara gu hori deskubritu dugunak. Burdinolen garaia ezin da basorik gabe ulertu eta orain ditugun baso estaldurak ez bagenitu basogintza sektorea ez litzateke orain dena. Duela mende batzutako eta oraingo basoa ere ez da gauza bera. Aldatzen ari da, gizakiak aldatzen du.

Eta zer da basoa? Galdera honi erantzutea ez da erraza. Baso natural eta "oihaneztatze artifizialak" aipatzen dira. Orain egiten diren birlandaketa masiboei basoak ematen dituzte? Zuhaitz masa homogeneoak dira, dibertsitate gabeak, zehaztuz, zuhaitz kultiboak lirateke. Baso hauek baso natural edo berezko basoetatik bereizi beharko genituzke.

Definizioz, basoa, berez eboluzionatu den landare multzoa da, garapen maila altuenekoa; ondorioz gehien nagusitu den zuhaitzak emango dio izena basoari. Nagusitu den zuhaitza haritza bada basoa haritzia dela esango dugu. Zuhaitz espezie nagusienarekin batera bigarren mailako zuhaitzak izango ditugu, proportzioan kantitate baxuagoan egon arren basoaren biodibertsitatearen parte garrantzitsu izango dira, ezkiak, astigarrrak, otsalizarrak, elorriak... Hauekin batera bestelako landare belarkarak topatu ahal izango ditugu lurrazala estaltzen, edo baita

onddo taldeak ere.

Basoak, komunitate bizidun finko eta konplexuenak kontsideratuko ditugu, izan ere ekosistema beraren baitan landare barietate zabalak izateaz gain animalien bizileku eta ezkutaleku garrantzitsuak dira.

Badirudi zuhaitz landaketak erroma-

XX. mendeak ekarri ditu basoetako birlandaketa handienak

tarren etorrerarekin batera hasi zirela, eta zuhaitz espezie berriak ekarri diren heinean landaketa hauek gorantz egin dute. XX. mendeak ekarri ditu birlandaketa handienak. Alde batetik, hazkuntza azkarreko zuhaitz espezieiek baso ekonomiari bultzada handia eman diote. Ezin aipatu gabe utzi gure artean hain ezaguna egin zaigun intsinis pinua (*Pinus radiata*). Gure klima epel eta heze honetara ongi egokitu da hau edo baita ere larizio pinua (*Pinus nigra*). Gure paisajea asko aldatu duen beste moda-modako espeziea eukaliptua da.

Bestetik espezie exotikoagoak ditugu gogoan. Hauek balore paisajistikoa dute

ALBERTO ELOSEGI

■ Espainiak urteko egur ekoizpenaren % 15 EAEtik ateratzen du.

eta askotan gure aisialdirako parkeak hornitzeko erabili izan dira.

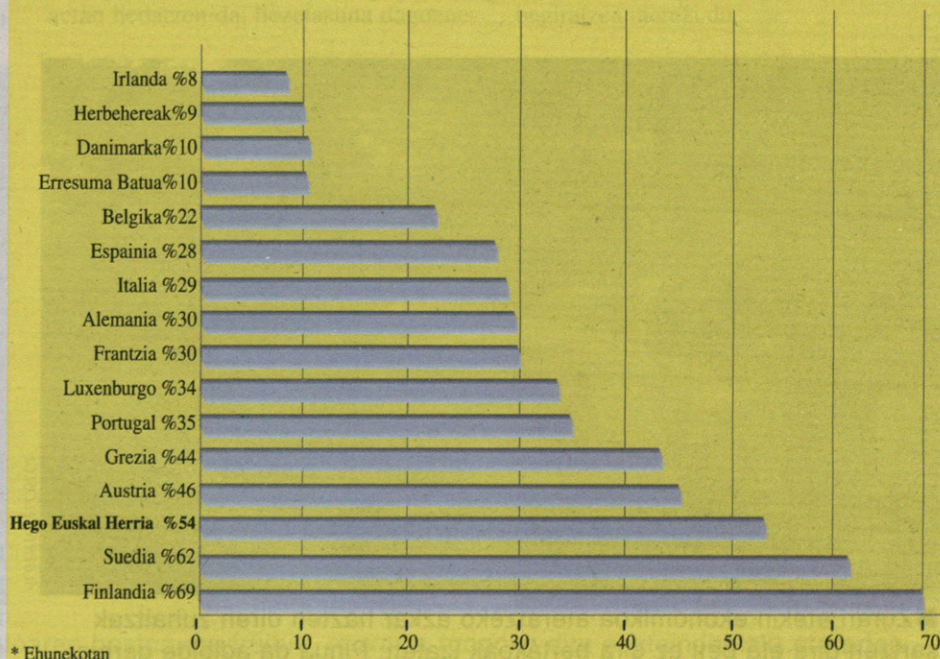
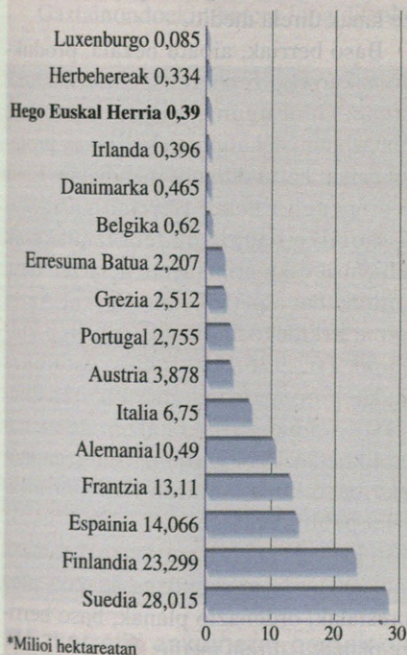
Oihaneztatze "artifizial" hauek onuragarriak izan daitezke sarri, lehenik eta behin nekazaritza edo abeltzaintzarako erabiltzen ez diren lurretan egin izan direlako. Bigarrenik zuhaitzek, sustrai garatuak dituzten landareak izanik, lurtzoria finkatzen laguntzen dute, eta hau garrantzitsua da higadura eragozten duelako, batez ere malda dezenteko mendi eremuetan. Denok ikusi ahal izan

ditugu higaduraren eragin ezkorrak.

Onurak aipatzen jarraituz, kontuan izan behar da zuhaitz masek ura atxikitzen dutela lurtzoruan. Batetik lehorteak eragozten du eta bestetik uholdeak ere bai, ibaiek gainezka egin gabe.

Kalitate oneko basoak lortzeko, (osasun eta sute arazoak izango ez dituztenak), beharrezkoa da basoaren kudeaketa egokia egitea eta horregatik baso lanak ezinbestekoak dira. Honek epe luzerako inbertsioa eskatzen du eta beti ez da

ZUHAITZ ESTALDURA EUROPAKO BATASUNEAN

modu egokian egiten. Basozaintzan egiten diren lanik ohikoenak ondokoak dira.

Bakanketa lanetan, zuhaitz batzuk botatzen dira, eskasena normalean, honela neurri handiko egurra lortuko da.

Inausketa garaian, behealdeko adarrak ebakiko dira, batetik behe suteen arriskua murrizteko eta bestetik, egurra kalitatea hobetzeko.

Sastraken garbiketari esker hazien bideragarritasuna gehitzen da, baita baso itxiturekin ere, honela ez baita azienda sartzten. Suebakiak ere garrantzitsuak izango dira, sutea gertatzen bada honi bidea mozteko. Horretarako bide zabal garbiak uzten dira. Bada "mozketa hedatzailea" deitzen zaiona ere, hau hazia ahalik eta gehien hedatzeko izaten da.

NOLAKO ZUHAITZA HALAKO BASOA.

Basoan topa genitzakeen zuhaitz landareak asko dira baina multzo gutxi batzuk egiteko asmoz bereizketa nagusi bat egin ohi da. Konifero, hostozabal eta baso mixtoek osatzen dute aniztasuna.

Koniferoek orratz formako hostoak edo ezkata moduko hostoak adartxoari lotuta dituztenak dira. Multzo honetan sartuko ditugu pinu, izei edo zedroen modukoak, eta ezaugarri komun bat dute; ez dira hosto galkorreko zuhaitzak. Beti bezala salbuespenak badaude alertzea kasu, hosto galkorreko koniferoa baita.

Bestetik hostozabalak ditugu, hitzak berak esaten duen moduan, aurrekoen

ZUHAITZ ESPEZIEAK EAE-N	
Zuhaitz espeziea	Portzentajea ehunekotan
Insignis pinua (<i>Pinus radiata</i>)	42
Pagoa (<i>Fagus sylvatica</i>)	13
Artea (<i>Quercus ilex</i>)	7
Pinu gorria (<i>Pinus sylvestris</i>)	4
Haritza (<i>Quercus robur</i>)	3
Besteak	31

BASO MOTAK EAE-N			
	Hostozabalak	Koniferoak	Baso mixtoa
Araba	69,9	24,9	5,2
Bizkaia	21,1	76,8	2,1
Gipuzkoa	28,7	70,7	0,6

*Datuak ehunekotan

tankerako historik ez dutenak dira. Adibide garbiak dira pagoa, haritza, urkia eta astigarra. Ia denak hosto galkorrak dira. Badaude baso mixtoak deitzen direnak ere. Hitzak dioen moduan aipatu bi zuhaitz landareen konbinaketa dago baso hauetan.

Orain aipatu ditugun baso motei buruzko datuak orrialde honetako grafikoetan dituzue. Informazio honek basoaren egoera ezagutzeko balio digu. Garai batean isurialde atlantiar osoa estaltzen zuten pagadi eta harizti zabalak mendi

gainetara mugatu dira eta esan bezala beste konifero espezie berriek geroz eta indar handiagoa hartu dute. Datuotan ondo azaltzen den moduan, Bizkaia eta Gipuzkoan koniferoak dira nagusi eta Araba aldean hostozabalak. Nafarroako datuak eman ez ditugun arren hostozabalak nagusitzen dira koniferoen gainetik. Pagadiak dira jaun eta jabe.

Euskal Herria hedaduraz txikia izan arren klima eta ezaugarri fisiko oso desberdinak dituzten eremuak bereizten ditugu. Egoera honek noski landareztza mota ere baldintzatzen du. Klima gradienteak, Araba eta Nafarroako klima mediterranearen aldetik kostaldeko klima ozeanikora jotzen du, Bizkaia, Gipuzkoa, Nafarroa iparralde eta Ipar Euskal Herrian. Ezin ahaztu Nafarroako Auñamendietako klima boreo-alpetarra. Honek guztiak, Euskal Herrian baso mota hagitx desberdinak topatzea eragiten du, Arabako artadi eta abarizti lehorrenetatik Gipuzkoako harizti eta pagadi hezeenetara.

BASO BERRITZEA, EUROPARI BEGIRA. Hasieratik argi utzi dugu baso natural eta birlantatutako baso berrien arteko bereizketa. Esan gabe doa, berezko basoen hedadura nahiko mugatua geratu dela, gehienbat Araba eta Nafarroan. Honela, baso naturalek atzerakada nabaria jasan dute, nahiz zuhaitz estaldurak azken urteetan gora egin baso-berritze lanak direla medio.

Baso berriak, aipatu bezala, produktio azkarreko zenbait espeziez osatuak daude. Gaur egun, larizio eta intsinis pinuaz gain, eukaliptuen kultiboak protagonismoa hartu du gure mendietan. Egur ekoizpenak Euskal Herrian garrantzi ekonomiko handia du, eta landaketak gehienbat esku pribatuetan geratzen dira. Adibide bat aipatzekotan, Euskal Autonomia Erkidegoan intsinis pinuaren kultiboak 162.976 Ha-ko baso estaldura dauka, proportzioan kopuru horren ehuneko 13,5 bakarrik kokatzen da mendi publikoetan. Hau garrantzitsua izan daiteke baso kudeaketaren ikuspuntutik. Esku publikoetan geratzen diren lurrek, baso kudeaketa jasangarriagoa daramate, kontserbazioaren aldetik egokiagoa, plan forestalak, ordenazio planak, baso berritze planak... direla medio ●

ALBERTO ELOSEGI

■ Zurari etekin ekonomikoa ateratzeko azkar hazten diren zuhaitzak sartzten dira eta beti ez dira bertakoak izaten. Pinua da adibide garbia.

Basoak gaur egun duen itxura ulertzeko eta horren zergatiak barneratzeko azken mendeotako Euskal Herriari errebasoa egin diogu. Horrela, hobeto ulertuko dugu zergatik adituek baso naturalak eta birlandaketa basoak bereizten dituzten. Lehenago ordea, bost baso mota aukeratu eta banan bana azaldu ditugu.

ZUHAITZEN ZUKUA

Euskal Herrian topa ditzakegun baso mota askori buruz hitz egin dezakegu, baina ezinbestekoa da aukeraketa egitea. Bost nagusienak azalduko ditugu.

GAZTAINDEGIAK. Gaztainondoa (*Castanea sativa*) beti gure basoen elementu garrantzitsutzat jo izan da, beti hor egon izan balitz bezala, baina gutxi daki gaztaindegiek bizi izan duten egoera. Gaztainondok ia desagertzerainoko murrizketa jasan zuten. Errudunak bi gaitz izan ziren, biak ere ondokoek sortuak. Batetik, tinta gaitza deitua, azalean uzten dituen orbain beltzengatik eta bestetik, txankroa, zuhaitzaren enbor eta adarrak desitxuratzen ditu heriotza eragiteraino. Gaur egun gaitz hauei aurre egiten dieten landareak lortzeko ikertzen dihardute.

Gaztainondoen jatorria ez dago batean argi baina, erromatarren etorrerarekin erlazionatzen da. Ez da jakin erromatarrek ekarri ote zuten edo hauek bertan lehenagotik egondako gaztainondoen landaketak bultzatu zituzten.

Gaztainondoeekin batera topa ditzake-

gu haritz, lizar edo gereziondoa bezalako zuhaitz landareak, inoiz txilar, iratze edo ahabirik ere bai.

Muxarrak negua gaztainondoen enbor zuloetan iragaten du lozorroan. Katajinetak ere gustuko ditu gaztaindegia.

HARIZTIAK. Hiru harizti motetaz hitz egingo dugu, bertako hariztien basoak, haritz kandugabearen basoak eta

Baso naturalek atzerakada nabaria jasan dute, nahiz zuhaitz estaldurak azken urteetan gora egin

haritz amerikarraren basoak.

Orokorrean haritzaren egurra oso estimatua izan da, egur noble eta kalitate handikoa delako. Gune hezeetako haritzak errendimendu hobea izaten dute, garaigoak dira.

Bertako hariztien basoa isurialde kantauriarrean dago zabalduena. Bere egurra oso erabilia izan da eraikuntzarako, fruitu eta hostoak berriz aziendak bazkatzeko.

Haritza (*Quercus robur*) haran saketan hedatzen da, hezetasuna dagoene-

ko guneetan. Harizti hauek dibertsitate handia eskaintzen duten basoak dira, bai flora eta bai faunaren aldetik ere. Udazken aldera, harizti hauetan basurdeak lurra aztarrikatuz ibiliko dira ezkur bila, adar gainetan berriz kaskabeltz edo amilotx intsektujaleak.

Haritz kandugabearen basoak bereziagoak dira. Haritz mota hau (*Quercus petraea*) ez da bertako haritza bezain exigentea. Leku idorrako eta malkartsuagoetan topa dezakegu. Garai batean armada espainiarrak etengabe moztu zituen zuhaitz hauek ontzigintzarako, ia desagertu ziren arte.

Baso hauetan fauna anitza dago, inoiz lepatxuriren bat isil-isilean ibil daiteke edo erbiñudea ihesean. Okil zulogilerik entzun ahal izango dugu urrunean.

Haritz amerikarraren baso berriak XX. mendearen hasieran hasi ziren landatzen. Jatorriz Ipar Ameriketatik ekarri zen, *Quercus rubra* izen zientifikoduna. Bertako haritzak baino ekoizpen altuagoa ematen du, baina gaur egun gutxiago landatzen da, gaitz bat dela medio. Udazkena izaki hostoen tonu gorriari arretaz begiratzea merezi du.

■ Ezkerretik eskuinera: gaztainondoaren hostoa eta fruitua, muxarra (gogoko ditu gaztaindegia) eta artea.

ARTADIAK. Hosto iraunkorreko haritzak dira. Hau ere *Quercus* generoaren barne kokatuko dugu, Euskal Herrian topatu ahal ditugun beste 10 espeziekin batera. Beraien arteko hibrido asko topa ditzakegu, iparretik hegora, klima egoera ezberdinetara moldatuak. Artea (*Q. rotundifolia* subespeziea), klima mediterranearean topa dezakegu, leku lehorragoetan. Edozein lurtzorura ondo molda-

■ Ezkerrean haritz hostoa eta fruitua. Goian hariztiko bizilagun bat: erbiñudea.

tzen da, labore lurrek kendu izan diote lekua artadiei eta ikatza egiteko ere oso erabiliak izan dira.

PINADIAK. Pinu espezie ugari existitzen dira Euskal Herrian, hauetatik hiru espezie aukeratu ditugu.

Pinu gorri edo lergorriaren (*Pinus sylvestris*) pinadiak, enborren kolorea dela eta erraz bereizten dira beste pinadietatik. Zuhaitz ugaria da eta nahiko preziatua.

Zuhaitz aitzindari moduan ezagutzen da, nekazaritzarako edo abeltzaintzarako

erabiltzen ez diren lurak berriz oihaneztatuz. Baso hauetan ezpela eta epurua bezalako zuhaiskak topatzea oso ohikoa da. Animalia talde zabalak biltzen dituzte baso hauek, orkatz, basoilar edo okil beltzak gustuko dituzte pinadi hauek.

Intsinis pinua, (*Pinus radiata*), hazkuntza azkarrekoa, 30 urteren buruan mozteko prest egoten da. Baso ekonomiarik bultzada handia eman dio, jatorriz Kaliforniakoa izan arren oso ondo egokitu baita hemen. Arrazoi bategatik edo besteagatik oso kritikatu izan da zuhaitz hau; zuhaitz masa handiak landatu direla, lurra asko pobretzen duela, dibertsitate urriko basoak direla, mozketa masiboen ondorioz higadura arazoak sortu direla...

Larizio pinua (*Pinus nigra*) azkenaldian birlandaketak egiteko asko erabili

■ Garapen jasangarria European

Gaur egun geroz eta gehiago erabiltzen dugu garapen sustengarri edo jasangarriaren kontzeptua, zertan datzan edo bideragarria den zehazki jakin gabe.

Ingurumenaren babesak eta kontserbazioak, natur baliabideak modu jasangarrian ustiatzea eskatzen du. Natur ondareak berez duen ekoizteko gaitasunaz baliatuko gara, aprobetxamendu honek jarraia izan behar du eta ekosistemen babesak bermatua.

Testuinguru honetan kokatu behar dugu baso ustiapena ere. Baso kudeaketa sustengarria eraman ahal izateko beharrezkoak izango dira Antolamendu Plan zorrotzak. XXI. menderako natur guneen sare berria osatzeko asmoa dago, Natura 2000 Sarea izenarekin. Urte batzuk pasa dira 1992.ean Rio de Janeiro Lurrari buruzko bil-

kura egin zenetik, non biodibertsitatea kontserbatzearen aldeko hitzarmena sinatu zen. Europako Batasunak flora eta faunaren espezieak eta habitatak babestearen apustua egin nahi du. Honen haritik, estatukideei, fauna, flora eta euren ekosistemen biziraupena ziurtatuko luketen tokien zerrenda proposatzea eskatu die, honi deritzo hain zuzen Natura 2000 Sarea. Europako batzorde zientifikoko batek toki posible horiek babestutako naturgune izendatzeko baldintzak betetzen dituzten edo ez ikuskatuko du. Eta noski, toki bat aukeratzeak ez du esan nahi babestutako naturgune bihurtuko denik. Etorkizunean, babesguneen sare honek benetako tresna kontserbazionista izan behar du eta lan handia eskatzen du administrazio desberdinetatik ●

■ Pagoaren egurra da preziatua.

■ Arturo Elozegi. Biologian doktorea eta EHUKo irakaslea.

“Munduko paisajea asko berdintzen ari gara”

Baso naturalak eta “oihaneztatze artifizialak” aipatzen dira. Bakoitzak bere abantailak eta desabantailak izango ditu. Azken urteetan zuhaitz estaldura gehitu da, baina baso izaera galdu ote da?

Baso naturalak oso ekosistema konplexuak izaten dira, zuhaitz espezie askoz gain, sastraka eta belar ugari dituztenak, eta batez ere, oso egitura konplexua dutenak: enbor zulo-dunak, zain-iraulitako zuhaitzak, soilguneak eta abar. Hauek funtsezkoak dira, hainbat animalia eta landareen bizileku baitira. Kanpoko espezieek ere baso konplexu eta aberatsak gara ditzakete, baina gehienetan ez da horrela izaten baso hauei ematen zaion kudeaketagatik. Zuhaitzak oso gazterik mozten dira, oihanpea garbitu egiten da eta abar. Hortaz, landatutako baso hauetako gehienak nahiko sinpleak izaten dira, eta batzutan oso pobreak.

■ **Hazkuntza azkarreko zuhaitzen landaketak abantaila ekonomiko handiak omen ditu, baina zein dira desabantailak?**

Abantaila ekonomikoak ez dira horren handiak, sektoreak subentzio asko jasota ere. Lehenik eta behin, biodibertsitate galera ematen da, espezie arrotz bat sartzen ari gara. Bestetik munduko paisajea asko berdintzen ari gara, Gipuzkoako zenbait leku eta Zeelanda Berriko beste hainbat berdin berdinak utzi ditugu.

Bestelako kalteak: basoa maizago eta matarrasan mozten da, lur galeraren arriskua asko emendatuz. Gainera, basoak oso gazteak direnez, eta zuhaitz guztiak adin berekoak, oso egitura sinplea izan ohi dute, enbor zulorik gabea, eta aberas-tasun biologiko txikikoak ondorioz.

■ **Gaur egun baso ustiapenean erabiltzen diren teknikak nola eragiten dute mendi ekosistemengan?**

Ustiapen teknika oso gai garrantzitsua da, azken batez ez baita pinua bai edo ez erabaki behar duguna, baizik eta nola uztartu etekin ekonomikoa eta ekologikoa. Eta hone-tan erabiltzen diren teknikak askotan sartzen den teknikak baino garrantzia handiagoa du.

Zenbait teknika bereziki arriskutsuak dira, eta horien artean “ripper”-ra azpimar-ratuko nuke. Hau “buldozer” bati erans-ten zaion hiru hortzeko golde antzekoa da, basoa moztu ondoren motzondoak lurretik ateratzeko erabiltzen da. Malda gogorrean erabiliz gero sekulako lur pila galtzen da, hurrengo zuhaitz uztza kalte-tuz. Justifikazio ekonomikorik ez duen teknika da eta kalte ekologiko handia sortzen du. Mendi pistek ere kalteak dakartzate, lur galera bereziki.

■ **Basoak bizi izan duen atzerakada, baso egituraren aldaketa honek, baso ustiaketaren teknikak, zenbaterai-noko eragina izan du Euskal Herriko fauna eta flora**

ALBERTO ELOSEGI

■ **“Ez da pinua bai edo ez erabaki behar duguna, baizik eta nola uztartu etekin ekonomikoa eta ekologikoa”.**

mehatxatuaren zerrendan?

Gure flora eta faunaren kontserbazio egoera aztertzerako-an kontu handiz ibili behar dugu, joera kontrajarri asko baiti-tugu. Zenbait espezie asko ugaritu da, sai arrea, orkatza...

Basoak desagertzen joan ziren heinean, espe-zie askoren gainbehera gertatu zen, basoila-rra, hartza, katamotza eta beste hainbat ia edo guztiz desagertu dira.

Mende honetan basoa izugarri ugaritu da, baina fauna ez da hein berean erreku-peratu, landaketa hauetako askok ez baitute habitat naturala eskaintzen. Hauek kontserbatu nahi baditugu, ezinbestekoa dugu baso ustiatu gabeak mantentzea eta beste basoetan ustia-pen teknikak hobetzea.

■ **Zein da zure ustez basogintzak Euskal Herrian duen arazorik larriena?**

Zatiketa. Gure lurraldea milioika lursail txikitari dago zatituta, eta jabe bakoitzak bere

kasa kudeatzen ditu dauzkan lur apurrak. Sai-lek maiz oso forma berezia dute, eta ezin da moztu aldamenekoa ukitu gabe. Nik mendi-punta batean hektarea erdiko pinadia bota nahi badut, bertaraino pista egin behar dut, horrek beste jabe asko ukitzen ditu, arazoak sortzen dira ●

■ Zura beti izan da negozio iturri

Antzina, basoa zen bizitzaren erdigunea, jarduera guztiak basoaren inguruan kokatzen ziren. Neolitikoaren inguruan bizi izan zuen basoak lehen atzerakada nabarmena, abeltzaintzaren agerpenarekin. Horretarako gizakiak armarik eraginkorrena erabili zuen: sua. Ondoren nekazaritza sortu eta gizataldeak leku jakinetan finkatzen joan ziren, honek lur eskaria gehitu zuelarik.

Nekazaritza batez ere Araba eta Nafarroa aldeko lautadetan finkatu zen eta honen inguruan gizarte garatua. Isurialde atlantiarrean baso itxiak ziren nagusi, populazio txikiagoak kultura maila primitiboagoarekin. Horregatik erromatarrek interes gutxiago azaldu zuten inguru hauengatik.

XIV eta XV. mendeetan garatu zen merkataritza eta burdingintza erabakiorrak izan ziren isurialde kantauriarreko baso sendo eta ederrentzat. Garai honetan Euskal Herriko ontzigitzaren egoera puntakoa zen. Lapurdi, Bizkaia eta Gipuzkoako ontzitegiek produkzio handiak zituzten, euren itsasontziak Europako preziatuenak ziren.

Hala ere, burdingintza izan zen egur gehien kontsumitu zuen jarduera, ikatzgintza eta burdinolen eraginez. Eraikuntza ere ezin aipatu gabe utzi. XV. mendera arte etxeak egurrezkoak omen ziren dorretxe batzuk izan ezik, haritza eta pagoaren egurra erabiltzen zen gehienbat. Baina Erdi Aroan egurraren ordez harria erabiltzen hasi ziren, batek egur eskasiagatik eta bestetik suteen arriskuagatik.

XVI. mendean, demografia eta ekonomiaren hazkundea gorantz jarraitu zuen. Memento garrantzitsua izan zen 1548. urtea, Gipuzkoako Batzar Nagusiak basoaren atzerakadaren garrantziaz ohartu baitziren lehen aldiz eta herrietan landatze ordenantzak bultzatu ziren. Hala ere, ondorengo mendeetan oihanaren murrizketa prozesuak aurrera jarraitu zuen. Tartean hainbat gertaera historiko aipatu behar ditugu: Konbentzioko guda (1794), Independentzia gerra

(1808-1813) eta Lehen Gerra Karlista (1833-1839). Hauek egoera zaila sortu zuten, ordainarazpen gogorrek eskatu omen zitzaizkien diputazio eta udalei. Hau dela eta baso gehienak esku pribatuetara pasa ziren.

Euskal Herriak XIX. mende bukaeran eta XX.aren hasieran ezagutu zuen baso estaldura baxuenaren garaia, isurialde kantauriarrean behintzat. Araba eta Nafarroa aldean oihan murrizketa ez zen hain gogorra izan, merkataritza eta industria ez baitziren hainbeste garatu, honela baso hedadura egoera hobean mantendu zen.

XX. mendearen ondorioak guztiok ezagutzen ditugu. Industrializazio gogorrek jendea hirigunetan bildu du eta trenbidearen garapenak inportazioko produktuak merkatu ditu. Honek guztiak baserriaren gainbehera ekarri du. Gaur egungo egoera paisaiak berak kontatzen digu, hazkuntza azkarreko espezie exotikoak ekarri zirenetik, batez ere intsinis pinua, basogintzak beste norabide bat hartu du.

Basoa ez da paisaje ederra soilik, pisu ekonomiko handia du Euskal Herrian. Euskal Autonomia Erkidegoko datuak kontuan hartzen baditugu, zuhaitz estaldura 384.750 hektareakoa da, Espainiako zuhaitz estalduraren %2,8. Espainiak urtean ateratzen duen egurraren % 15 ordea, Euskal Autonomia Erkidegoak ematen du. Ezkerreko grafikoan basogintza sektoreari buruzko datu zehatzagoak dituzue ●

BASOGINTZAREN SEKTOREA EAE-N

Azpisektorea	Enpresa kopurua	Enplegu kopurua	Ekoizpenaren Balorea (Milioi pezetatan)
Jabeak	20.000	975	16.726
Baso ustiapena	67	1.268	19.539
Zerrategiak	75	1.102	21.536
Pasta, papera, kartoia	39	3.297	108.078
Gutzira	20.181	6.642	165.879

1998ko datuak dira. Iturria: Egurraren Mahai Intersektoriala

■ Okil beltzak pinadiak maite ditu.

da, ekonomia aldetik ere garrantzitsua bihurtu da.

Fauna zabala gordetzen eta babesten dute baso hauek, geroz eta ugariagoak diren orkatzak ihesean edo basurdeak aztarrikan ibiltzen dira. Hontza handi edo errege hontzarik ere topa dezakegu gaureraren iluntasunean.

PAGADIAK. Baso bereziak ditugu pagadiak, Euskal Herriko mitologian izan du lekurik. Pagoaren (*Fagus sylvatica*) egurra oso preziatua izan da, horregatik asko ustiatu da basogintzan. Hazkuntza motela duen arren, behin tamaina bat hartzen duenean erraz nagusitzen da

beste espezieak gaintuz. Itzal handia ematen duen basoa da, bere hostoek hartzen duten kokapen berezia dela eta. Gutxi izango dira pagadiaren azpian bizi daitezkeen landareak, inoiz gorosti edo ezpelen bat ez bada behintzat. Horregatik esaten da pagadiak baso ederrak izan arren dibertsitate gutxi eskaintzen digutela.

Pagadien babesean orein beldurtiak dabilta hain preziatuak dituzten pagatxak jaten. Azkonarra ere bai zuloren batean ezkutatu nahian. Garai honetan hor izango ditugu ehiztariak zelatan eta pagauso edo oilagor despistaturik iragaten den ●

■ Jabier Barberena. ADEMANeko baso ustiaketarako arduraduna

"Nafarroa pago egurraren ekoizle nagusia da, eta aleak aukeratu egiten dira"

Frantzian izandako haizete bortitzek (1999ko abendua) milioika zuhaitz bota zituzten, ondorioz egurraren merkatuak gainezka egin du, eta egurraren prezioa asko jaitsi da.

Guztira, 140.000 milioi metro kubiko egur erori da lurre-ra, kopuru hau Frantziak hiru urtetan ekoiztuko lukeena omen da. Honek guztiak, kinka larrian utzi ditu Euskal Herrian egurraren sektorean dauden hainbat enpresa.

Haizeteek kalte handiak eragin zituen Lorraine eta Akitaniako eskualdeetan eta gertutasuna dela-eta, Euskal Herriko enpresariengan eragin zuzena izan zuen. Merkatuan horrenbeste egur egoteak prezioen jaitsiera ekarri zuen, %30 gutxi gorabehera. Enpresari txikien egoera larria dela esan daiteke, hainbat kasutan ixteko zorian daudelarik. Diru galerak handiak izan dira, baina etorkizunean egoerak hobera egitea espero da. Hala ere, gertaera honen eraginak oraindik orain denbora luzean nabariak izango dira.

ADEMAN, Nafarroako Egur Enpresarien elkarte da, duela 25 urte sortua, eta bertako baso ustiapenerako arduradun Jabier Barberenarekin hitz egin dugu egoeraren larritasuna zenbatekoa den jakiteko.

■ Esan al daiteke egurraren sektorea krisi egoeran dagoela?

Dudarik gabe, egoera oso larria da, sektorearen inguruko enpresak ixteraino. Baina kontuan hartu behar da, honelako gertakizunak ziklikoak izaten direla, naturaren parte izaten da. Eragina denbora luzean nabaritutako dugu gainera, errekuiperatzeko gutxienez bi urte pasa beharko dira.

■ Frantzian eroritako 140.000 milioi metro kubiko egur guzti hori aprobetxatzea lortu al da?

Kopuru honen zati bat usteltzen ari da Frantziako basoetan, baina Frantziako Gobernuak garraiorako diru laguntzak

eman zituen egurra erosten zuten enpresarietaz.

Gainera kontuan hartu egurra ateratzeko garaian Akitania aldean ez dutela guk hemen dugun orografia, maldarik ez edukitzeak asko errazten dizkie lanak.

■ Baso ustiapen jasangarria egitea lortzen al da?

Nafarroan behintzat bai, basoaren ordenazio planak egiten baitira, kudeaketa zorrotza da. Kontuan hartu behar da, ustiatzeko modua ere desberdina dela Gipuzkoan edo Nafarroan. Nafarroa pago egurraren ekoizle nagusia da, eta aleak aukeratu egiten dira.

Gipuzkoa edo Bizkaian intsinis pinua da nagusia eta matarrasan moztzen da.

■ Euskal Herriko baso kalitateaz zer esan dezakegu Espainiari edo Europari begira?

Intsinis pinua adibidez, geroz eta hobeto dator, etorkizun handia dauka egur ekonomian. Lehen papergintzarako bakarrik erabiltzen bazen orain altzariak egiteko eta dena erabiltzen da. Hau basoak hobeto zaintzen direlako izan daiteke, bakanketak, inausketak... egiten direlako. Nafarroako pagadiak ere kalitatezkoak dira, baina horretan nagusi frantziarrak dira, lurrak erraztasunak ematen baitizkie.

■ Ustiatzeko tekniketara buruz zer esan dezakezu, ez al dira agresiboegiak ingurumenarentzat?

Ez dut uste hainbesterainokoa denik, Nafarroan behintzat ez, esan dudana bezala hemen nagusiki pagoa ustiutzen da eta honen ustiatzeko modua desberdina da pinuarekiko. Esan dezakegu Nafarroan badagoela basozaintzaren kultura bat, herri txiki asko baitaude neurri handi batean basotik bizi direnak. Basoa eta basogintza eza gutzen dituzte. Hala ere, Gipuzkoa edo Bizkaiaren egoera desberdina izan daiteke, seguruenik, basoa neurri handi batean esku pribatuetan dagoelako ●

■ Barberenaren ustez ustiapen tekniketara ez dute larregi erasotzen basoa, ez behintzat Nafarroan.

Bizkaiko Foru Aldundia

Euskararen alde hizkuntzen urte europarrean

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

Azken urteetan Bizkaiko Labe Garaiak aipatze hutsarekin oroimen ezkorrak datozkio gogora gehiengoari: porrota, milaka langile kaleratzea... Altzairugile erraldoiak, ordea, urrezko garaiak bizi izan zituen eta horiek ere oroitu nahi dituzte bertan jardundakoek.

ALTZAIRUAREN URREZKO GARAIA

Bizkaiko Labe Garaiak izan ziren joan den mendean Ezker aldeko motorea, eta beren garrantzia gogorarazteko asmoz-edo, Sestaoko Labe Garaietako Erretiratuek altzairutegi zaharren inguruko erakusketa antolatu zuten joan den hilean. Urriaren 9a bitartean zuri-beltzeko ehunen bat argazki izan ziren ikusgai Sestaoko musika eskolan.

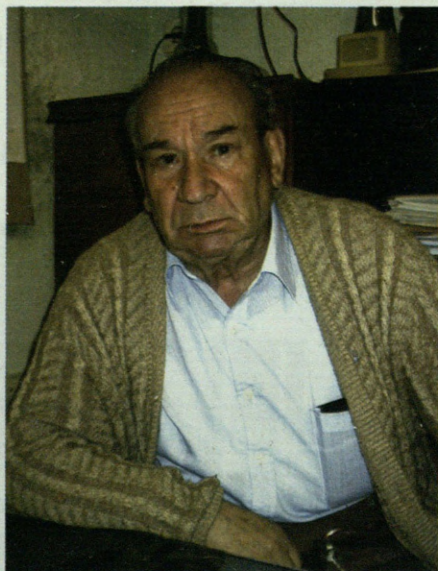
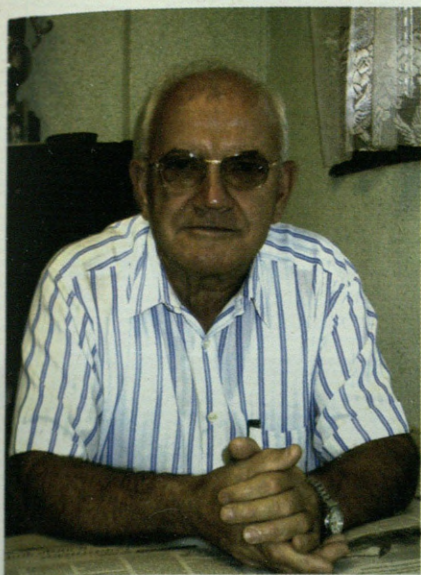
Badira urteak Bizkaiko Labe Garaiak izeneko enpresak porrot egin eta bere jarduera bertan behera geratu zenetik. Antzuak izan ziren langileek eta sindika-

tuek itxieraren aurka burutu kale agerraldi, greba, borroka eta protesta guztiak, azkenean Espainiako Gobernuak ezarritako birmoldaketa industrialak Barakaldo, Sestao, Portugalete eta Santurtziko milaka lagun kale gorrian utzi baitzituen. Ezkerralde osoarentzat tragedia bat izan zen, eta bi lantegi erraldoien itxierak aro ilun bati hasiera eman zion. Sestaoko altzairutegi zaharra hutsik dago, noski, baina oraindik zutik mantentzen diren paretetan "AHV ez itxi" dioten pintadak irakur daitezke.

Egoera oso bestelakoa zen joan den mendearen lehen erdialdean. Ricardo

Galdos hamazazpi urterekin Bizkaiko Labe Garaietan hasi zen lanean, bere aitaren eskutik. Ikasketak bukatuta, hasiberri guztiei bezala oilo ipurdia jartzen zitzaion makina erraldoi eta zaratsuen artetik igarotzerakoan. Euri asko bota du ordutik eta Ricardo gaur egun Sestaoko Labe Garaietako Erretiratuen Elkarteko lehendakariordea dugu, baina lehen egunetako txikitasun sentimendu haiek ez ditu ahaztu.

Lokomotoretan laguntzaile bezala aritzea egokitu zitzaion, arrisku handiko lana eskarmentu gabeko gazte batentzat.

MIKEL MARTINEZ

MIKEL MARTINEZ

■ Ricardo Galdos eta Pedro Trigok Bizkaiko Labe Garaietan lanean jarduten zuteneko oroitzapenak ekarri dizkigute.

Ricardo eta bere lankideek labeetatik ateratako salda edo burdina urtua trenean sartu beharra zuten, gero Barakaldoko lantegira eramateko, betiere tantarik isuri gabe, noski. Betebehar zaila eta ezatsegina zen, baina batez ere arriskutsua; izan ere, lan baldintzak kaxkarrak baino penagarriak ziren, eta segurtasun faltak istripu, baja eta heriotza andana eragin zituen.

Dena den, Bizkaiko Labe Garaiak izeneko enpresak urtero Kolonbia, Jugoslavia edo EEBBetara esportatzen zituen milaka tona latorri, burdina eta altzairu ekoiztea lortzen zuen. Hazkunde ekonomikoa bere gorenean zegoen, dena primeran zihoan. Mozkinak inoiz baino handiagoak ziren.

LABE GARAIK EZKERRALDEAREN BIHOTZA. Enpresak eraikitako trenbide-sareak 53 kilometro zituen, horietarik gehienak Bilbo eta Portugalete elkartzen zituen ibilbideari zegozkionak. Trenak Barakaldo eta Sestaoko altzairutegietan geldialdiak egiten zituzten, Trianoko (Gallarta) meatzetatik atera lehengaia jaisteko edo ekoiztutako produktuen batetik-bestera eramateko. Mende hasieran lan horretan zaldiek tiratutako gurdi gidariak aritzen ziren, baina aurrerakuntza teknologikoei esker garraioa azkarra eta errazago egin zitekeen, hogeita bi lokomotora eta ehunka bagoiei esker.

Langile guztiek, dena den, lepoko zapiak erabili behar zituzten lokomoto-

reek eta, oro har, makina ia guztiek isuritako keari aurre egiteko. Kapela eta txapela ere jantzi ohi zuten, baina zikinkeria alde guztietatik sartzen zitzairen, eta lanaldia bukatzerako aurpegia erabat belztuta zeukaten. Behealdean fraka nasaiak eta mantala. Udako beroak giroa itogarria bihurtzen zuen.

GARAI GAZI-GOZOA. Hala ere, Sestaoko Erretiratuen Elkarteko idazkari eta diruzain Pedro Trigoren ustez, momentu alaiak ere bizi zituzten. Adibidez, elikagaiak inon baino merkeago eskaintzen ziren Kontsumorako Koope-

■ Zenbakiak gora eta behera

AHVk (Bizkaiko Labe Garaiak), ehun urte beteko lituzke datorren urtean bere jarduerarekin jarraitu izan balu. 1902an sortu zenean 6.000 langile zituen eta 147.778 tona altzairu ekoizten zuen urtean. Garaiko 32 milioi pezetako kapital sozialarekin abiatu zen AHV. Gerra osteko urteetan sekulako hedapenari eman zion hasiera eta bere baitan enpresa mordoa sortu zuen: Sefanitro (1941), Aguas y Saltos del Zadorra (1946), Orconera (1948), Siemens (1954)... II. Mundu Gerra amaitu zenetik altzairu gordinaren kontsumoa etengabe hazi zen eta probetxua atera nahi izan zion horri AHVk. 60ko hamarkadaren amaieran hedakuntzari bultzada ikaragarria eman nahi izan zioten. Ekoizpena 1.300.000 tonataraino handitzea zen asmoa, %50eko hazkundea, beraz. 1973ko udazkenean petrolioaren krisiak, ordea, errealitate gogorra ipini zuen mahai gainean: birmoldaketa. AHVko plantila 22.000 langilekoa zen, talde osoarena 35.000koa eta apurka beheraka joan zen kopurua. Zeharkako lanpostuak kontuan hartuta, orotara 40.000 langile geratu zen kalean ●

■ Sestaoko Labe Garaiak oraindik lanean, 80ko hamarkadan.

60ko hamarkada arte jendearen arteko harremana oso ona zen, ez zen istilu handirik izaten eta langileak txikiteoan elkarrekin ibiltzen ziren

ratiba edo ekonomato bana ireki zituzte-lako Barakaldo eta Sestaon. Labe Garaie-tako Zuzendaritza Batzordeak aginduta altzairutegian lan egiten zutenek bakarrik izan zitezkeen bertako bazkide, aurrez ordaindutako hamabost pezetren truke.

Dena den, ekonomato hauen inguruan 1909an altzairutegietako Zuzendaritza Batzordeak ezarritako araudia nahikoa salagarria da, batik bat, ondokoa dioen artikulua: "...Biltegiko nagusiak produkturen bat ustelduta edo puskatuta dagoela ohartuko balitz, Kooperatibako

■ AHVk irudi hau eskaintzen zuen iraganeko paisajea.

lehendakariari jakinarazi beharko lioke, honek erabikirik egokiena har dezan...".

Bestalde, Labe Garaien lan eskaintza asetzeko Espainia aldetik langileria handia etorri zen, baina bizitzeko tajuzko tokirik ez eta altzairutegiko buruek etxeak erakitzeari ekin zioten. Guztira bi mila etxebizitza. Horrezaz gain, hiru eta hamazazpi urte bitarteko haur eta gaztetxoek ikas zezaten zenbait eskola martxan jarri ziren. Ikasle guztiak, noski, Labe Garaietan aritzen zirenen seme-alabak edo beren kargura zeuden adin txikikoak ziren. Zentzu honetan Pedro Trigok dio larunbatetan ere klasera joan behar izaten zutela apai-zei hala agintzen zirelako, eta gaixotasun kutsakorren bat zuenari eskolara sartzea galarazten ziotela. 1907. urtean Labe Garaietako Zuzendaritza Batzordeak idatzitako araudiaren arabera, ikasleek beren irakasleak, lantegietako zuzendariak eta, oro har, altzairutegiko goikarguak agurtu behar zituzten eskola barruan nahiz eskolaz kanpo. Nagusiei zuzendutako klaseak arratsaldetan izaten ziren, ordu eta erdiz.

60ko hamarkadara arte gauzak dezenteko ondo joan zitzaizkon Sestao eta Barakaldoko langileria. Jendearen arteko harremana oso ona zen, ez zen istilu handirik izaten eta langileak txikiteoan elkarrekin ibiltzen ziren. Herriko jaietan, gainera, senide eta lagun guztiak bazkari herrikoietan biltzen ziren, eta erromeriak aldarte onean igarotzen zituzten.

LABE GARAIK KRISIALDIAN.

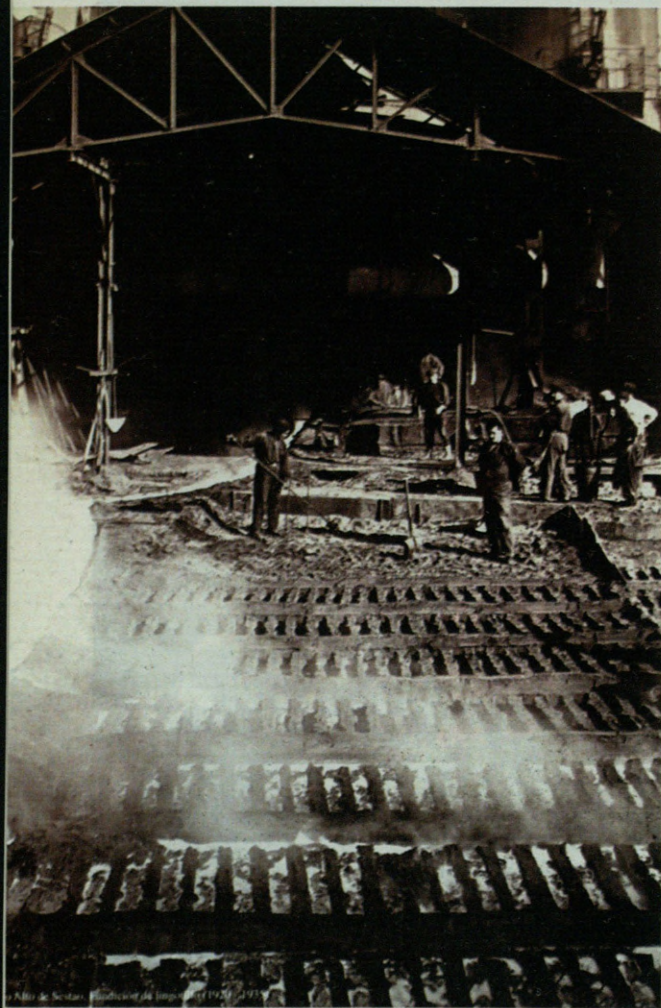
Baina 1963.ean enpresa bere hilobira eramango zuen finantza-krisialdia hasi zen. Bi urte beranduago, hala ere, altzairutegiak teknologikoki berriztatzeari ekin zioten, ehunka langile kaleratuz. Makina berriek ez zuten arazoa konpondu, eta enpresa dirua galtzen hasi zen ohi ez bezala. Orduko Europako Komunitate Ekonomikoak diru-laguntzak eman zituen jarduera industrialera gera ez zedin, baina PSOeren ekonomia politikak Labe Garaietako gainbehera sakondu eta atek betirako ixtea eragin zuen.

Ricardo Galdós en ustez, langileria ere itxieraren errudun izan zen, neurri batean, langileek ez zutelako kinka larriaren kontzientziarik izan, eta erantzukizunik hartu ez zutelako. Dena dela, Zuzendaritza Batzordearen erantzukizuna oso handia izan zela ziurtatzen du.

80ko hamarkadan sindikatuek eta langile mugimenduek Labe Garaien bizi iraupena bermatzeko ahaleginak bikoiztu zituzten lankideen kaleratzeak salatuz eta beren etorkizuna argitu zedin eskatuz.

◆ GONTZAL LANDA

■ Labe Garaietan hautsa eta kea ziren nagusi. Horri aurre egiteko zapiak eta kapelak zituzten.

MIKEL MARTINEZ

Mikel Urmeneta

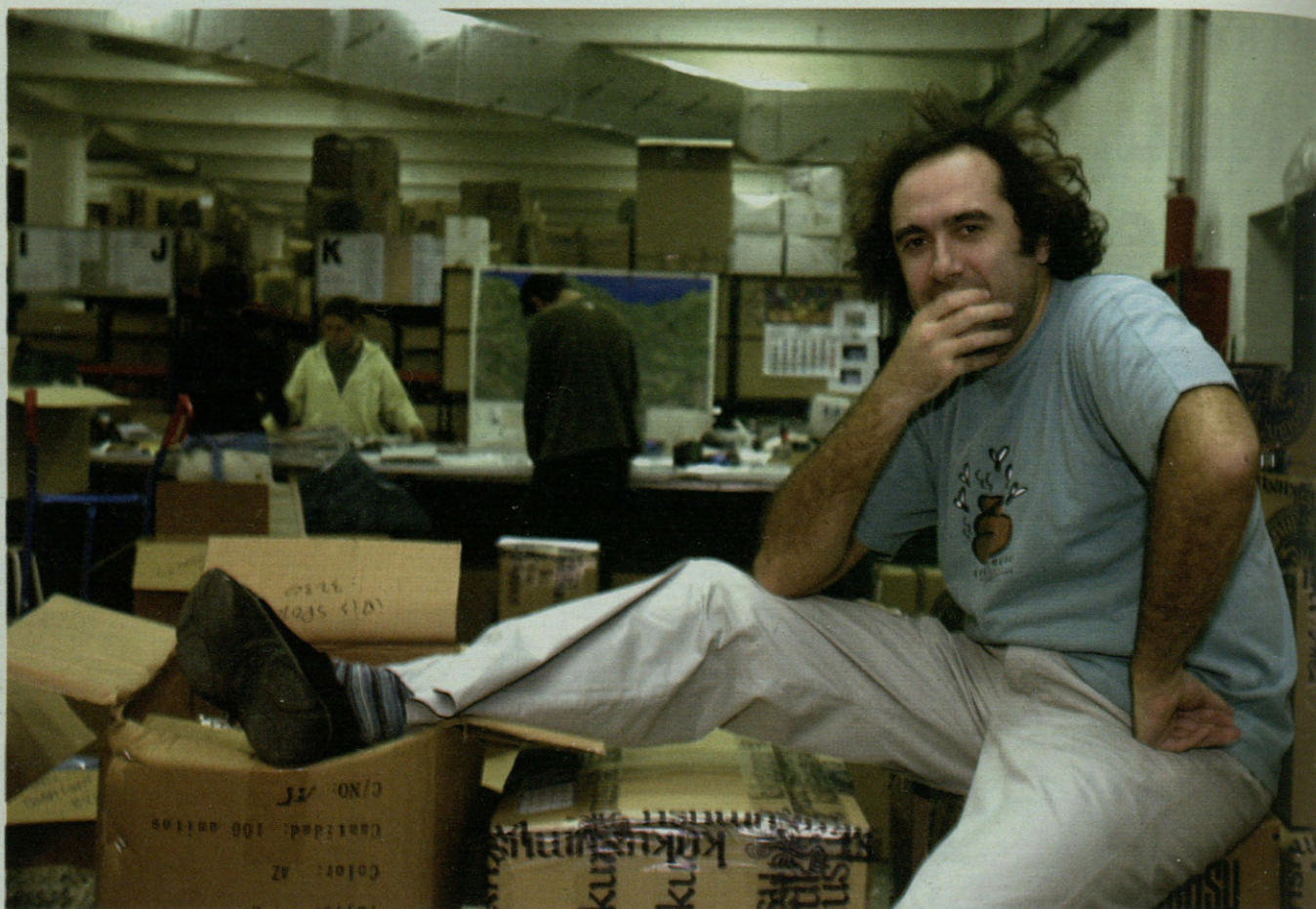
“Neure markaz ere barre egiten dut”

P E R F I L A

“Kakaxumusu” kamiseta soinean, San Ferminetako espirituarekin sartu zen marrazki fabrikara: zatoa lepoan zekarrela (“ez da zuek uste duzuen...” esanaz). Bulegoko besaulki pinttoan eseri zen, behi eroen larruz egina, seguru. Bostetik lau hitz Albert Pláren kantu bat egiteko modukoak ziren, eta bostgarrena algara eroa. New Yorkeko kaosa tximatan, bikiak barrez lehertu gintuen bere irudimenaren hegaldi paranoikoak.

Testuak: Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre / Argazkiak: Alberto Elozegi

Kukuxua (arkakusoa) bezain txikia zinela hasi omen zinen marrazten. Familia-tik datorkizu zaletasuna...

Nire aitak ederki marrazten zuen, eta lan karga izugarria izanagatik, txikitatik asteburu oro txango batera eramaten gintuen; etxeratzean bidaiaaren laburpena egiten zigun marrazkitan, eta guk ere gure koadernoak genuen. Hiru anai txikiak ginen, batez ere, aitarekin mendira joaten ginenak, eta geure artean halako lehia txiki bat sortzen zen beti, ea nork marrazten zuen hobeto ez dakit nongo ermita, edo ikusi genuen untxia... Gerora ama pintura klaseak ematen hasi zen, eta gu ere eramaten gintuen bere klaseetara.

■ **Institutu garaietan ez omen zinen oso fin ibili...**

“Dagoeneko amona bat naiz, baina ezin dut kaleko giroa utzi. Asteburuak, festak, maite ditut”

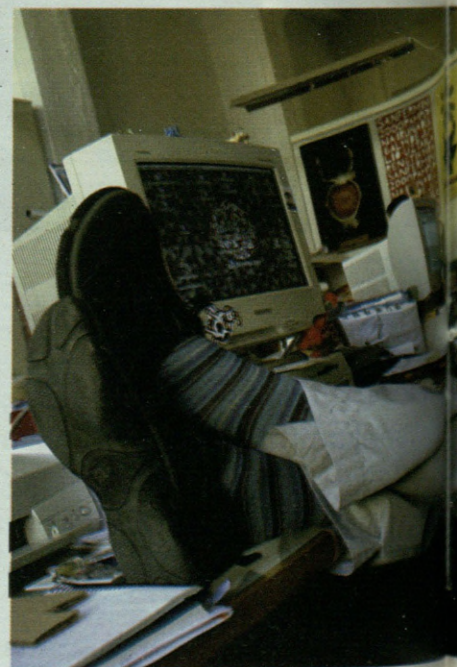
Nire gurasoek ondoegi zaintzen gintuzten beti, eta beldur asko zituzten. Nire ilusioa Arte Ederrak egitea zen. Garai hartan Arte Ederretan sartu zintezkeen institutua bukatu aurretik. 13 urte nituen, gurasoek esaten zidaten lehenik eta behin selektibitatea bukatzeko eta ondoren hartzeko nahi nuen ikasketa. Gogoratzen dut institutura erabat haserre sartu nintzela, erreta, interesik gabe. Hainbeste egiten nuen paso, ze institutu guztietatik bota baininduten, eta hortxe bukatu zen nire karrera! Dekorazioa egiten hasi nintzen, eta utzi egin nuen, oso gogoko ez nuelako.

■ **1989an sari mordoa jaso, eta zure erakusketek zer esana sortu zuten...**

Gauza berriak egiteko amorratzen nengoen, errebindikaziozkoak, eta beraz, erakusketak ireki orduko ixten zizkidaten. San Fermineko kartelarekin dagoeneko polemika piztu zen, kartelean nire telefono zenbakia jartzea proposatu nien (promozio bidea zelako). Udal batzordeak onartu egin zuen, baina alkatetik ez, eta 20.000 kartel zaborretara botata, beste hainbeste kaleratu ziren,

nire telefonorik gabe. Hortik hasi zen udalarekiko nire liskartxo, erdi bazilekoa.

Argazkigintzako Artista Gazteen saria irabazi nuela-eta, Zitudadelan jarri behar

nuen erakusketa. Erretratuak egin nituen, eta nire buruari eginak "Autorretrere" izena zuen. Jakina: komunean eserita ageri nintzen. Katalogoan argazki nagusiztat jarri nuen, azpian udaleko logoarekin. Lerdokeria bat zen akaso, baina instituzio batek horren guztiaren gainetik egon behar luke! Gauza da, katalogoa zentsuratu zidatela. Berriz ere saltsaren erdian ni, eta puri purian nengoenetz, beste erakusketa batetik zidaten.

Central Hispanoan zen erakusketa. Amonarekin bizi nintzen, eta nire etxeko kontraste egoerak azaltzen nituen. Koadro batean, ohe gainean "El camino de Balaguer" ageri zen, eta alboan aldizkari porno bat. Bankuan, ikusten denez Opus zen akzionista nagusietako bat, eta koadroa kentzeko esan zidatenean nik erakusketa itxi nuen.

Lau egunetara, Aurrezki Kutxa Muni- zipalarekin liskar bera: nire koadroetan dena zen sexua eta heriotzaren nahasketa, esan nahian hildakoak damututa daudela, eta bizirik gaudenoz barre egiten dutela ez dugulako ahal beste gozatzen. Koadro batean Kristo lurperatua ageri zen zakil eta guzti. Beste batean bi homosexual, bi zakilak batuta, kapuluekin bihotz forma osatuz. Koadroa zentsuratu zidaten, baita katalogoa ere. Banku horretan bertan nire aita zuzendaria izan zen, eta erakusketa eta artea sustatzen saiatu zen batez ere. Aita hil ostean, hain justu bere filosofia ezagutu zuen jendea bera izan zen ni zentsuratu ninduen.

■ Zentsurak zer alde on ditu?

Oso une dibertigarriak izan ziren. Barrerako aukera eman zidaten, eta gainera eskualdean ezagun egin ninduten. Erakusketak zentsuratzen saiatu zirenek, txorakeria bati hainbeste garrantzia emateagatik, azkenean publizitatea egin zidaten. Bizitza osoan eskertuko diet!

■ 1989ko San Ferminen Kukuxumu- su proiekturako bidea markatu zuten...

San Ferminetako kamisetak egitea

"Erridikuluaz gehien jabetzen zara animalia bat gizakiaren ohiko egoera batean jartzen duzunean"

pentsatu genuen, zeudenak eskasak zirelako. Eta guk egina beste denak baino askoz ere eskasagoa zen! Baina ezberdina zen behintzat. Gibelaldean zulo bat zuen, inguruan odola, adarkada bat balitz bezala. Hiru lagun elkartu, gure aurrezki guztiak jarri, eta 5.000 kamiseta atera genituen. 4.500 kamisetarekin gelditu ginen, denda guztiek dagoeneko euren eskaerak eginak zituztelako (guk ideiarik ere ez genuen nola funtzionatzen zuen merkatuak). Lagunen bidez, taberna, txorixo dendatan-eta jarri behar izan geni-

tuen salgai! Baina garai hartan ez zen halako kamisetarik, eta funtzionatu egin zuen. Hurrengo San Ferminetarako, denda guztiak gure bila hasi ziren.

■ Urte berean souvenir dendatan egin zineten famatu...

Souvenir munduan sartu ginenean, denda horiek tipikoak ziren: objektu txiki-kiz betetako apalak, eta kamisetetan hiriaren izen erraldoia, marrazki itsusi batekin. Guk gai kultural eta tradizionalan umorea bilatu nahi genuen, beti modu berean landuak baitziren. Beste estetika eta trataera bat emanda, helburua barre egitea zen eta da, baina inor mindu gabe. Espainiako Estatu osora zabaldu ginen, lagunaren sarearen bidez.

■ Ez al du beldurrik ematen souvenir munduan inbertitzeak?

Bai, baina hasieran sozio bakoitzak bestelako diru iturriak genituen. Proiektu berri hau aparteko gauza bezala hartu genuen, tontamentean. Ez genuen aurreikusten gerora hainbeste lankide izatera helduko ginenik, ez honetan bete-betea ariko ginenik ere. Bagenekien nahaspila txiki batean sartzen ari ginela. Izatez, hasieran 700.000 pezeta jarri genuen bakoitzak geure poltsikotik. Inguruko lagunei ere proposatu genien, nahi zuena sar zedin proiektu honetan (gaur lagun batzuk damutzen dira...ji, ji).

Hasi ginen hiru kideok. Ez dugu elkarren antzik batere, ezertan gainera. Baina gauza batean bat gatoz, eta asko esaten

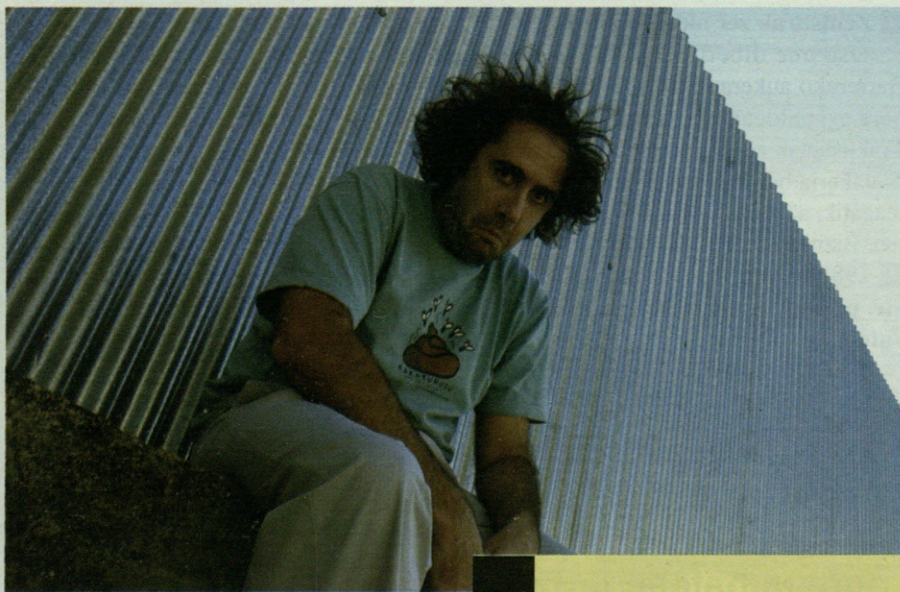
BIZITZAREN PASARTEA

Aita izan da nigan eragin gehien izan duena: Urmene- ta familian miretsia izan da, eta nirekin, pertsonalki ere, gizon geniala zen. 17 urte nituela, nondik jo ez nekien- nean, burujateetan beti, gau batean antsia atake batek eman zidan. Gurasoak esnatu nituen, "itota nago, ez dakit zer gertatzen zaidan...". Lasaitu ninduten, eta ohera joan nintzen. Hiru egunetara, aitak idatzi zidan oharra jaso nuen:

"Ez dakigu zer gertatzen zaigun, eta horixe da gerta- tzen zaiguna"

Ortega y Gasseten esaldia zen. Eta azpian, nire aitak, beti hain bandi, seguru, zurrin ikusten nuenak, niretzat zauriezinak, idatzi zuen:

"Eta denoi gertatzen zaigu"

du: hiruok eroak izateagatik libratu ginen soldadutzatik!

■ **Hiru lagun hasi zineten. Gaur marrazkien fabrikak filosofia bera jarraitzen du?**

Lagun artean enpresa bat sortzeak arazo gehiago dakartzala diote. Guk ez dugu edozein lagun hartzen, baina postuan enkajatzaren duen lagunak badugu, lehentasuna eman izan diogu beti. Enpresa gero eta konplikatuagoa da, arazo gehiago sortzen dira handitu ahala, baina era berean oinarri sendo bat ematen dizu gauza berriak sortzeko. Egun departamentu asko ditugu. Nik sormen arloa daramat, Koldo Aiestaraneke gerentzia, eta Txomin Domingo de Bidaurreta arlo ekonomikoa. Giroa sortzen saiatu gara. Estatuan zabaldu ditugun dendak ere enpresa honetako parte dira, eta irabaziak kide guztien artean banatzen dira.

■ **Zergatik gustatzen zaizu hainbeste animaliak marraztea?**

Beti gustatu izan zaigu hiru anaioi, eta beti marraztu izan ditugu animaliak gizakien egoeratan. Kukuxumusu barruan esparru hori da gehien ustiari duguna. Erridikuluaz gehien jabetzen zara animalia bat gizakiaren ohizko egoera batean jartzen duzunean: esaterako, bi zakur kalean hizketan, eta batek gizaki bat katean lotuta darama, hanka altxata zuhaitzari pisa egiten ari zaiola.

■ **Nola produzitzen dira ideiak?**

Gero eta jende gehiago dago ideiak jartzen dituen. Kukuxumusu taldeko proiektu bat da, eta nik beti jendearekin

lan egin behar dut, bakarrik desastre hutsa naizelako!

Sormenerako informazioa saltzaileek eta zuzendari komertzialek ematen didate: "Bilbon, Guggenheimi buruzko kamisetak eskatzen ari dira" esaterako. Eman-dako ideietan, nik zer egin eta zer baztertu erabakitzen dut. Behin ideia berri bat egiten dudanean, lankideei erakusten diet (beti oso ondo dagoela esaten didate, eta alerik saltzen ez denean "esan genizun!" salatzen naute...). Saltsa horri, gauza berriak sortzeko irrika horri eusten saiatzen gara, hainbeste urte eta gero ez nuke jasango proiektu hau txorixo fabrika bat bihurtzea.

CURRICULUM

- **Jaio:** Iruñean, 1963an.
- **Marrazkilari, argazkilari, pintorea. Kukuxumusu enpresako sozioetako bat da.**
- **Kukuxumusu:** Firma honen sormen arloaz arduratzen da. Kamisetak eta mota guztietako oparigaiak diseinatzeaz gain, bestelako eskaerei erantzun diete (mendi espedizioetarako kamisetak, iragarkiak...). Sare komertziala Espainiako eta Frantziako Estatuetara hedatu dute, baita Portugalera ere, eta orain Alemania eta Italiara zabaltzen ari dira. Kuba eta Errepublika Dominikarrerako ere egiten dituzte bilduma bereziak. Bi web orri sortu dituzte: www.sanfermin.com (taberna bat ere baduena on-line), eta kukuxumusu.com. Iaz 2.000.000 sarrera izan zituzten, bost kontinenteetatik. Aurten milioi bat gehiago espero dituzte. Internet bidezko kamisetaren salmenta iaiztik seikoztu egin da.
- **Logotipoak:** Besteak beste, 2002ko Pilotako Mundialarena, Nafarroa Oinez, Araba Euskaraz eta Herri Urratsenak egin ditu.
- **Argazki, kartelgintza eta pintura erakusketak eskaintzeaz gain,** Iruñeko taberna batzuk margotu ditu. Ilustrazioak ere egin ditu, baita New Yorkeko US Open Tennis eta Maratoierako kamisetak ere.
- **Sariak:** Askoren artean, 1989ko San Ferminetan bere kartela izan zen hautatua, eta urte berean "Cartel de Festivals de Navarra", Artista Gazteen saria (Iruñeko Udalak emana), eta Argazkigintzan lehen saria (Burlatako Udalak emana) jaso zituen. 1994an, berriz, Eusko Jaurlaritza Turismo Bulegoak antolatutako kartel lehiaketa irabazi zuen.

"Nire erakusketak zentsuratzen saiatu zirenek azkenean publizitatea egin zidaten. Bizitza osoan eskertuko diet!"

■ **Zuri gehien gustatzen zaizkizun kamisetak egiten dituzu, edo salmentek eskatzen dutena?**

Niretzat propio egingo nituzkeen kamisetak, ez nituzke alerik ere salduko. Ez nago prostituituta ere, baina Kukuxumusu egun gaizto egin nau. Osagai asko nahasten dira: saltzaileen proposamenak, kolore batzuk asko saltzea eta

"Niretzat propio egingo nukeen kamiseta ez luke inork erosiko"

zuri gehien gustatzen zaizuna ez saltzea... Nahi gabe zurrumbilo artistiko enpresarialean sartzen zara, eta merkatuak eskatzen dizuna egiten duzu, beti ere zure filosofia eta estiloaren barruan.

■ Zein da zure gustukoa litza-tekeen kamiseta, eta merkatuan batera salduko ez litzate-keena?

Kukuxumusuko estiloa berezia da, oso markatua, infantila, espresiboa. Bestelako nire marrazkiak gustatzen zaizkit neronek janzteko: estilo beretsua da, baina hainbeste zaindu gabea, zirriborroagoa, kolore gama iluna, marroi-gris-urdinez betea.

Marrazkien %90 nireak dira. Asisko anaiak eta Txema Sanzek egiten dituzte besteak. Soinean eramaten ditudan Kukuxumusuko kamisetak Txema edo anaiarenak izaten dira gehienak. Eurak, enpresan hain sartuak ez daudenez, askeagoak dira arlo komertzialetik, eta gauzak euren modura egiten dituzte gehiago, baina era berean ez dira hainbeste saltzen. Sorgin gupil bat da azkenean. Orintxe soinean dudan honek txoratzen nau: "Kakaxumusu" diona. Grazia egiten dit horrexegatik, neure markaz barre egiten dudalako.

■ Moda kontua da? Denborarekin gantxoia galtzeko beldur zarete?

Bai. Hala ere, gure marrazki mota oso herrikoia dela uste dut. Batzuk oso jende jakinak erosten ditu, eta guri interesatzen zaigu gutxiengo hori, eta gero badira gehiengo handiak erosteko moduko kamisetak. Hain zabaldua egonda, oraingoz zaila da goizetik gauera dena pikutara joatea. Baina gu geu konturatu gara, hasi ginenetik 10 urtetan izugarri eboluzionatu dutela gure marrazkiek, eta den-

kopiatu egiten gaitu, eta erreferentea geronek jartzen dugu. Pena da, lehenago marka ezberdin asko baikeunden merkatu berean, produktu ezberdina eskaintzen. Baina jendeak, bere estilo propioa sortu beharrean, fusilatu egiten gaitu, eta goragalea ematen du horrek! Konpetentziak baino gehiago, azkenean jendeak esaten dizu nondik jo. Urte bukaeran salmenten errepasoa egiten dugu. Bilduma

berrietan, marrazki herrikoiez gain beti sartzen ditut hamar bat marrazki arraro, probatzeko.

■ New Yorken bizi izan zara 5 urtez. Zergatik New York?

Hiru txanponekin joan nintzen 18 urte nituela. Hanka lurrean jarri orduko buruan sekulako pelotazoa ematen dizun hiri horietakoa da. Han sei hilabete-tan ikasi nuen hemen 5 urtean ikasi gabeko dena. 1988an itzuli nintzen zinea ikastera, eta berriz maitemindu nintzen hiriarekin. Euskal Herrira etorrita, Kukuxumusuko proiektuarekin hasi nintzen, eta New Yorkera lanez betetako maletina eraman nuen, aldi berean aisialdiko bizitza egin eta kaletik ikasteko asmo-tan.

Hiri handiak gustatzen zaizkit; baina ez hiri zainduegi horiek, lurreko pipa azalek atentzioa deitzen duten hiri korrektoak. Kaosa gustatzen zait, eta New York horixe da: luxua eta pobrezia

**"Kaosa gustatzen zait,
hiri eroak, eta New
York horixe da"**

borarekin batera eraldatzen ez badao Kukuxumusuk porrot egingo du. Ez dugu modaren zurrumbiloan sartu nahi, baina egia da oso gertutik jarraitzen dugula ze kamiseta mota janzten diren, koloreekiko joera, eta baita marrazkiarena ere.

■ Zein dira zuen marrazki erreferentziak?

Konpetentzia zertan dabilen begiratzten dugu. Zoritxarrez, konpetentziak

Bizkaiko Foru Aldundia

Euskararen alde hizkuntzen urte europarrean

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

nahasten dira, arrazak, kulturak... Espaloi beretik 30 aldiz igarota ere, beti harritzen zaitu zerbait berriak. Eta aldi berean, galduta ez zaudenaren sentsazioa duzu, erraza baita hiriaren egitura menperatzea. Artea bonbazo bat da. Ni artearen kontzeptu batekin joan nintzen bertara, eta 5 galeria ikusita eskema guztiak hautsi zitzaizkidan. Mundua mugitzen duen hiria da.

■ **Bi hegazkinen “dorreatzeak” zer inpakto egin zizun?**

Pena izugarria eman zidan. Ez hilda-

BERTSOA

Doinua: Mutil koxkor bat

**Irudi baten esanahiari
irripar bat eransteko
asmoarekin hasi zen dena
honetara iristeko.
Ohitura zaharrak, kultura eta
hamaika gai ezusteko,
kamisetatan agertzen dira
nahi duenak ikusteko,
hori bai dela modu polit bat
janzten duena janzteko.**

Aitor Mendiluze

koengatik bakarrik (egia esan, heriotzak ez ditugu benetan sentitzen gertukoak ez direnean). Atentatua dorre bikien aurka egiteak berak eman zidan amorrua: sinboloa botatzera joan dira, baina sinboloarekin batera kultura ezberdinetako jendea da erori dena.

Eraikin erraldoi horiek espeltakurak ziren benetan. Nire anaia New Yorkera joan zenean, lerdokeria tipikoa egin nion: Iruñean betaurreko itsuak jarri, eta non zegoen ez zekiela, hegazkinetik jaistean dorre bikien aurrera eraman nuen. Betaurrekoak kenduta, handitasunaren aurrean shock galanta hartu zuen.

■ **Errepublika Dominikarra ere gogoko duzu. New Yorkekin alderatuta, ez al da kontraste handia?**

Bai, emozioz negar egiteko modukoa da kontrastea. Santo Domingo hiri dibertigarria da, alaia, jendea gauza gutxirekin bizi da inor baino zoriontsuago. Eta lekua bera da paradisua. Niri palmerek sekulako bizia ematen didate. Lau sosetan erosi genuen lur zati bat, eta etxola bat jarri. Orduan ez zen batere turistikoa (bi urte ziren argia jarri zutela hirian), laster xarma kenduko diote baina.

Bertako kale nagusiak beti gogorazten dit New York, aulki batean eserita kaleari begira orduak eman ditzakezula: ume bat oiloekin pasako da, gizon bat builaka, atsoa erruloekin... hiri ero horiek gozamina dira.

■ **Parrandazale profesionala zara.**

37 urte ditut, egia esanda dagoeneko amona bat naiz! Baina ezin dut kaleko giroa utzi. Asteburuak, festak... maite ditut. Droga guztiak legeztatzearen alde nago, eta barregura ematen dit tabernan patxaranarekin atxurtuta dagoen jendeak, bestelako drogak kontsumitzen dituen jendeari begirada salatzaileak botatzen dizkietenean. Betikoa da, hipokresia. Jende batentzat ilegala den droga nazkagarria da, eta legeztatua dutena bikaina.

■ **Bihar zer?**

Kukuxumusu proiektuarekin hasi nintzenean argazkigintza eta pintura albora utzi nituen. Egun, Kukuxumusuko departamenduak ondo egituratzen goazen neurrian, nire asmoa laster New Yorkera itzultzea da denboraldi luze baterako, eta utziak ditudan argazkigintza, kartelgintza eta halakotan hastea berriz ere ●

Euskal kritika literarioa gaur egun

Har dezagun metafora bat, enologiarena (ardoen ezagutza eta zientzia), egungo kritika literarioaren egoera ulertzen lagunduko digulakoan. Hemeretzigarren mendera arte Euskal Herrian kritika literariorik ez zegoen (modu isolatuan eta noizbehinkakoan ez bada -oroit bitez Oihenarten gogoeta teoriokoak-). Jendeak euskarazko testuak (zaila da literatura hitza erabiltzea garai honetako obrak aipatzerakoan) ardoa bailitzan edaten zituen -mezarako ardoa, egia esan-, egarria asetzeko edo ongi mozkortzeko asmo soilaz. XIX. mende erromantiko eta hizkuntzazalean bakar batzuk ardoa dastatzeaz gain botilari erreparatzen hasi zitzaizkion (hots euskarari, nola zerabilen autoreak, nongoa, eta abar); kritika filologikoa sortua zen.

1930 inguruan, gutxiengo bat botilaren koloreaz eta jatorriaz ari zirenei bizkar eman eta ardoaren zaporeaz eta lurrinaz pentsatzen hasi ziren (zeren antza du, ozpindua al dago, zer egitea komeni litzateke kalitatea hobetzeko, zein dira auzo herrietako prestigiozko ardoen ekoizpenaren segetuak?), eta kritika literario modernoari hasiera xumea, baina hasiera, eman zioten.

Azkenik, eta oraindik fase honetan geundeke, 70eko hamarkadatik aurrera, literaturaren autonomizatzearekin batera kritika literarioak ere kezka extra-literarioak -hizkuntzaren erabilpena, erlijio zein politika moralitatea- baztertu eta bere bideari ekiten dio, batik bat unibertsitateko egituretan bermatuz.

EGUNGO kritika literarioaren balorapen bat egiteko unean beharrezkoa da irizpideak argitzea: zein da kritika literarioaren funtzioa? Hiru modutakoa izan daiteke bere egitekoa. Lehenik "obra hau ona da edo txarra da" esan dezake -iritzi kritika-, bigarrenik "obra hau honela osatua dago" esan dezake -kritika deskriptiboa-, azkenik, "obra honek horrelakoa izan behar luke" -kritika normatiboa-.

Lehenengo galderari -"ona ala txarra"- egungo sisteman gehienbat artikulgintzak erantzuten dio (prentsako erreseinak). Arlo honi dagokionean, uste dut erdipurdikoa dela gure egoera. Hedabide batzuetan erreseina arimagabeak argitaratzen dira oraindik, ia ia publizitarioak (argialetxeak idatziak

diruditenak). Zorionez, badaude luma ausartak han-hemenka sakabanaturik, izen potoloei beldurrik ez dietenak iritzi egiazki pertsonalak kaleratzeko orduan. Garai batean baino libreago ari dira azken hauek, autozentsura gutxiagorekin, euskal sistema literarioa sendotu den heinean ez delako defendatu beharrekoa argitaratzen den oro. Kritika mota honen arriskua zera da, tarteka subjektibitatea eta harrikatze aiherkorra nahasi egiten direla.

BIGARREN galderari -"nolakoa da obra"- kritika unibertsitarioak egiten dio aurre. Izugarritzko aurrera pausoak eman dira arlo honetan azken hogeitun urteetan. Metodologia modernoan erabili dira (soziokritika, harreraren estetika,

estrukturalismoa, dekonstruksionismoa, psikoanalisi eta beste) emaitza aberats bezain interesgarriak lortuz. Idazleen autonomizatzeko asko lagundu badio kritikari (forma berriak esploratuz), kritikak ere, bere aldetik, bere biziko bermea eman die idazleei (literaturaren duintasuna eta askatasuna defendatuz). Kritika unibertsitarioak, halere, izan du akatsik azkenaldian. Idazle belaunaldi bat -70eko hamarkadan idazten hasten dena- baizik ez du mimatu (garrantzi historiko ukaezina duelako eta, apika, kritikaren beraren agerpenarekin koinziditzen duelako), berriagoak edo zaharragoak ahanztiz. Uste dut garaia heldu dela injustizia txiki hau konpontzeko.

Hirugarren galderari -"nolakoa izan behar du obra batek"-, berriz, badirudi ez diola inork erantzuten. Edo behintzat, inork ez duela aitortzen halakorik egiten duenik. Izan ere, kritika normatiboa XVII. mendean geroztik modatik pasatua dago (nahiz marxismoarekin berpizte bat eza-gutu zuen). Baina kontua da,

inkontzienteki, kritiko guztiok daramagula gure baitan normatibista bat gordeturik eta autore bat ikertzea erabakitzen denean beste asko baztertu egiten direla, aukeratu den autorearen norma bilakatuz. Modu sotilean, baina normatibismoak zutik dirau. Ez al da norma estetiko zein ideologiko bat ipintzearen pareko ekintza, adibidez, autonomiaren belaunaldia ikertzea garai bereko idazle konprometituek ikerketetatik baztertuz? ●

Ur Apalategi Idirin
Idazlea eta kritiko literarioa

"Inkontzienteki, kritiko guztiok daramagu gure baitan normatibista bat gordeturik eta autore bat ikertzea erabakitzen denean beste asko baztertu egiten dira, aukeratu den autorearen norma bilakatuz"

PRINTZA

ZARATAZ ESTALI

Igor Estankonak euskal poeta gazteez honakoa idatzi zuen "Gara"n:

" (...) Ez dut uste bakailaotarrak eta zapaten zorua Idiazabalgo gazta baino altuago daramatenek guk baino gutxiago irakurtzen dutenik, baina gaur egungo joera horiek oso literaturazaleak ez direla iruditzen zait (...). Poesiak, astirik gabe, sasegurik gabe, hain kontserbadoreak ei diren hausnarketaren eta bakardadearen balore horiek barik ezin du iraun, (...).

Herrialde gehienetan gazteen poesia abokatu gazte baten antzekoa da, inork ez dio kasu lar egiten. Oraindik proba desberdin asko gaingitu eta bere lekutxo irabazi behar duen mehatxu idealizatatzat hartu ohi da, eta aurreiritzi bidegabenez landa bada go iritzi bat, azkura sortu arren, onartu beharrean gaudena: gure teknikari asko falta zaio maila onargarri batera iristeko. Beti pentsatu izan dut ideia ikusgarri batek luma arazorik gabe jartzan duela dantzan. Baina lumak, norabiderik gabe dantzan hasten denean, ideia bera mila zatitan apur dezake. (...) Euskal poeta gazteok -batek bai behintzat (nik neuk)- azken bekatu hau egin dugu askotan, zeresanik eza zarataz estali. (...)

Irakurlearentzat irudi konplikatua erakargarriak izan daitezke eta guztiok daukagu ametsetako mundura edo beste dimentsio batera bidaiatzeko gogoia, baina idazleak gero eta hitz unibokoagoak erabili, orduan eta ausardia gehiago erakusten du normalean".

ASTEARTETAN MUSIKA

HAMABIGARREN aldiz ekin zaie aurtten Gasteizen Astearte Musikalei. Aurreko urteetan bezala, asteartetan eta Gasteizko Vital Kutxaren Kultur aretoan egingo dira kontzertuak. Guztira, 24 kontzertu eskainiko dira urritik martxoaren 29a arte. Aipatzekoak dira azaroaren 20an Eduardo Santamaria tenoreak eskainiko duena eta abenduan Ricardo Requejok pianoaz joko dituen Aita Donostiaren Euskal Preludioak.

BERTSOAK INTERNETEN

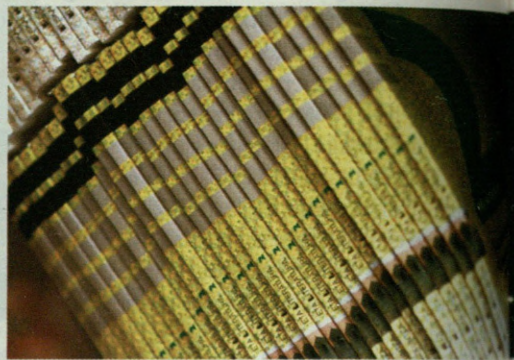
HIL honetatik aurrera martxan izango da Bertsozale Elkarteen webgune berria. Bertan informazio ugari aurkitu ahal izango da, hala nola, bertsolaritzaren historia, Bertsozale Elkarteen argitaratutako lanen katalogoa, agenda, Elkarteen funtzionamenduari buruzko informazioa... Aurtten gainera, Bertsolari Txapelketa Nagusiak hartuko du protagonismoa. Izan ere, astelehenero asteburuetako saioetako bertsoen hautaketa bat egin eta ikusgai eta entzungai jarriko dira atari horretan. www.bertsozale.com atariko eduki gehienak euskaraz ezezik, gaztelaraz, frantsesez eta ingelesez egongo dira.

TXOTXONGILOEN MUNDUTIK

TXOTXONGILOAK gorabehera dabilta azkenaldian gure antzokiak. Izan ere, orain ari

PABLO S. QUIZA

da burutzen Bilboko Nazioarteko Txotxongilo Jaialdia eta Donostian oraintxe arte egon da "Txotxongilo artegintza" erakusketa Loiola Kultur Etxean. Gainera, txotxongiloen munduko azkeneko berri bat jaso dugu, Iparraldean euskarazko txotxongilo talde bat sortu baita, Azika izenekoa. Taldea Kukubiltxo taldearekin, Baionako MVC Ste Croixekin eta Garazikusekin elkarlanean sortu da eta Laetitia Laborde, Annie Onchalo, Iñaki Blas eta Beñat Lefever aktoreek osatzen dute. Azaroaren 16an estreinatuko du "Kontu konta zan" lehen lana Izpuran.

EUSKARAZKO ZIKLOA NAE-N

HILABETEKOK azken asteazkenetan finkatu du emanaldia aurtten Nafarroako Antzerki Eskolaren euskarazko zikloak. Zikloa hasia da dagoeneko. Lehenengo emanaldiaren ostean,

H I T Z B I T A N

- Aitor Mazok "Gara"n honakoa zioen: "Antzerkia oso drastikoa da. Arrakastak edo porrotak bakarrik dute lekua. Okerrena da ez zaituela publikoak kalera botatzen, baizik eta programatzaileak".
- Mikel Olaziregi Zinemaldiko zuzendariak "Euskonews & Media" aldizkarian: "Asko eta indarrez bultzatu behar den zerbait daukagu, sormena. (...) Estatuan ez dago parekorik. (...) Zoritzarrez zaila da, merkatuko arrazoiak direla medio, euskarazko pelikulak egitea".

DANI BLANCO

azaroaren 27an Vaivenen "Lotsa gabe" eta abenduaren 12an Nafarroako Antzerki Egonkorraren "Ostadarren sorrera" taularatuko dute.

EUSKAL AMERIKARRAK MUSEOAN

AMERIKETARA joan eta bertan bizitzen geratu ziren euskal amerikarrak gogoratu nahi ditu Bilboko Euskal Museoan paratu den "Kanpoko etxe berria: euskal emigrazioa Ameriketara XIX.-XX.mendeetan" erakusketak. Dokumentuak, artelanak, argazkiak... biltzen ditu eta urtarilaren 27a arte egongo da bertan. Ondoren, Arteara eta Baionara eramango dute.

HAURRAK KLASIKOKI HEZI

HAURRAK musika klasikora gerturatzeko xedez bost kontzertu didaktiko antolatu ditu Euskadiko Orkestra Sinfonikoak. Urrian egin

DIAGNOSTIKO OROKORRA

Larritasun egoeretan egin ohi dira azterketa sakonak. Euskal Herriko Zientzia, Kultura eta Artearen egoera larria izan edo ez izan, Eusko Ikaskuntzak XV. Kongresua horietatik aztertzeko baliatuko du. Globalizazioak, gizarte zibilaren adierazpenek, Europako Batasunak edota teknologia berrien sintomak bultzatuta agian. Faktore horiei jarriki, honako ataletan banatu da azaroaren 28tik 30era Donostian egingo den kongresua: Berrikuntzak antropologia eta kultura ondarean; Euskal Herria Europa berrian; Gizarte zibilaren ahotsa Euskal Herrian; Literatura eta antzez arteak; Arte plastikoak eta Ezagueraren gizartea. Ondorengo diagnostikoa larritasunaren araberakoa izango da.

da lehenengoa, eta ondoren, azaroan, otsailean, martxoan eta maiatzan egingo dira. Hauetan ipuinak entzun, dantzatu eta jolastu egingo dute.

DANI BLANCO

■ EOSen emanaldietako bat.

MIKEL MARTINEZ

■ Julio Medem.

IZENAK

Julio Medem donostiarra-
ren "Lucia y el sexo" filma
aukeratu du Espainiako Arte
eta Zientzia Zinematografi-
koen akademiak aurtengo
Oscar sarietarako lehian
parte hartzeko.

Pilar Iparragirre arduratu
da azaroaren 12an ARGIA-
ren eskutik aurkeztuko den
"60ko hamarkadako hitzak.
Elkarriketa hautatuak"
liburuko elkarriketak hau-
tatzeaz. Izenak berak dioen
moduan, Zeruko Argian
1963tik 1969ra plazaratu
ziren elkarriketen aukera-
keta bat da liburuaren edua.
Besteak beste, Ramon
Saizarbitoria, Gabriel
Arestik edota Mari Karmen
Garmendiak idatziriko elka-
rrizketak irakur daitezke
bertan.

Gaitzerdi antzerki talde bil-
botarrak joan den astebu-
ruan estreinatu zuen "Gose-
te Kapitaina" obra Getxoko
Antzokian.

Asier Serrano, desagertuta-
ko Lorelei taldeko kideak
bakarkako lehen diskoa
argitaratu du udazken
honetan.

ALBERTO ELOSEGI

■ Asier Serrano.

• Anje Duhalderen aburuz, "kantatzeko ohitura galdu egin da, eta nire belaunaldikoak azkenak izango ote garen beldur naiz". Hitzok "Zabalik"en esan zituen kantariak.
• Koldo Izagirrek zera esan zuen "Nabarra"-n: "Garai batean ez zen narratibarik ez argitaratzen ez idazten. Horregatik zen nagusi poesia, ez orain baino gehiago argitaratzen zelako. Proporzio kontua da. Gaur egun literatura didaktikoa daukagu, literatura infan-
tila... Merkatu bat dago, eta merkaturako idazten eta argitaratzen duen jende mordo bat. Normala da poesia gutxi argitaratzen delako irudipena edukitzea, baina ez da horrela".

Iparraldeko Jojo eta Ramuntxo kantariak "Zure kanpoetara" diskoa kaleratu dute. Beren hirugarren disko honetan herrikoitasuna eta modernotasuna uztartzea izan dute xede. Agorila diskoetxeak ekoiztua eta Xabi Peryren Laguna estudioan grabatua izan da.

"GURETZAT DISKO BAKOITZA ABENTURA BERRI BAT DA"

Jojo Bordagarai gabadiarra Jutsin bizi da (Nafarroa Beherea). Ramuntxo Carrere, berriz, lekuindarra da eta Aiherran bizi da (Lapurdi). Ipar Euskal Herriko Kantu Txapelketan ezagutu zuten elkar, 1987an: "Euskal Herriko Kantu Txapelketaren bigarren aroan ezagutu ginen, aro modernoan-edo. Txomin Hegik irabazi zuen lehen ekitaldian eta guk bigarrenean, 1989an. Lehen aroan -60ko hamarkadan- Benito Lertxundi eta Erramun Martikorena kantariak eman ziren ezagutzera, besteak beste", oroitarazi digu bikote honek.

Hiru disko plazaratu dituzte ordutik. Lehenengo biak, Elkar diskoetxeak ekoiztuak, Niko Etxarten Kilikas estudioan grabatu zituzten: "Haize andrea" eta "Maitasunez ba ote". Hirugarrena, aldiz, "Zure kanpoetara" Xabi Peryren

eskutik grabatu dute Laguna estudioan eta Agorila diskoetxeak ekoiztua da. "Kantu sinple batzuekin hasi ginen musikan. Lehen diskoan melodiak eta hitzak uztartu baino ez genituen egin. Bigarren diskoan gauza berriak xerkatu genituen, tresna gutti baina Niko Etxarten laguntza paregabea izan genuen. Disko honetan beste zerbait egitera entseatu gara", diote kantari biek.

ZORTZI URTE GRABATU GABE. Jojo polifazetikoa da. Musikaria izateaz gain, Amikuzeko gau eskolako irakaslea eta filmen proiektista lana burutzen du Donepaleuko zine-areto nagusian. Ramuntxo, berriz, kontularia da; laborarien kontularitzaz arduratzen da. Zortzi urte pasa dituzte grabatu gabe, musika ez baita beren ogibidea. Disko berri bat grabatzeko ez omen dute jo

mugarik eta ez dute beren burua musikalki behartuta kausitu izan egun arte: "Txuku-txuku aritu gara. Gainera, bikote gisa hasi ginen eta orain talde bat gara. Musikari berriekin aritzeak beste maila batera pasarazi gaitu. Kantuak beste molde batez pentsatu eta moldatu behar ditugu orain. Kantuak ezin dira heldu diren bezala egituratzen ahal, orain beste gisa batez lan egin behar dugu elkarrekin aritzeko. Disko berri honetan kolore ezberdinak tartekatu ditugu, giro herrikoa eta modernoa uztartzea izan dugu xede".

"Zure kanpoetara" diskoan talde lana ageri da, musikari bakoitzak bere nortasuna eman dio diskoari; euren kalitatea eta dohainak. Bikotearen arabera, taldekideak berauek baino musikari aise hobeagoak dira, eta hori agerikoa da egindako lanean: "Guretzat disko bakoitza abentura bat da. Musikari kideen ikusmoldearen arabera melodiak zer nolako apaindura eman behar zitzaizkien eztabaidatu dugu. Denon artean deliberratu dugu zer sentitzen genuen hitz bakoitzarengatik. Bakoitzak bere ikusmoldea ekarri du eta gero denon espiritua agerrarazteko moldea landu dugu". Philippe de Ezkurra akordeoilaria, Mathieu Haranburu kitarrapala jolea, Xabi Albistur kitarra elektrikoa jotzen duena eta Pitxi Sarthouk osatzen dute Jojo eta Ramuntxo taldea.

Kantu txapelketari esker kantari kopurua emendatuz doa Ipar Euskal Herrian. Alta, Jojo eta Ramuntxoren aburuz, kantuegile eskas daude. "Zure kanpoetara" diskoaren hitzak eta doinuak bienak dira. Alabaina, hamaika kantuetatik lau bereizi beharra daude. XIX. mendeko bi testu alde batetik: Jan Battit Camoussariren "Mariñelaren Kontra-Pasa" eta Donepaleuko Jauregiberriren

ALBERTO ELOSEGI

■ "Ipar Euskal Herriko Kantu Txapelketaren bigarren aroan ezagutu ginen; txapelketaren aro modernoan-edo".

ALBERTO FLORECI

■ Jojo eta Ramuntxo kantari bikotearen aburuz, profesionala ez bazara, disko bat grabatzea diru arazoa da.

“Pobrearen kantua”. Biak Jojok musika-tuak. Gaurkotasun handikoak bi kantuak, jite fatalista dutenak, musikari hauen hitzetan. “Kantan badoa bihotza” dago bestalde. Kantu honen hitzak Itxaro Bordarenak dira. Xiberoko Botza du aipagai. Irratiak berak eginiko eskaeraz sortua da. “Jin Baledi” izeneko kantuen hitzak berriz, Zuberoako Alexis Etxekopar “Attuli” musikari mitikoari eskatu zizkieten. “Attuli”ri dioten estimuaren lekukotasun gisa asmatu dute kantu kilikagarri honen doinua. Bikoteak dioenez, Philippe de Ezkurra eta Patxi Arotzarenak kantuen konponketan eginiko lana berebizikoa izan da. Kantu baten musika ezezik, gainontzeko kantuen moldaketa guztiak Philippe de Ezkurra eginak dira. Itoiz talde ohiaren Xabi Peryren grabaketa lana biziki estimatu dute era berean.

“Zure kanpoetara” izenburua ez dago kantu baten izenari, “Eskapatze” kantuen leloaren hitzak dira. Diskoaren azalaren agertzen den irudian islatu nahi izan

dituzte beren gogoetak. Honela azaldu digute bere funtsa: *“Margo baten aitizanean izaniko gogoeta batetik abiatu zen ideia. Berean mundua hilotza agertzen zen eta berari begira pertsona bizidun bat agertzen zen. Hila zen mundu hori bizidun bilakatu da finean. Kantu onirikoa da funtsean”* dio Jojok. *“‘Zure kanpoetara’ izenak kanpoa edo bakoitzaren mundua ere*

□ “Zure kanpoetara’ diskoa, kanporako begirada eta norberaren baitarako soako bat da”

RAMUNT XO CARRERE

erran nahi du, hitz joko bat da. Kanporako begirada eta norberaren baitarako soako bat da. Bi munduen arteko begirada bat islatu nahi dugu. Kantu sinbolikoa da”, gehitu du Ramuntxok. Alta, diskoaren azalean islatu nahi zuten ideia ez da erabat gauzatu. Mirailan behar lukeen irudia ez baita agertu. Irudiz, ekoizpeneko iratxoak ez dira beren alde aritu izan.

ORDIZIAN ETA URRUÑAN. Jojo eta Ramuntxok disko berri baten garaian 30 kantaldi inguru burutzen dute urtean. Azaro honen 24 eta 25ean Ordizian nahiz Urruñan joko dute; Kepa Junkera eta Ruper Ordorikaren aurretik joko ere, hurrenez hurren. Hegoaldean ez dute nahi beste abesten. Gipuzkoan, Donostia eta Tolosa aldean aritzen dira. Bizkaian,

berriz, Getxo eta Berangon. Nafarroan, Baztanen batez ere: *“Guk gehienbat lagunaren gonbiteei esker abesten dugu Hegoaldean. Agorila etxeak zailtasunak ditu Iparraldeko kantarien lanak Hegoaldean sustatzeko”.*

Profesionala ez bazara, disko bat grabatzea diru arazoa da Jojo eta Ramuntxoren aburuz: *“Garai batean Elkarrek asko saltzen ez genuen folk musikariak ere ekoizten zituen; ekoizpen osoa hartzen zuen bere gain. Gaur egun ez. Alta, zeregin hau ere diskoetxe azkarrena izan beharko luke gure irudiko”* ●

◆ MIKEL ASURMENDI

DANTZA

Urriaren 19tik 21era Seine Saint Denis dantza lehiaketa egin zen Bilbon. Munduko beste 27 herrialdeetan ere egiten dira lehiaketa honen saioak. Guztietan aurkeztutako lan onenak Pariseko agerraldira eramaten dira. Idoia Zabaleta euskaldunaren lana hautatua izan da.

ATE TXIKITIK PARISERA

Seine Saint Denis nazioarteko jardunaldi koreografikoak lehiaketa moduan burutzen dira bi urtean behin. Dantza garaikidearen munduko txapelketa dela ere esan daiteke. Izan ere, mundu osoko koreografoak sari bat eskuratzeko lehiatzen dira. Hala ere, guztia ez da horrela esanda dirudien bezain erraza.

Jardunaldien antolakuntza nagusia Parisetik bideratzen da, eta bertako zuzendaritza batzordearen inguruan hainbat plataforma dago eratuta mundu osoan zehar. Bilbon, esate baterako, La Fundicion aretoaren baitan dago antolatuta plataforma horietako bat.

Plataforma bakoitzak, nahi duen irizpideekin baliatuta, zenbait koreograforen

lanak hautatzen ditu. Lan horiek plataforma berak antolatzen dituen jaialdietan erakusten dira, eta lehenengoz bertan erakusten zaizkio Pariseko zuzendaritza batzordeari. Zuzendaritzako kideak mundu osoan zehar antolatzen diren jaialdi guztiak ikustera joaten dira, eta horien guztien artean 2002. urteko martxoan Parisen egingo den agerraldi handian erakutsiko diren lanak hautatzen dituzte. Eta aurreko koreografo eta dantzari euskaldunak izango ditugu Pariseko ekitaldian, Idoia Zabaletaren "La puta inocencia" lana hautatua izan baita.

Sari handiena hori da hain zuzen ere, Idoiak eskuratu duen hori. Jazoera horrek gauza ugari esan nahi ditu: aurkeztutako

lana gauzatzeko diru laguntza jasoko duela, bertako agerraldian mundu osoko programatzaileak bilduko direla eta bulego bat lanak munduan zehar hedatu eta ezagutarazteaz arduratuko dela.

Euskal Herriak aurreko ordezkaritza nahiko ederra izan du lehiaketan. La Fundicion aretoak formatu txikiko lanak hautatu ditu, eta egile guztiak euskal herritarak izatea bilatu du, gainera. Oinarri horiekin, hilaren 19, 20 eta 21ean Damian Muñoz, Idoia Zabaleta, Idurre Azkue, Sofia Asensio, Blanca Arrieta eta Elena Cordoba koreografoek euren lanak aurkeztu zituzten Bilbon. Aretoaren ezaugarriei egokituta, bakarkako, binakako edo gehienez hirukotean eginiko

lanak ikusi ahal izan ziren; guztiak dantza garaikidekoak, baina euren arteko ezberdintasun handiekin. Luque Tagua La Fundicioneko kideak dioten moduan, "dantza garaikideak jada badu mende bat, eta horren barruan klasikoa dena eta oso aurrerakoa dena aurki daiteke". Aniztasun hori kontuan hartuta Seine Saint Dennis lehiaketa ere aldatzen joan da. Lehen gutxienez hiru dantzarietako obrak aurkeztu behar ziren; orain, aldiz, askatasun askoz ere handiagoa dago. Laura Etxeberría aretoko arduradunak dio garaietara egokitzen joan dela: "Koreografo askoren kezka bestelakoak dira, konpainia handietan jarduten duten dantzari askok sortzen dituzte lan txikiak (bakarkakoak-eta), eta lehiaketa egoera horretara hurbiltzen ari da". Horregatik orain ez dira hainbeste ikusten garai bateko talde handiak. Taguaren aburuz, talde horiek enpresa handien moduan jarduten dute, "ez dute inoren laguntzarik behar munduan zehar ibiltzeko, eta jardunaldi hauek gehiago zuzentzen dira euren burua ezagutzera

□ "Konpainia handietan jarduten duten dantzari askok sortzen dituzte lan txikiak (bakarkakoak-eta), eta lehiaketa horretara hurbiltzen ari da" LAURA ETXEBERRIA

eman nahi duten talde txikiagoetara".

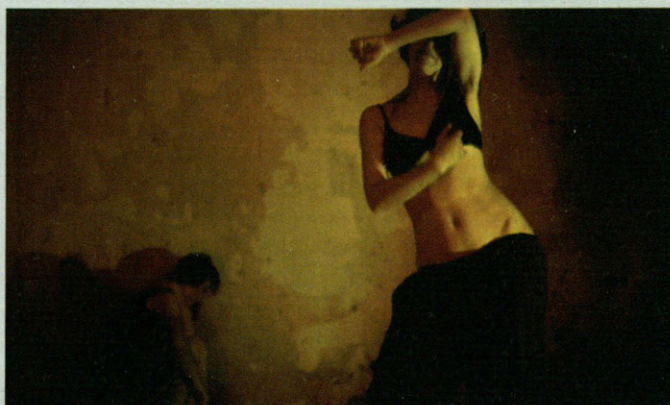
Aldaketak jardunaldiko hainbat alorretara hedatzen ari dira. Gaur egun, plataformek askatasun osoa dute nahi dituzten lanak aukeratzeko; garai batean hamabost obra bakarrik saritzen ziren, orain gehiago ere izan daitezke... Zuzendaritza batzordeko kideek berregituraketa prozesu batean dagoela diote.

Bilboko plataforma aurten hirugarren aldiz burutu da, eta ekitaldi horietan zehar argi eta garbi ikusi da aldaketa horren norabidea. Lehenengo urtean

Arriaga antzokian aurkeztu ziren lanak (formatu handian), aurreko edizioan Barakaldo antzokian (formatu ertainean), eta orain formatu txiki batean erakutsi dira La Fundicion aretoan. Horrek, baina, ez du esan nahi maila eskasagoko lanak direnik, baizik dantza garaikideak bide berriak dituela eta obrak aurkezteko modu berriak daudela.

PROMOZIORAKO AUKERA.

Koreografoen eta plataformako arduradunen esanetan, Seine Saint Dennis promoziorako aukera on bat da. Taguak dioenez, "jaialdirako hautatua izatearekin bakarrik mundu osoan zehar esku askotatik igaroko den txosten batean agertzen zara; horrekin kontuan hartu behar da mundu osoko programatzaileek badutela lan horien berri". Hori dela eta, askotan atzerriko programatzaile horiek lanarekin interesatu eta hori gehiago ezagutzea nahi dute. Esaterako, Euskal Herriko lanak aurkeztu ziren egunetan Bilbon Austria eta Hungariako bi programatzaile izan ziren.

■ Idoya Zabaleta, Seine Saint Denis dantza lehiaketan aukeratua

Idoya Zabaleta 1970ean jaio zen Gasteizen. Biologiako ikasketak egin zituen eta alor horretan lizentziatzea lortu zuen. Hala ere, bide horretatik laster urrundu zen, eta dantzari ekin zion bete-betean.

Dantza garaikideko lehenengo ikasketak Julien Hamilton, Alessandro Certini, Charlotte Zerbey eta David Zambranorekin egin zituen, eta dantza berria eta bat-batekotasuna landu zituen, batez ere. 1992-1994 urteen artean, aldiz, beka bat eskuratu eta Amsterdango Dantza Berriaren eskolan jardun zuen bere ikasketak sakontzen.

Bere jarduerak profesionala alor askotara zabaldu da, baina batez ere hiru alorretan saiatu da. Beti garrantzia handia eman izan dio bat-batekotasunaren

lengoiari, eta horri buruzko ikerketa ugari egin du. Azterketekin batera makina bat saio egin ditu hainbat antzezle, musikari eta dantzariekin, ikuslearentzako zuzeneko ikuskizuna eginez eta partehartzaileen arteko lehenengo unearen sentsazioa bilatuz. Gisa honetako proiektu askotan hartu du parte.

Dantzari moduan Bartzelonako Mal Pelo konpainian jarduten du Maria Muñoz eta Pep Ramisen zuzendaritzapean, eta Gasteizko Moaré gunean bere sormen lanak aurrera ateratzen saiatzen da. Ikertzea, dantzatzea eta sortzea. Horiek dira bere hiru oinarriak. Bere sormen lanak bultzada handia izango du orain, Seine Saint Denis lehiaketaren ostean ●

■ Bilbon aurkeztutako koreografiak

✓ Sabor de agua

Koreografoa: Damian Muñoz

Iraupena: 25 minutu

Musika: J.S. Bach

Dantzariak: Virginia Garcia eta Jorge Jauregi

Damian Muñozen obra ia guztiek bezalaxe koreografia honek ere literaturan du abialekua, oraingo honetan Bernardo Chevillyk 1961. urtean idatzitako testu batean oinarritzen da. Obra oso dantzatua da, mugimendu handikoa. Mugimendua da gizakien sentimenduen adierazlea, eta arintasunak, pisuak edo bestelako jarrera ugari tartekatzen dira dantzarien mugimenduetan. Eszenaratze oso txukuna du.

✓ La puta inocencia

Koreografoa: Idoia Zabaleta

Iraupena: 25 minutu

Zuzeneko musika: Borja Ramos

Dantzaria: Idoia Zabaleta eta Naveran

Aurkeztutako lan guztien artean bereziena izan zen, batik bat erabilitako elementuak ere bereziak izan zirelako. Dantzarekin batera bideoa eta proiektzioak ikus zitezkeen. Areto-ko atzeko atea ireki, eta bertan zegoen saskibaloiko saskian erritmo eta mugimendu bat atzeman zitezkeen, proiektzioan beste bat, eta aretoan zegoen dantzariarengan beste bat. Hiru denboratan eginiko *striptease* moduko bat izan zen. Erritmoen nahasketak ukitu berezia ematen dio obrari.

✓ Gora Bihotzak

Koreografoa: Idurre Azkue

Iraupena: 21 minutu

Zuzendaritza: Andres Waksman

Produktzioa: Electricas Producciones

Dantzaria: Idurre Azkue

Ironiarekin jokatzeko duen emakumea ageri da eszenatokian, baina umore inuzente bat erakusten du baita ere. Inork baino gehiago sufritzen dutela pentsatzen duten pertsona horiei erreferentzia egiten die, eta modu batean

telebistako *reality show*ei ere. Protagonistak bere buruari argazkiak ateratzen dizkio, jo egiten dio. Sufrimenduaren hegoz-trismoa aipatzen du.

✓ Donde quieras

Koreografoa: Sofia Asensio

Iraupena: 23 minutu

Zuzendaritza: Andres Waksman

Produktzioa: Electricas Producciones

Dantzaria: Sofia Asensio

Bakarkako lan honek ere emakume bat hartzen du protagonistatzat. Emakume hori bakarrik dago, bizitza ironiaz ikusten du, alkoholarekin arazoak ditu eta horrek denak sortzen du koreografiaren mugimendua.

✓ Vertigo

Koreografoa: Blanca Arrieta

Iraupena: 22 minutu

Musika: J. Corigliano, Khmer eta Katheen Batte

Dantzaria: Blanca Arrieta

Frida Kalhoren bizitzaren erakuslea da. Bizitzeko izan zituen moduak erakusten dizkigu, eta elementu bezala altzairuzko andamio bat ageri da. Kalhok eraman ohi zuen kortseari ere erreferentzia egiten dio, sufrimenduaren erakusle bezala.

✓ Sin correa

Koreografoa: Elena Cordoba

Iraupena: 60 minutu

Musika, Gustav Mahler, John Cage, Sonic Youth, Chicks on Speed eta Van Morrison

Dantzariak: Patricia Lamas, Carlos Fernandez eta Elena Cordoba

Ariketa interdisziplinarioa da baita ere, bideo proiektzioak erabiltzen dira. Argiztapen plastikoa du, pintura bailitzan erabiltzen ditu argien koloreak. Bizitzaren gogortasuna adierazten du, giro urbano batean. Mugimenduak ohiko dantza mugimendutik at daude, mugimendu urbanoagoak atzematen dira (hip-hop eta antzekoak). Lan ausarta da ●

Pariseko azken agerraldirako hautatu diren lanei, berriz, askoz ere ate gehiago irekitzen zaizkie. Saint Denis aretoan 300 programatzailer baino gehiago biltzen dira, eta haiek bertan ikusitako lanak mundu osoan zehar mugitzeko prest izan ohi dira. Idoiari, beraz, aukera ederra zabalduko zaio aurtan.

Laura Etxeberriak oso garrantzitsutzat jo du lan hau aukeratu izana: "*Orain arte lan asko egin izan dugu, baina bazirudien Paris existitu ere ez zela egiten; orain behintzat badakigu hor dagoela eta iristeko aukerak ere badaudela*". Bestalde, euskal koreografo guztientzat aukera bat da. Batzuri mundu mailako

PAU ROS

■ Sofia Asensioren koreografia.

zirkuituetan barneratzeko aukera ematen die, eta atzerrian dabilzan dantzari askori etxera itzuli eta lan apur bat egitekoa.

Euskal Herrian dantzari buruz dagoen politika eta programatzeko ohitura eskasa kontuan hartuta, ez da erraza bertako dantzariak mundu osokoekin lehiatu ahal izatea, batez ere egiturarik ez dagoelako, baina kasu honetan Idoia Zabaletak erakutsi du maila badagoela, eta bertako jendea bultzatzeko arrazoirik ere bai.

Lehiaketaren helburu nagusia sarean lan egitea da, eta horrela lan egiteak aukera asko zabaldu diezazkieke dantzariari ●

◆ JON MAYA

Naziotasuna lortu nahi zuten bi herrialdeen alde agertu ziren Malraux frantses ministro ohia eta Kennedy senadorea ziren ale hartako pertsonaia nagusiak.

Indar askatzaileen ezusteko lagunak

■ Malraux-ek Bangla Deshera joatea erabaki zuen, bertako helburuak lortzen laguntzera.

■ Ipar Irlandako arazoaz kezka agertu zuen Kennedy senadorea.

dauka berriro. Eta, gero jakin denez, tanke batetan nahi luke burruka egin Bengalan bertan. Datorren Hazaroaren erdialdean ba doa haruntz".

Ezuste polita, ez da hala? Bada, ez ei zen hartan indar askatzaileen orduko zori ona amaitzen: "Atzo, Urriaren 20an, arrabots haundia egingo duen beste aitor bat entzun dugu irratian: Edward Kennedy senadorea (Lehendakari izan zenaren anaia gazteena, beraz) Irlandaren arazoaz mintzatu da. Ipar aldeko Irlandatik britaindar armadak aldegitoko eskatu du irmoki; eta argi eta garbi deklaratu du (behinola De Gaullek egin zuen bezalatsu) irlandatarren eskubidea erresuma bakar bat eratzeko, bitan zatiturik dauzkan mugak kentzeko eta, hitz batez, beren buruak irlandatarrek nahi duten eran gobernatzeko".

Hori bai zela mauka, edozein indar askatzailek beretzat nahiko lukeena! "Larresoro" ere ados zen horretan, baina euforiari bere trabatxoak jartzen zion: "Pozgarri da, dudarik gabe, lotsarik eza eta karkulukeriarik zitalena gidari diren mailan, horrelako jaun haundiengandik justizi egarria oinarri duten aitor horiek entzutea. Baina politikaren bideak inoiz konprenituko baditugu, beharrezkoa da laguntza-dei bikain horiek noiz gertatu diren hausnartzea. Azterketa hau egin gabe, oso ondorio eta iritzi funtsgabeak izan ditzakegu, eta irteerarik gabeko jokabideak proposa (borondaterik onenarekin, jakina!)"

Hori bai zela giroa izorratzea! Zergatik egingo ote zuen?

■ Elduak eskolatu beharra

Editoriala, 1971-XI-7

Bi zatitan banatua zegoela zirudian gizonaren bizitzak: Ikasteko garaia lehenengoa, lanerakoa bigarrena. (...) Umetan eta gaztetan ikasi zen, ikasi behar zen guzua. Gero ez zegoen zer ikasirik. Uste ori, ordea, zein oker eta galgarria den ez dago pentsatu ere egiterik. Urte guziak dira onak ikasteko etanorbere burua ezitzeko. Garai guzietan daukagu berri eta gaurkotu beharra gizarteari laguntzeko. Ahaztu ez dezakegun egia borobila dugu au. Eta gaur gutxiago. Aldaketa azkar eta aundien aldian bizi gara. Aurreko berrogeita amar urtetan baiño aldaketa aundia goak izan ditugu azkeneko amar urte auetan. Azkeneko bi mende edo gizalditan baiño gehiago, berrogeita amar urte auetan. Besterik gabe gaurkotu beharra, oraingo erara jarri beharra dakarkigu onek Nor ipiñiko litzake karrera amaitu ezkerotik liburu bat ere irakurri ez duen sendagillearen eskuetan? (...) ●

Noizik eta behin, edozein bazterreko indar askatzaileei ezuste atseginak ere gertatu ohi zaizkie. Ez oso maiz, jakina, gaizki ohiu baitzitezkeen eta agintea berreskuratu edo gauza okerragorik ere egin, bistan da. Baina aldian aldiro gertatuz gero, bada, bizi-poza berpiztea baino ezer larriagorik ez delako jazoko-edo, gauza da, gertatu, gertatzen direla. Jose Luis Alvarez Enparantza izeneko erbesterratu batek ZERUKO ARGIAN kontatzen zituen hauek, kasu.

HERANEGUN MALRAUX, ATZO KENNEDY

Honelako izenburu esanguratsua zuen Txillardegik, "Larresoro" ezizenez izenpetu eta, nonbaitetik bidalitako idazlan hark. Zer zioen bertan? Bada, hasteko, hauxe:

"Orain dela aste pare bat, jakina denez, arrabots haundia egin zuen Andre Malraux frantses ministro-oiharen delibero agiriak: 'Bengalara joatea erabaki dut: eta neure burua eskeini diet bengalatar abertzaleei Bangla-Desh-en helburuak lortzen laguntzeko'. 70 urteetan, Andre Malraux idazle famatua (aspaldian Goncourt-en irabazle, Nobel-a ere bilduko omen du aurtan) gaullista porrokatuak, gaztetango bere sua piztua bide

■ Caja de Ahorros Provincial de Guipuzcoa

Iragarkia, 1971-XI-7

Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialak, 75 urte betetean, orain arte bezela, gure Probintziaren alde lan egiten jarraituko duala adierazten die Gipuzkoar guztiei ●

■ Caja de Ahorros Municipal de Pamplona

Iragarkia, 1971-XI-7

Sarasate, 5. Telefono 224440
Onen agentziak erri auetan dituzu: Tudela, Billaba, Huarte-Iruñe, Etxarri-Aranaz, Txantrea, Errotxapea, Azagra, Eneritz, Martzilla, Isaba, Huarte-Arakil, Ensanche, Lerín, Otxagabia, Karkar, Olazagoiti, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fitero, Kadreita, Andosilla ta Noain-Beriain.

Agencias: Tudela, Villava, Huarte-Pamplona, Echarri-Aranaz, Chantrea, Rochapea, Azagra, Enériz, Marcilla, Isaba, Huarte-Araquil, Ensanche, Lerín, Ochagavía, Cárcar, Olazagutía, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fitero, Cadreita, Andosilla y Noain-Beriain ●

EGOERAREN GORDINA

"Lerro hauek idazten ditudan mementuan, 28 britaindar soldadu hilak dituzte irlandarrek Ulster-en. Azaldu denez, hauek dira IRA abertzaleak onhartuak dituen helburuak: 'A good british soldier is a dead one' (britaindar soldadu ona, hildakoa da); eta paretak betetzen dituen beste hori: 'Inglesa hiltzaile'. Sunday Timesek salatu duenez, tortura erabiltzen da Komisarietan; eta abertzale-entzutea duten katolikoak ehunka, milaka, dira gartzeletan

usteltzen ari. Aski da berebil baten iheshodi batek eztanda egitea, okupazioko armadak gogoz mitrailaletari eragin diezaión. Edward Kennedy, beraz, giro hori dagoenean mintzatu da irlandarren alde". Horixe zen egoeraren gordina, beraz. Eta Malraux-en Bangla Deshekiko amodioaren zergatia, zein?

"Bengalari buruz, noski, gauza bera esan behar da; baina aisa gogorkiango. Memento honetan, 11.000.000 bengalatarrek egin dute ihes beren sorterritik ikarak eraginda; eta Indiako Bengalan gerizatu (lau aldiz Euskal Herri osoa ihesi!). Honek adierazten duenez, zazpi bengalatarretatik batek utzia du bere etxea eta dena, kontzentrazioko landatan pilaturik irauteko. Kolerak, milaka hil ditu desherriko gizajo horiek. Orrialde hauetan beretan beste batetan azaldu duenez, Mujibur-en Awami-Elkarteak (Bengalaren askatasunaren aldekoa) gehiengo osoa lortu zuen igaz Dacca-ko Parlamentoan (%98). Orain gerrilak agertu dira arrazagetan, eta egunero hiltzen dira pakistandar soldaduak abertzaleek muntatzen dituzten inkontruetan. Zenbat gerrilero dago? India aldean esaten denez, etorritako hamaika milioi horietatik 150.000 daude gertu iskiluak hartu eta aberria liberatzeko; eta aste hauetantxe ari dira militar entrenamendua hartzen. Bengalaren barruan bertan, eta izkutuan beraz, 7.000 bat gerrilero dago gaur, terrorismoan abiatuak. Horra hor, beraz, egia osoa esateko, Andre Malraux bultzatu duen egoera izugarria (Biafrakoa bera baino askoz izugarriagoa, ahobatez esaten denez)".

Horrela bada, noiz agertu ziren Malraux eta Kennedy egoera horien aurrean agertu bezala? "Irakurleak gogoeta egin, eta esan beza", zioen "Larresoro"k. Baina ez bide zuen irakurlegoaren burua estutzeko gogoan konfiantza osorik, datuak ematen jarraitzen baitzuen:

"Noiz mugitu dira gauzak bertan soluzio bati buruz? Noiz elkartu dira Londres, Belfast eta Dublin mahai baten inguruan 'soluzio' bat aurkitzeko? Edo, beste modu batera esateko: noiz arte ez dira elkartu? 'Presiopean ez dugu amor-emango', diote amor-eman ez zutenek. Baina amor-emate hori aipatze hutsa ere amor-ematearen lehenengo seinalea da; presioa sortu arte ('dena hondatuko' omen duen presioa, alegia) ukatu bait da prolemaren izatea bera" ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

■ Larresorori erantzuten: apaiz berriak hauzitan

Joan Mari Torrealdai, 1971-XI-7

Zalantzatan dagoen apaiz ez-ezagunari idazten diozu. Ez naiz zuretzat ez-ezaguna. Zalantzatan ere ez nago, zalantzak izanik ere. Halere, erantzun eginen dizut. Hasiera batetan, puntuzpuntu nire akordioak eta desakordioak agertuz egitea pentsatu nuen. Baina luzee-gi aterako zen beldurrez, nahiago izan du hiru-lau puntu hartu, horietan zure pentsamendu-lerro nagusiak (apaizari buruzkoak, noski) bilatzeko esperantzan. (...) Apaizarekin sartzen zara. Apaizarekin baino gehiago apaiz "berriarekin". Eta berri izateko modu hori ez duzu inolaz ere onartzen: deus berririk ez dagoelako hor, alde batetik, eta bestetik, hori bere apezgoaren saldukeria delako. Labur: zuk apaiz berriari salatzen diozuna (eta berarekin gaurko teologiaren mugimendu nagusi bati), bere fedegabezia da. Ez nago zurekin. Gizonaren soluzioa politika mailan bilatu nahi dugula diozu. (Politika hitzarekin, oker ez banago, zera ulertuz alegia, errealitatea ez haintzat ez ontzat hartzea, sozialaren, ekonomikoaren eta politikaren mailan ez bada, trazendentzia guzia baztertuz. Ez ala?). Holako apaizak, hor aipatzen duzun emakume horren antzera, nahikunde metafisikoari erantzun politiko bat ematen bide dio. Eta noski, hori egitearekin, apaizak bere eginkizuna traizionatu egiten du, bere mezua hustuz, funtsean trazendentziari uko egin ohi diolako. Eginkizuna traizionatu, bai; baina ez hori bakarrik: bere izateari ere saldukeria egitea da hori zure iritzian. Ez da egia. (...) Defentsiban gaude, zuretzat. Elsak zure Pierre Meunier bere izana aitortzeko ausardiarik-eza salatzen dio. Berdin zuk guri. Herabe gara, lotsaturik gaude, oiloturik. Eta hemendik, gure federik ezaren eta gutiaren ondorioa ateratzen duzu. Larresoro, defentsiba gehiegi ikuste az kanpotik ikusten gaituzu, eta konturatzen naizenez, oso kanpotik (...) ●

EMAKUMEAK EUSKAL HERRIAN

Liburu honetan nazioko emakumeek eguneroko ekintzetan lortzen ari diren espazio propioak eta ibilbide horretan haiek finkatutako esparru konketuak ikertzen dira, Teresa del Valle antropologoaren eskutik.

Horrekin batera, Euskal Herriko mugimendu feminista eta Euskal Herriaz kanpokoa ere aztertzen dira, asozianismoa eta politikaren mundua bereziki agertzen direlarik.

— OINARRIZKO LIBURUTEGIA —

AMETSAK ETA GARUNA

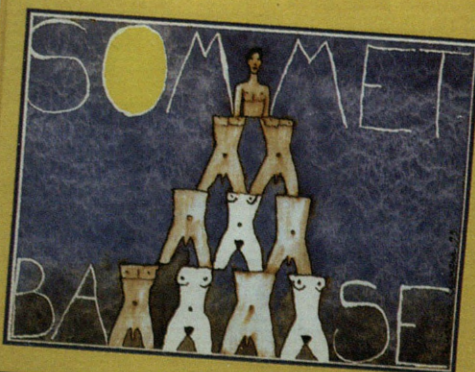

GAIAK

ARGITALDARIA

— OINARRIZKO LIBURUTEGIA —

EMAKUMEAK EUSKAL HERRIAN (ERRESISTENTZIAK ETA HAUSTURAK)

AMETSAK ETA GARUNA

Gure amets-eremuan sortzen diren izakien interpretazioa eta garunak horretan duen garrantzia aztertzen dira liburu honetan, Freud eta Jung-en aportazio psikoanalitikoak ikertuz.

Lo egitea eta amets egitea garai eta kultura desberdinetan, Psikologia eta ametsak, zer gertatzen den lotan ari garenean, garuna: ametsak sortzen diren lekua, amets-premia eta ametsen baliagarritasuna eta loaldiko arazoak dira, batez beste, liburu ernagarri honetan ukitzen diren gaiak. Pentsamendu moderno baterako oinarritzko argitalpena, beraz.

Jadanik
salgai zure
liburudendan!!!

Astia Hartuta

A S T E K O L I B U R U A

JOXEMARI ITURRALDEK EGOKITUTAKO "RUBAIYATAK"

RUBAIYATAK
Omar Khayyam

EREIN

99 orrialde

1.500 pezeta

60 libera

Omar Khayyam, 1050 inguruan Pertsian jaiotako matematikari, astronomo eta poeta, azken berrehun urte hauetan musiko, idazle eta artista plastikoentzat erreferentzia izan da (Txillida, kasu). Berak idatziak dira "rubaiyat" edo poema sakon bezain zoragarriak ere -"rubáia" k lau ko esan nahi ei du pertsieraz, bi lerroko ahapaldiari deitzen zaiolarik horrela, pluralean "rubaiyat" izanik-. Nolanahi ere, haietan agertzen zuen pentsamoldea ez zen agintarien gustuko, eta Omar Khayyamen poesia ez zen oso ezaguna izan harik eta 1859. urtean Edward Fitzgeralde aur-

kitu eta bertsio aski librean itzuli zituen arte. Eta hain zuzen hark eta beste egile batzuek Omar Khayyamen poemak islatzen egindako lana oinarri harturik euskaratu ditu Joxemari Iturralko orain Erein argitaletxeak aurkeztzen dizkigun "Rubaiyat". Gizakiaren betiko kezka eta pozaz idatzi zuen XI. mendeko poeta pertsiar hark: munduko aldarte eta gorabeherak pertsonari sortzen dizkioten arazoez, heriotzari izan ohi zaion beldurraz, maitasunak emandako bizi-poz zein atsekabeaz, erlijioak ezartzen dizkigun loturaz, eta tripako min horiek guztiak uxatzeko hain gustagarria den ardoaz.

▼ Egileari Galdezka

"Orduko jauntxo musulmanen kontrako poesia da"

■ Nor dugu Omar Khayyam?

XI eta XII. mende inguruan Pertsian bizi izan zen poeta. Kulturalki ezinbesteko erreferentzia izan da azken berrehun urteotan, Ekialdeko eta Mendebaleko kulturen arteko zubi izan zelako bere lana. Oso berezia izan zen gizon hau, Leonardo da Vinci-ren moduan, arlo guztiak menderatzen baitzituen: poeta izateaz gain, zientifikoa zen, astronomoa... Zoritarrez, bere liburu hau besterik ez da ailegatu guganaino, eta hau ere justu-justu...

■ Non ote dira benetazko "Rubaiyat"?

Batzuk diotenez, Omar Khayyamen benetazko eskuizkribua "Titanic"ekin hondoratu zen. Auskalo. Horrek ez du garrantziarik, bere poesia lana euskaratua daukagula baizik. Esango nuke Omar Khayyam iraultzailea izan zela, hitz hori XI-XII. mendeetarako erabiltzerik ez dagoen arren. Iraultzailea izan zen, ene ustez, garai hartako jauntxo berri musulmanen kontrako poesia egin zuelako. Beraz, ez dugu pentsatu behar, Oriana Fallaci kazetaria bezalakoen klitxean eroriz, poeta musulman bat zenik. Bere bizitza axola zitzaion hari, eta bere poemak autobiografikoak dira: ardoazaltzen duenean, bera horditu delako da; neska batez mintzo bazaigu, berak pertsonalki ezagutzen zuen haragizko pertsonaz ari da; eta Coranari buruz hitz egiten duenean, edota mezkitarra ez doala adierazten badu, bere bizitza ari zaigu kontatzen.

■ Ez ei zuen "Rubaiyat" argitaratzeko asmorik. Zergatik?

Beste arrazoen artean, heriotz epaia ezarriko ziotelako edo kartzelara sartu bestela. Zergatik euskaratu dudana? Bada, izugarri gustuko dudalako Omar Khayyam eta bere lana euskaraz edukitzea derrigorrezkoa iruditzen zaidalako.

ALBERTO ELOSEGI

Joxemari Iturralko

L I B U R U A K

**BIZIAK EZ ZUEN
TXORIA BALIO,
PASOS**

Xabier Mendiguren Elizegi,
Miguel Torres
ARABAKO FORU
ALDUNDIA
60 orrialde
750 pzta./ 30 lib.

IGNACIO ALDECOA IPUIN-LEHIAKETAKO SARIDUNAK

Xabier Mendiguren Elizegik idatzitako "Biziak ez zuen txoria balio" eta Miguel Torres López de Uralderen "Pasos" izan ziren Ignacio Aldecoa ipuin-lehiaketako irabazleak 2000. urtean. Eta hain zuzen bi ipuin horiek agertzen dira Arabako Foru Aldundiak kaleratutako liburuska honetan. 1936ko Gerrak utzitako arrasto zitalaz dihardute egile biak. Xabier Mendiguren Elizegiren narratioak, Euskadiko Orkestran aritzen den biolontxelo jole gazte eta eder batez zeharo maitemindua dagoen hirurogeita bi urteko gizonak "Cara al sol"en doinua asmatu zuen Telleria zegamarrarekin izandako halako harremana kontatzen digu. Miguel Torresek, berriz, mutiko baten oroitzapenak dakartza, gerran galtzaile suertatu zen zapatari batek bera hil nahian zebilen guardia zibilaren boten takioian jarritako iltzea dela bide.

**EDALE SANTUAREN
KONDAIRA**

Joseph Roth
IGELA
95 orrialde
1.400 pezeta
56 libera

EDALE ZINTZO BATEN ISTORIO ZORIONTSUA

Matias Mugikak euskaratutako nobela honen egileak, hau da, Joseph Roth austriarrak, esaten omen zuen bera gaiztoa, mozkorra, baina argia zela. Eta hain zuzen edateaz eta edaleaz dihardu Igela argitaletxeak plazaratutako "Edale santuaren kondaira"n agertzen den istorio hunkigarriak. Pariseko zubi-peatan eta taberna zuloetan bere aterpe bakarra duen mozkor bat du protagonista. Halako batean, aberats batekin egingo du topo, eta hark berrehun libera oparituko dizkio. Baina gauza bat da edarizale amorratua izatea, eta bestea duintasunik ez izatea, dirua hartzeko orduan mozkorrak baldintzak jarriko dizkio bere ongileari: mailegu bat behar du izan, inolaz ere ez limosna, eta beraz, hura itzultzeko bidea jarri behar dio. Horrela egingo du ongileak, eta bestea saiatuko da bere hitza betetzen, baina beti izango du trabaren bat bidean.

**LEKUTIK
EZLEKURA.
DEL LUGAR AL
NO-LUGAR**

Concha Jerez
GIPUZKOAKO
FORU ALDUNDIA
151 orrialde

CONCHA JEREZEN AZKEN 30 URTEKO LANA

Bere CD eta guzti aurkezten du Gipuzkoako Foru Aldundiak duela gutxi Barte Donostiako Koldo Mitxelenan aurkezten zen Concha Jerezen sormen artistikoaren erakusketaren isla den "Lekutik ezlekura. Del lugar al no-lugar" liburua. Bertan agertzen da egileak azken hogeita hamar urtetan egin-dako hausnarketa pertsonala, leku/espazio fisikotik hasiz, espazio materiagabea bultzatu duen teknologia berrien bidetik etorritako ez-lekuaren errealitatean murgildu arterainokoa: irrati-arteko obrak, bideoa erabiltzen dutenak eta abar. Gainera, euskaraz, gazteleraz eta ingelesez Las Palmasen jaiotako eskultore honen adierazpenak eskaintzen dira, eta baita ere Gloria Picazok artistari egiten dion elkarriketa, eta Jose Iges eta Karin Ohlenschlä-gerek Concha Jerezen lanari buruz idatzitako gogoetak.

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

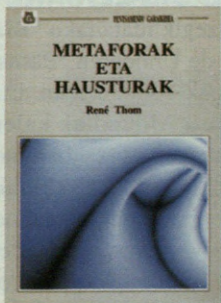
Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticas**en gure produktu eta zerbitzu bekotzean kalitate eta garantiarik handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarearik handieneko – **MultiOpticas** – profesionalengan konfiantza izan duzulako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

L I B U R U A K

**METAFORAK ETA
HAUSTURAK**

René Thom
GAIAK

216 orrialde
2.000 pezeta
80 libera

1958KO MATEMATIKA NOBEL SARIAREN PENTSAERA

Iñaki Azkunek "Metaforak eta hausturak. Matematika, zientzia eta filosofia" izenburuarekin euskaratu duen lan honen jatorrizko titulua "Parabole e catastrofi. Intervista su matematica, scienza e filosofia" da. Eta horixe dugu Gaiak argitaletxeak kaleratutako liburu honen mamia: 1958ko urtean, Hausturen Teoriarengatik matematikaren Nobel saria jaso zuen René Thom matematikari frantziarrari Giulio Giorello eta Simona Morinik eginiko elkarriketa sakona. Elkarriketa horren lehen zatian, matematikaren logika formalaren aurreran René Thomek topologiari ematen dion garrantzia dago islaturik; eta bigarrenean, "Hausturen Teoria" garatzen da, besteak beste, teoria horrek zientziaren beste eremuekin (hizkuntzalaritza, ekonomia eta abarrekin) izan ditzakeen harremanak aztertuz.

**SAGASTIBERRI.
URRUZUNO
LITERATUR
LEHIAKETA 2001**

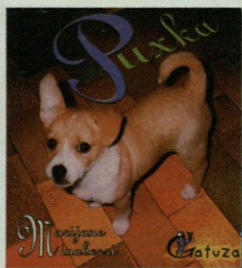
Batzen
artean
EUSKO

JAURLARITZA
230 orrialde
800 pzta./ 32 lib.

URRUZUNO LITERATUR LEHIAKETA 2001EKO SARIAK

Irakaskuntza ertaineko Urruzuno literatur lehiaketak hamasei urte bete ditu jadanik, eta beraz, 1986an aipatu lehiaketa martxan jarri zenean jaio berriak zirenak dira aurtengo edizioko idazle. Izan ere, 15-17 urteko ikasle gazteei zuzendurik dago lehiaketa hau, eta horrez gain urtero bi ikastetxeri egiten zaie aipamen berezia. 2001. urtean, 464 idazlanek parte hartu zuten bertan, 357 prosan eta 107 poesia arloan. Bi mailatan eta lau ataletan bereizitako hogeitazari banatu ohi ditu Urruzuno lehiaketak, eta aurtengoan den-denak eman ditu. Baina bi sari irabazitakoak ere bazirenez -Orioko Iñaki Arruti eta Azkoitiko Odei Arregi, kasu-, eta bi sari jasotzerik ez dagoenez, epaimahaiak beste sari bat ematea erabaki du prosa arloko A mailan. Sari horiek guztiak jaso ditzutenen lanak bildurik aurkituko dituzue "Sagastiberri" honetan.

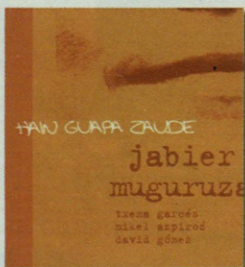
PUXKA
Marijane Minaberri

GATUZAIN
23 orrialde
750 pezeta
30 libera

"PUXKA", HIRU URTETIK AUERRERA KOENTZAT

Mende berrian jaiotako lehen txakurretako bat da Marijane Minaberri hiru urtetik aurrerako irakurleentzat asmatu, argazki eta marrazki zoragarri apaindu eta Iparraldeko Gatzuzain argitaletxearen eskuetan jarri zuen ipuin honen protagonista. 2000. urtea hasi eta berehala etorri zen mundura Puxka, izan daitekeen txakurtxorik alaiena. Zoritxarrez, hala ere, gure Puxka ez da oso gustura bizi jabetzat egokitu zaizkionekin. Izan ere, etxeoandreak ez du bere gogo bat bakarra ere antzematen, eta hortik datoz arazoak, jakina. Adibidez, ederki asko lo egingo luke txakurtxoak bestearen etxeo oinetako beroen gainean, baina andre horrek ez dio uzten: kartoi zantar batzuen gainean etzanarazten du. Eta gaitz erdi, hori balitz dena, edonon egiten duela pixa-eta, hura xukaraztera behartzen baitu txakur gizarajoa...!

D I S K O A

**HAIN GUAPA
ZAUDE**

Jabier Muguruza
METAK
12 kanta
2.195 pezeta
87 libera

JABIER MUGURUZAREN "HAIN GUAPA ZAUDE"

Lagun asko bildu ditu Javier Muguruzak bakarka kaleratu duen azken disko honetan: esate baterako, Kiko Veneno bat euskaraz abestuz. Edota Txema Garcesen baxua eta moldaketak, Mikel Azpiroz pianoa eta David Gomezen bateria. Eta beste hainbeste "Itsasoak emandako indarra", "Gramatika desegile", "Zure lapurra", "Kontzertuak frakaso egin du", "Etxera beran-

du heltzean", "El pueblo guapeao-Herri apaindua", "Neska", "Bikote gaztea", "Casa de pedra", "Belarri garbiketan", "Bizitza bi-Txirrita flamenkoa" eta "Margot" kanten letrei dagokienean, gehienak berak eginak izan arren, Iñaki Irazu, Inazio Mujika, Joseba Sarrionandia, Jose Luis Padron, Jon Aiastui eta Jacques Prevertenak ere abesten baititu irundarrak.

GETXO, azaroak 3

Arroil jaitziera

Zirraraz beteriko kirola egiteko aukera paregabea izango dute Artazura joaten direnek. Izena emateak 5.000 pezeta balio du. Informazio gehiago 94 491 08 00 zenbakian (10:00-15:00).

DONOSTIA, azaroak 3

Antzerkia

El Rayo Misterioso taldeak "Mus" ikuskizuna eskainiko du. Lanean nortasun bilaketa irudikatzen da eta familia egitura indarkeri eredu bilakatzen da. Sarrerak 1.500 pezeta balio du. Egiako kultur etxea 20:00 eta 21:30

MIARRITZE, azaroak 5

Dantza

Ballet Biarritz Thierry Malandainen eskutik "Dances qu'on croise, Ballet mécanique" saioa izango da. Kritikek, umorez eta ironiaz beteriko ikuskizun originala dela diote.

Gare du Midi
10:00 eta 14:00

BILBO, azaroak 2

Kontzertua

Interneteko www.irratia.com euskal irratiairen urteurrena ospatzen dela-eta kontzertua antolatu dute. Bertara hurbiltzen direnek Loud & Lone taldea entzuteko aukera izango dute. Kafe Antzokia 22:00

BEASAIN, azaroak 2

Kontzertua

Mikel Urdangarín kantautoreak kontzertua eskainiko du bertara hurbiltzen direnentzat. Sarrerak 800 pezeta balio du. Usurbe antzokia 21:15

TOLOSA, urriaren 16tik aurrera

Erakusketa

Okupatzen udazkenerako antolatu dituen grafiko topaketen barnean, "Bizikleta gorria eta laurain zuku gailua" izena daraman erakusketa ikusi ahal izango da. Aranburu Jauregia 17:30-20:30

BARAÑAIN, azaroak 2

Kontzertua

Sen, Eraso eta Kaotiko taldeak joko dute kontzertu erakargarria honetan. Herriko plaza Gauran

IRUÑEA, azaroak 4

Antzerkia

"Thelma y Louise" antzezlan eskainiko du Muac taldeak. Bertan sudur gorritz jantzitako bi clown egun batez filmako heroi bihurtzen ikusiko ditugu, film ospetsuren parodia eginez. Nafarroako Antzerki Eskolako aretoa 20:00

ELORRIO, azaroak 4

Bertsolaritza

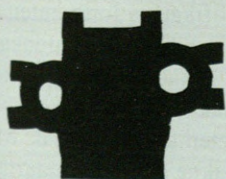
Bertsolari Txapelketa Nagusiko kanporaketetako azken saioa honetan Ainhoa Agirreazaldegi, Iratxe Ibarra, Aitor Mendiluze, Asier Otamendi, Arkaitz Ugartetxea eta Xabier Silveira arituko dira norgehiagokan. Arriola antzokia 17:00

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Udazkenak dakarren hotza gustuko du urkiak eta beste hainbat zuhaitzekin batera hostoak galtzen ari da neguaren zain, baina eguraldiaren beroketaren ondorioz iparraldera doa ihesi.

SEKO LO

Urkiaga nagusia den paisaie-tan ibili berria naiz, landa-museo batzuk kuxkuxeatzea aitzakia. Urkiak, neure moduan, garunak, batzuk urtzeraino, hotz-hiltzen dituen beroa baino gi-harrak tenkatzen dituen hotza gustukoa-go du.

Urte sasoi honetan egunaren erdia baino gehiago termometroa zeropean dabilen toki hauetan pinu eta izeiak ez beste, urkiatar gehiengoa eta beste ezki, lizar eta hostazuri hosto galduza-leak soildu, larrubizitu dira neguaren zain. Laister dira lo, seko lo, haren magalean.

Urkia ezaguna dugu Euskal Herriaren

iparraldean, isurialde atlantiar osoan, alegia. Kaikuak egiteko zura paregabea eta lur sailetako jabegoaren ertzak zaintzen dituzten etxearen teila-zatien gaineko mugarriak urrutitik antzemateko azal zurizta nabarmena ditu.

Mesede gutxi eta etekin eskasak emango dizkigu, nonbait, urkiak. Giza-kiok, euskaldunok, sortzen dugun kutsadurak gero eta gehiago berotzen baititu lurra, airea, ura... dena, baita gure espeziea betirako erreko duen sua ere. Hau dela eta urkia iparralderuntz doa, ihesi, hotz premia asetzearren, guregandik urrunduz... ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

O S A S U N A

Nerabeen %5ek anorexia eta bulimia sufritzeko arriskua omen dute, beren gorputzarekiko neurrigabeko kezka agertzen baitute, Bartzelonan egin dituzten azken azterketen arabera.

ANOREXIAREN MEHATXUA

Bartzelonako Unibertsitate Autonomoko Psikologia fakultateko aditu talde batek, Rosa Maria Raich irakaslearen koordinaziopean egindako ikerketak agertzen duenez, adoleszenteen % 5ek anorexia eta bulimia edukitzeko arriskua omen daukate, patologia horien sintoma ohizkoetako batzuk dituztelako. Ikerketa horretan 12-13 urteko 1.514 ikasle aztertu ziren (751 neska eta 764 mutil). Bartzelona inguruko hainbat herritako eskola publiko nahiz pribatuetakoa adoleszenteek galdera sorta bat erantzun zuten beren portaera zer-nolakoa zen ikusteko janari kontuetan, eta ondoren elkarriketa bat egin zitzaizen, patologia posibleak detektatzeko.

Erantzunak aztertu ondoren, inkestakutako nesken % 8,9ak eta mutilen % 2,9ak jateko portaeraren trastornoak zituztela ikusi zen. Anorexia edo bulimiak jotako gaixoaren irizpide guztiak eduki ez arren, sintomarik ohizkoenetako batzuk aurkitu ziren gazte horiengan: beren gorputzarekiko kezka neurrigabea,

norberaren itxura oso modu kaskarrean ikusten zuten, eta hilekoaren arazoak zituzten. Hala ere, oraindik beren gorputzaren pisua ez zen aparteko maila negatiboetara iritsi.

Ikerketa horretan adoleszenteentzat kezkarrienak gertatzen ziren gorputz atalak ere identifikatzea lortu zuten adituek. Neskak, batetik, izter, aldaka eta ipurmasailekin kexatzen ziren bitartean, begiak, ezpainak, lepoa eta azala ziren gustukoaren zituzten gorputz zatiak. Mutientzat, orde, akne arazoak, sudurra eta gerria ziren zonan kezkarrienak, eta genitalak, zangoak eta lepoa beren gorputzetan gehien gustatzen zitzaizkien parteak ●

◆ JABIER AGIRRE

Iratiko Oihana

Txoria Orhin laket

Zuberotar esaldiak "Txoria Orin laket" dio, baina honi guk zera gehi diezaiokegu,

Orhi mendiko tontorrean edonor hasiko litzatekeela pozez zoratzen, berau inguratzen duen parajea ez delako arrunta, ez horixe!

Iratiko mantu berdexka-marroixka azpian, zeru aldakor eta ikusgarria gainean, Orhi gure talairik ederrenetakoa da.

Hori bai, lehenago beste mendi bat ere igotzeko asmoa dugu, Okabe alegia, honek ere sekulako paisajeak erakutsiko

■ Orhitik Irati osoa ikus dezakegu.

dizkigulako, baina, batez ere, aintzinatik gordetzen jakin izan dituen harrespila magikoak ederki gordetzen dituelako, beste garai bateko gizakiaren aztarna gisa. Bitartean, nola ez, Irati handiosoa ikusgarriro agertzen joango zaigu, bertako mirariak bata bestearen atzetik erakutsiko dizkigula.

■ Okaberako bidean antzinako giza aztarnak topatzen joango gara.

raino. Itzultzen garenean ezker eta behearantz abiatuko gara, Iratiko Etxolarantz.

ORHI MENDIA, IRATI-KO TALAI-A ETA LEHEN 2.000KOA

Surzaitik 6 km.ra dugun bidegurutzean ezkerrera egin, Iratiko Etxolara (Plateau des Lacs). Handik 500 metrora eskuinera egin go dugu, Larrañerantz. Iratiko Etxola bailara polita dugu, txiki eta lasaia, eguna pasatzeko leku aproposa.

Hemendik aurrera, Larrañera iritsi bitartean aurreko ibilbidean (Zuberoako Haizpitarteak) ere jorratu dugun bidea egingo dugu (alderantziz). Beraz, oraingo honetan, lekuak aipatu besterik ez ditugu egingo, zehaztasun gehiagotarako aipatutako ibilbide hori ikus dezakezuelako.

Horrenbestez, azken bidegurutzetik 6,5 km igo ostean Iratiko txaletetara iritsiko gara, eta pixka bat geroago Organbidexka lepora, bere bista ederrekin. Hemendik aurrera bide aldapatsuak behera eramango gaitu, eta Larrañetik hurbil gaudenean, gorantz. Tartean mendi-soiluneetako ikustaldi zoragarrietaz gozatzeko aukera izan dugu.

Iratiko txaletetatik 12,5 km.ra Larrañe koloretsua dugu, eta herian bertan 180°ko bira eginez izen bereko mendatea igotzen hasiko gara. 500 metro inguru igo ditugula, Larrañeko herria eta aurrean duen mendi bitxi eta ikusgarria inoiz baino distiratsuago agertzen zaizkigu, azkenaldian herrian egin dituzten lanak (etxau-rreak koloreztatu esaterako) direla-eta. Errepide estuak bitartean bere igoera gogorra segitzen du, pagadi hostotsuan zehar.

Errepide gogor hau Orhi mendiaren maldan gora doanez, erraza da noizbehinka ikustaldi politak izan behar dituela pentsatzea, eta egia esan, halakoak dira, ederrak. Larrañetik 6 km.ra Orhi pare-parean dugu, dotore, eta kilometro bat aurrerago Erroimen-di Mendatetik pasako gara. Hemendik so eginez, ezkerrean Hiru

OKABE MENDIA ETA ILLARRITA HARRESPILA

Gogoratzen duzue, azken artikuluan, ezkerrera Irati jartzen zuen bidegurutzea? Tira, bada orain bertara itzuli eta bide hori dugu. 14. km.rako harrapatuko dugu, Esterenzubi baino 2 km. lehenago, eta beraz, 180°tan eskumara joko dugu. Hemen ere ez dago ia seinalerik, beraz besterik esan ezean, beti zuzen eta gorantz joko dugu. Bidean pottokak, ardiak, behiak... ikusiko ditugu, baina ziuraski giza arrastorik ez.

Bidegurutzetik 6,5 km.ra mendate bat igaroko dugu, eta noski, soiluneek eta zenbait bordek osatutako panoramika ederra behatzeko parada. Beste 2,5 km eta beste bidegurutze bat, hau seinalizatua. Guk ezkerrera egingo dugu, Iratira-ko bidean.

Bihurgunez-bihurgune ibili ostean, beste bost bat km.ra (ibilbide osoaren 54.km.), Surzai Lepora iritsiko gara. Hemen, errepidearen ondoan, kotxea aparkatu eta gure aurrean dugun malda igotzen has gaitzke, Illarritako harrespilak igaroz Okabe mendiko tontorre-

■ Illarritako harrespila. Burdin Aroko hileta monumentuak dira.

■ Okabe tontorretik Errozate mendia ikus dezakegu.

Erregeen Mahaia eta inguruko pirinioar mendiak agertzen zaizkigu, ikusgarriki. Orokorrean, Orhi eta Oritxiapiaren magalean burutuko dugun mendatearen azken zatia zoragarria da.

Azkenik, beste 5 km. izugarri egin ostean, ibilbidearen 92.ean mendate-gaina harrapatu eta Nafarroan sartuko gara, eta 500 m. aurrerago, mendateko tunela igaroko dugu. Tunela igaro eta berehala apartatu egingo dugu, hemendik igoko baitugu Orhi mendi-talaia ikaragarria.

IRATIKO OIHANA (Okabe eta Orhi)

OKABE MENDIA ETA ILLARRITA HARRESPILA

Okabe mendia, Iratiko ikuspegirik politenetakoa eskaini dezakeen 1.466 metroko gailurra izateaz gain, bere magalean Euskal Herrian aurki dezakegun kromletx-multzorik garrantzitsuen erakusten du, Illarritakoa hain zuzen ere.

Illarritako edo Okabeko harrespila hauek (zirkuluan jarritako harriak) Burdin Arotik (K.a. 800-300 urte) ailegatu zaizkigu, eta dirudienez, antzinako errauspenerako hileta-monumentuak ziren. Horrela, eremu sakratu horien erdian gizon-emakumeek hilda-

koaren errautsak gordetzen zituzten ontziak lurperatzen zituzten.

Harrespilak, orokorrean hartuta, herri-giroan "Jentil-baratze" edo "Mairu-baratze" izenekin ezagunak, tradizionalki euskal mitologiako pertsonaia horien ehorzketarekin lotuak joan izan dira. Gaur egun arte inguru honetan 30etik gora aurkitu badituzte ere, adituek gehiagorekin topo egitea espero dute.

Gehiago aurkitu ala ez, dagoeneko gaur egun ezagutzen ditugunek osotasun magikoa eratzen dute, aire zabalean kokatzen den historiaurreko santuario moduko bat. Gertutik ala goitik begiratuta bisitaria harritzen duten biribil handi hauek paregabeko paisajea osatzen dute.

Zelai larretsu hauetan gora segituz, Okabe mendiko gailur zabal eta lau modukoak Iratiko ikuspegi pribilegiatu eta izugarria eskainiko digu. Horrenbestez, bertatik Nafarroa Behereko eta Zuberoako mendi guztiak ikusteaz gain, Nafarroako gailurren zati handia ere behatu ahal izango dugu: Orhi, Mendizar, Abodi, Errozate, Saiarre, Bizkartze... eta abar oso luze bat, Iratiko landare-tapiz koloretsu eta zabalarren gainean nabarmenduz.

OINEZKO IBILBIDEA

Illarritara eta geroago Okabeko gailurrera iristeko oinezko bidea Surzai lepotik hasiko dugu. Surzai lepotik (1.135 metro), eta ekarri dugun bidearen aurrean dugun magalean gora, pixka bat ezkerrera, bidezidor bat hasten da, basoan sartzen dena. Bidea jarraituz, gutxira basotik irtengo gara eta Illarritako lepora iritsiko gara. Izen bereko nekropolia eskuinerantz dago,

■ Soilgune eta bordeek osatutako ikuspegia izango dugu Okabe bidean.

pixka bat gorago.

Segituan konturatuko zaretenez, hemendik aurrera zelai zabal eta nahiko lauak nagusi dira; izan ere, tamalez Okabeko gailurrera 4x4 batez ere irits daiteke, gurpilen arrastoek erakusten duten moduan. Horrenbestez, kromletxak bisitatzen ditugun bitartean (1.385 metroen inguruan), egin beharreko gauza bakarra gailurreria edo horrelako arrastoren bati jarraitzea da, Iratiko ikuspegia gero eta ederragoa bihurtzen ikusten dugun bitartean.

Gailurra, biribil samarra, ez dugu azken unerarte ikusiko, baina bertaraino iristean bi ordu eta erdiko esfortzua merezi izan duela pentsatuko duzue. Azkenik, tontor zabalari bira ema-

■ Ibilbide honek paraje sinesgaitzak eskainiko dizkigu.

ku aurkitu zuen. Zuberotar esaera zahar batek ere dioen moduan, "Orhiko txoria, Orhin laket".

Izan ere, mendi eder honetako gailurrera ailegatzen denak zoriontasuna besterik ezin du sentitu, hain miragarriak baitira mendia bera zein gailurretik ikusgai eta gozagai dugun ikusizuna. Inguruko jendeak hainbeste mirestu eta maitatutako mendi honek imajina dezakegun ikustaldirik zoragarrienetakoa eskaintzen digu:

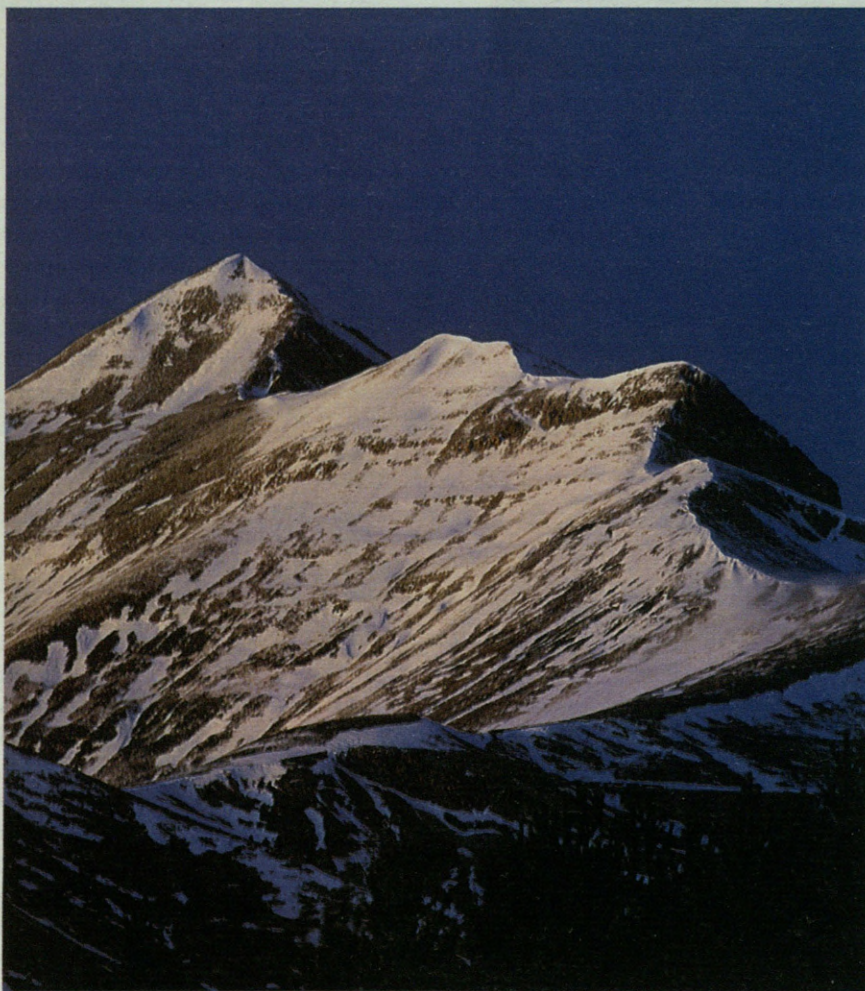
Hegoalde zein mendebalderantz begiratuz Iratiko tapiz orlegi-more zabala dugu, iparraldean Xiberoako paisaia idilikoa, eta ekialderantz Pirinio hurbiletako ikuspegi ederretarikoa (Añamendi, Hiru Erregeen Mahaia, Atxerito...).

OINEZKO IBILBIDEA

Gailurreraino iristeko erarik errazena Nafarroa eta Zuberoa lotzen dituen Larrañeko Portutik da, zehazki portu gaineko tuneletik. Oinezko bidea tunelaren alboan hasten da, Zuberoatik gatzela tunela pasatu eta berehala ezkerrean.

Bidezidor hau tunelaren gainetik igarotzen da, eta laster mendi-gailurreria harrapatzen du. Hemendik aurrera bidea gailurreria honetatik metro batzuk beherago jarraitzen du (horrela Oritxipia gailurra saihestuko dugu), hegoaldeko aldetik.

Jarraitzeko oso erraza eta garbia da, 10 metro inguruko harrizko zati aldapatsu bat kenduta. Hasieran gogorra suerta daiteke, baina gero askoz errazagoa bihurtzen da. Azkenik, bidea Orhiko gailurrari bira eman eta azken igoerari mendebaldetik ekiten dio, gailur zoragarri honetaraino iritsiz. Guztira pare bat orduko esfortzua, benetan merezi duena.

■ Orhi mendiaren ekialdeko aurpegia.

tea gomendatzen dizuegu, alde guztietatik bista zoragarria baita.

ORHI MENDIA

Orhi Pirinioetako 2.000tik gorako lehenbiziko tontor izateaz gain (2.017 metro alegia), Iratiko mendien artean erregea da. Ohituraren arabera, bertan Mari bizi da, euskal mitologiaren jainkosa nagusia, eta bere basoetan Basajaun mitikoak ere gordele-

Denborapasak

Kike Amonarrizen
Umorea

BURUHAUSTEA

Gaurko honetan lanean jarri behar zaitut irakurle. Baina proposatzen dizudan jolasa, modu egokian bete ahal izateko baldintza hauek bete behar dituzu:

- Eskatzen zaizuna bere horretan egin.

- Galderak berehala, bat-batean, boteprontoan erantzun, pentsatu gabe.

- Erantzuna bota eta gero, benetako erantzunekin erkatu.

Has gaitezen bada. Nik hiru galdera aurkeztuko dizkizut eta esan bezala, zuk berehala erantzun. Ez duzu pentsatzeko astirik hartu behar. Burura datorkizuna bota.

Ados eta prest baldin bazaude jolasari ekingo diogu. Hasteko ari-keta matematiko bat:

- Hartu 1000. Batu 40. Erantsi 1000. Gehitu 30. Gehitu beste 1000. Orain batu 20. Gehitu beste 1000. Eta orain beste 10.

Zenbatekoa da emaitza?

- ????

Erantzuna: 5000 atera al zaizu? Bada, erantzun zuzena 4100 da. Sinesten ez baduzu, egin ezazu buruketa berriro ere.

Bigarren galdera aurkeztuko dut eta aurrekoan bezala, bat-batean erantzun. Horra!:

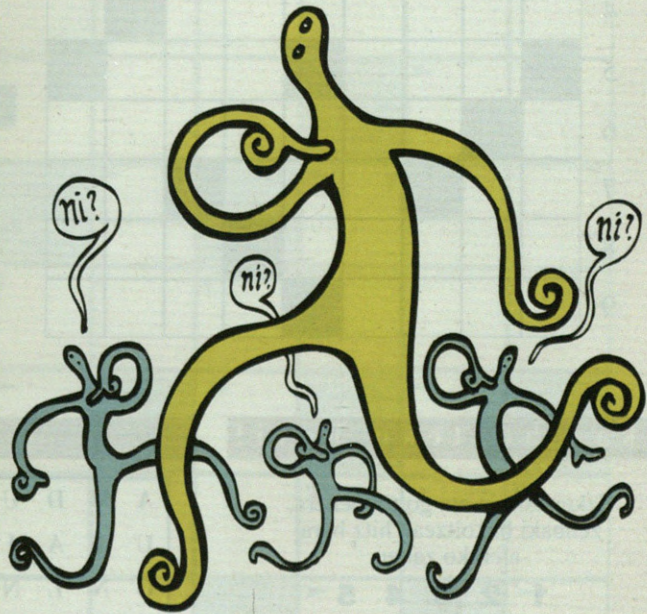
- Zuk lasterketa batean hartzen duzu parte. Orainxe bertan bigarrena aurreratu duzu. Zenbatgarren

MANIXUT MANIXUT
MANIXUT MANIXUT

2A2PIAK
BATMAN

Asteko Lokuzioa

HANKABIKO

Pertsona arrunta, kaleko edozein

EZAGUTZEN AL DUNK HANKABIKO HORI?

INDIVIDUA, SUJETO, ELEMENTA, TIPO /
TYPE, NANA / BLOKE

zoaz?

- ????

Erantzuna: Lehenengoa zoazela erantzun baduzu, oker zabilta erabat. Bigarrena aurreratu eta bere lekuan jarri zara. Alegia, bigarren zoaz.

Ikusten ari naiz, zu bezalako pinterdiko jendearekin ez naizela urrutira joanen. Horregatik, hirugarren

galdera bat aurkeztuko dizut.

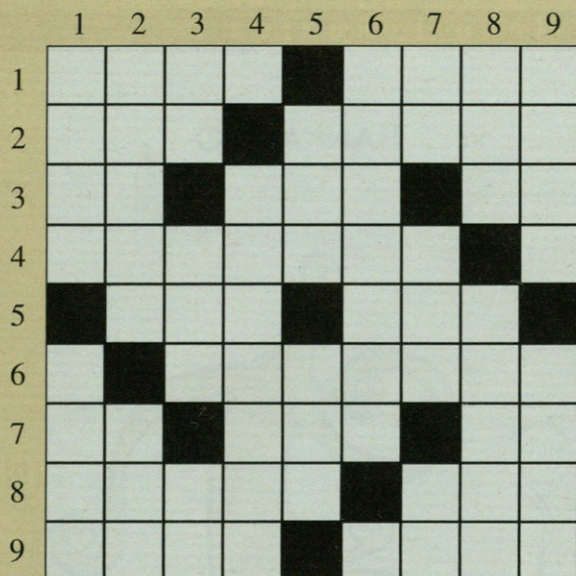
- Korrika zoaz eta azkena aurreratu duzu. Zein postutan iritsiko zara?

- ????

Erantzuna: Azken aurrena iritsi zarela erantzun baldin baduzu, oker zabilta berriro ere. Estutu garuna, laguna! Pentsa ezazu pittin bat... Nolatan aurreratuko zenuen azkena! Hori ezinezkoa da!

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

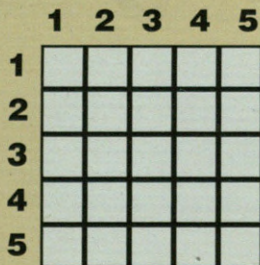
- 1.- Intsektu mota. Gizon izena. 2.- Eguzki. Aezkoakoa.
- 3.- Garen hauek. Argi, hitz elkarketan. Oinarrizko edari.
- 4.- Pl., basapizti mota. Iodoa. 5.- Garoa. Edari alkoholundun.
- 6.- Boroa. Pl., intsektu mota. 7.- Interjekzioa. Zango atal. Bal-dintzetan. 8.- Leku hartarat. Putre.
- 9.- Asiako estatua. Lapurdiko herria.

GOITIK BEHERA

- 1.- Laborariaren lanabesa. Ugaztun mota.
- 2.- Garbitu. Jatorri atzizkia. 3.- Titanioa. Gaixo. Jainko egiptoarra. 4.- Sufrea. Auziak. 5.- Jardun. Lenenengo Nazioarte-koa. 6.- Hagin mota. Kontsonantea.
- 7.- Utik! Norekin atzizkia. Atzizki femeninoa.
- 8.- Beldur. Kolore askotako. 9.- Soldata. Portua.

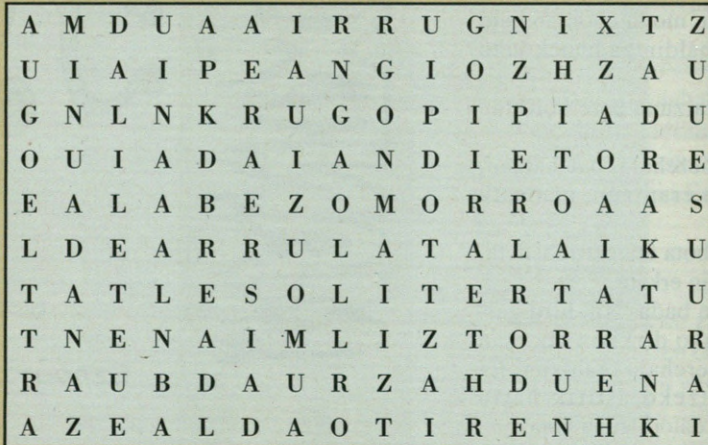
Ekar bosteko hori!

Ezker eskuin eta goitik behera, zenbaki bakoitzean hitz bera aterako zaizu

1. Bizkaian, nola.
2. Txori mota. 3. Azal.
4. Ez emeak. 5. Nau.

Letra Zopa

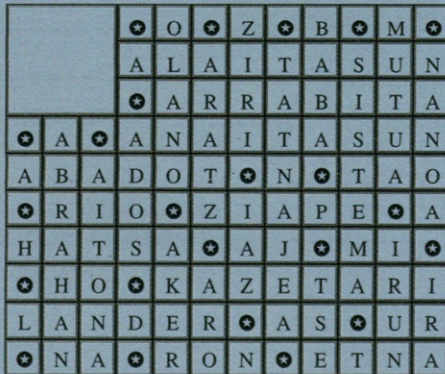
Aurki itzazu letra zopa honetan 8 intsekturen izenak. Hitzak ezker eskuin, goitik behera edo diagonalean azalduko zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

SENERAOVDABARTOK
URJIVPALEVORSTVA
IZBEZIENDIHLZORE
LGIVMVINTZFALLAM
ETERAJMANINOVPI
BANRETEBTIGUKIJK
IOETAIJEROADAOTE
STRAVINSKIMEVTRS
TINUAMSIEDXNERAP
EKZTUZASODANARGI

Sko txikian

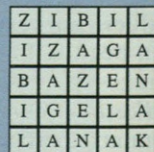
1. Izartsua. 2. Orokorra. 3. Beherako. 4. Hilabete. 5. Belaunak.
6. Mantenua. 7. Zuntzuna. 8. Azantzak. 9. Bakailao.
10. Potoloak. 11. Arratoia. 12. Muskerra.

Hitz gurutzatuak

Ezker-eskuin: 1. Duma. Ahal. 2. Ito. Okina. 3. Ta. Igo. Ek. 4. Uka-bila. U. 5. Ala. Ile. 6. S. Eratuta. 7. Et. Dio. Ez. 8. Gazia. Ona. 9. Irun. Irak.

Goitik-behera: 1. Ditu. Segi. 2. Ataka. Tar. 3. Mo. Ale. Zu. 4. A. Ibadin. 5. Ogi. Aia. 6. Akolito. 1. 7. Hi. Alu. Or. 8. Ane. Etena. 9. Laku. Azak.

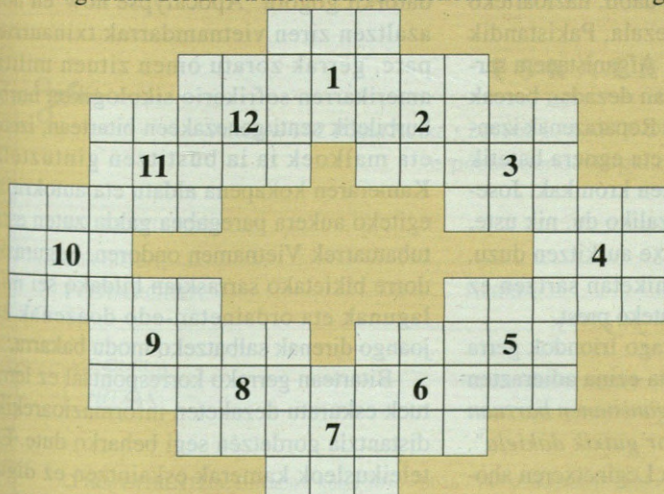
Hitz Gezidunak

	Izena	Fruitu mota	Guraso arra	Meategiko langile	Pl., agiria
	Lanbidea	Zaletasuna duena	Baizik	501	
	Beldurtiak				
	Zornea				
Azalak	Fruitu mota			Kontso. bustia	
Landare mota	Ekialdeko borroka			Ez eme	
			Nitrogenoa	Barazki mota	
			Motz	Italiako telebista	
Norat atzizkia		Soroak			
Zeurea		Argi, hitz elkarketan			
			Bokala	Bokala	Röntgen
			Bete	Ean sortua	...-tak, erloju hots
Deitura					
Ugaztun mota					
				1	Bokala
				Bokala	Bokala
Suari dariona		Ibai txikiak			

Pertsonaia: Euskal txirrindularia

8ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Intsektu mota
- 2.- Begi gaineko ile multzoak
- 3.- Ezin hobeak
- 4.- Landare mota
- 5.- Atea zaintzen duena
- 6.- Ondasuna
- 7.- Erregearen ezkontidea
- 8.- Eztenak
- 9.- Elikagai mota
- 10.- Berehala, laster
- 11.- Gerizak, babeslekuak
- 12.- Isuria

ALBERTO ELOSEGI

ELIXABETE GARMENDIA

"Kameraren objektiboa, bere izenari erantzunez, munduko mezularirik objektiboena izan daiteke, eta bada berez. Beste zer bitartekok eskaini dezake ba gertakizunen irudia eta soinu bere horretan jaso eta eman ahal izatea. Baina objektiboak kameralariaren begitik so egiten du, eta haren ikuspegiaren mende dago"

KAMERAREN IKUSPEGIA

Kazetaritza ikasten nenen-bileneko kontuak dira. 70eko hamarkada, Vietnamgo gerra egunkari guztietako osagarrietako bat zen, ia ia atal finkoa, urtetan zehar. Hor hezur-mamitu zen guretzat gerrako kazetariaren irudi jakineko hori, kanpainako txalekoa lehen ezaugarri, gizonezkoen kasuan egunetako bizarra eta emakumezkoak berriz, bakan batzuk artean, makilariak gabe. Ez dut gogoa berbetan jartzera ausartzen ote ginen, baina klasean bizi zen halako giro bat, irudipen bat, denok gerra korrespontsal izan nahi genuen. Halako batean bukatu zen Vietnamgoa, gu lizentziatu baino lehentxoago, eta harrez gero ez da nahikoa gerra izan horrenbeste kazetari-rentzat. Gure kutsokootan, gizonezko gehienak enpresa haundi, banketxe edo erakunde publikoren bateko komunikazio arduradun korbata-dunak dira. Emakumezko gehienak berriz halakoren "señora", diseinatzaile, boutique txiki bateko jabe eta antzeko ofizioetakoak.

BELAUNALDI batzuk geroago, Joseba Iriondori "Egunkaria"n egin dioten elkarrizketan ikusten dut gerrako korrespontsaletarako joera horrek irauten duela: "Arlo profesionalean nork bere ametsak baditu, eta nirea betidanik halako gatazka baten berri ematea izan da". Gure lankidea gaztea da oraindik, eta korbata "Gaur Egun" a aurkezteko bakarrik jutzen du. Eta hortxe dabil, nazioarteko edozein korrespontsal bezala, Pakistandik kronikak bidali eta bidali, Afganistanera sartzeko zain. Bide batez esan dezadan bereak eta Euskadi Irratiko Mikel Reparazena izango direla horrelako toki eta egoera batetik euskaraz egiten diren lehen kronikak. Josebak telefonoa lotarako itzaliko du, nik uste, baina gainerantzean hortxe aurkitzen duzu, mobiletik zintzilik, kroniketan sartzen ez zaizkion xehetasunak emateko prest.

Xehetasunetatik haratago Iriondok gerra korrespontsalaren nahi eta ezina adierazten du: "Larriena zera da: Afganistanen barruan zer gertatzen ari den inor gutxik dakiel". Eta berekin dagoen Manu Leginetxeren ahotan jartzen du, gerra informazioak Vietnamen

bukatu zirela: "Gerora desinformazioa nagusitu da gerra guztietan; Irakeko guduan esaterako". Eta horrela teleikusleok filma errepikatuta ari gara ikusten. Ontzi erraldoietatik abiatzen diren hegazkin harroak hasteko; hurrengo sekuentzian zeru beltza zeharkatzen duten su artifizialak, edo pantaila berdean lokalizatu behar omen diren helburuak; eta gero, hozta-hozta, bihamuneko egun argitan, suntsitutako etxeren bateko hondakinak miatzen ari diren gizakumeak. Eskerrak Golkoko gerran jaun eta jabe izan zen CNNri lehiakide bat azaldu zaion azken egunotan, Al Jazeera kate arabiarra, eta horrela pelikulari falta zaizkion fotogrametako batzuk behintzat berreskuratu ditzakegun.

KAMERAREN OBJEKTIBOA, bere izenari erantzunez, munduko mezularirik objektiboena izan daiteke, eta bada berez. Beste zer bitartekok eskaini dezake ba gertakizunen irudia eta soinu bere horretan jaso eta eman ahal izatea. Baina objektiboak kameralariaren begitik so egiten du, eta haren ikuspegiaren mende dago. Bada egun hauetan nazioarteko agentzietatik igortzen dituzten irudien artean bat oinarri horren "katoi"ko adibide dena; errefuxiatuentzako prestatzen dituzten janari biltegietan zakuak garraiatu eta pilotzen ari dira; barruan zer dagoen juxtu juxtu irakurri liteke -wheat, garia- baina hori bai, lehen planoan, eszena guztiaren ardatz, beti agerian izaten da zakuen sabelean USA letrero erraldoia.

Aurreko hori ikusita behin eta berriz datorkit gogora "Apocalypse now"en nola azaltzen ziren vietnamdarrak txinaurrien pare, gerrak zoratu omen zituen militar amerikarren sofrikario sikologikoa hurbil hurbiletik senti genezakeen bitartean, izerdi eta malkoek ia ia bustitzen gintuztela. Kameraren kokapena aldatu eta autokritika egiteko aukera paregabea galdu zuten estatubatuarrek Vietnamen ondoren. Segurasko dorre bikietako sarraskian hildako sei mila lagunak eta ordainetan-edo doazenak eta joango direnak salbatzeko modu bakarra.

Bitartean gerrako korrespontsal ez lerratuek eskuratu dezaketzen informazioarekiko distantzia gordetzen segi beharko dute. Eta teleikusleok kamerak eskaintzen ez digun hura imajinatzen ●

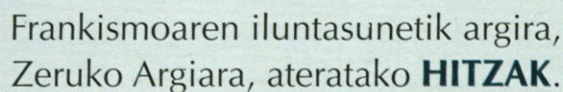

Aukera Berezia Zuretzat

Bidalketa gasturik gabe

Gure Azokan
1.500 pta.

Kalean
1.800 pta.

Aldaketa aroa iragartzen zuten **HITZAK**.

Orduan gazte hasi berri eta gaur egun kontsakratuak diren **HITZAK**.

Isiltasuna hautsi zuten itxaropen **HITZAK.**

60ko hamarkada islatzen duten **HITZAK.**

**Irakur ITZAN!
Irakur ITZAK!**

EGILEA: Pilar Iparragirre
 OARRIAK: 192
 EDUKIA: 1963-1969 epeko
 35 elkarriketa

ESKAERA ORRIA

ARGIA: 142 Posta Kutxa • 20.160 LASARTE-ORIA • Tel.: 943371545 • Faxa: 943361048
e-posta: denda@argia.com • www.argia.com

IZEN-DEITURAK: _____

HELBIDEA: _____

POSTA KODEA: _____ HERRIA: _____ HERRIALDEA: _____

TEL.: _____ E-POSTA: _____

IZENBURUA	PREZIOA	ALEAK	GUZTIRA
HITZAK	1.500		

☐ **TRANSFERENTZIA:** Euskadiko Kutxa 3035 - 0036 - 14 - 0360048647 Ondorengo datuekin batera ingresoaren agiriaren kopia bidali behar da

☐ **KONTUA:** TITULARRAREN IZEN-DEITURAK _____ N.A./N.I.E. _____

KONTU KORRONTEA/LIBRETA Entitatea Sukurtsala K.D Kontu zenbakia

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12

☎ 37 03 04

20160 Lasarte-Oria